

banka ve
ekonomik
yorumlar
Aylık Dergi

banka ve ekonomik yorumlar

ONİKİ
SAYININ
İÇİNDEKİLER

1985

*AÇIKLAMA : «Yazarların Soyadlarının Alfabetik Sıra-
sına Göre Yazılar» ve «Ekonomik Göstergeler» bölüm-
lerinde, satır sonlarında yer alan rakamlardan birincisi
Dergi sayısını, ikincisi ise sayfa numarasını gösterir.*

YAZARLARIN SOYADLARININ ALFABETİK SIRASINA GÖRE YAZILAR

AKGÜÇ, Dr. Öztin

3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Değişiklikler	6 : 23
1984 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler	8 : 31
Ülke Riskinin Ölçülmesinde Yeni Bir Yaklaşım: Makro-Ekonomik Finansman Oranı	11 : 29

AYSAN, Prof. Dr. Mustafa A.

1985'te Neler Olacak?	1 : 5
Dış Ödemelerde Rahat Değiliz	2 : 5
Devlet Bankerlik Yapmamalıdır	3 : 5
Kamu Yüklerinin Taşınmasında Denizci KİT'lere Öncelik Verilmelidir	4 : 5

BAŞBUĞ, Faik Y.

Yabancı Bankalar Neler Götürüyor?	9 : 51
Milli Gelirin Yapısı ve Bankalar	11 : 51

DİNÇTÜRK, Dr. Suphi

Sınai Tesislerde Kapasite-Maliyet Kavramı Üzerine Bir Not	12 : 27
---	---------

DURAKBAŞA, Necdet

Takılan Kredilerin Sorumlusu Kim?	4 : 47
Özel Finans Kurumları Hakkında	10 : 37
Özel Finans Kurumları Kâr ve Zarara Katılma Hesaplarında Kâr ve Zarar Bölüşümü	12 : 43

DURAN, Yrd. Doç. Dr. Mahmut

İngiltere'de KİT'ler ve Özelleştirme Uygulamaları : I – İngiltere'de
KİT'lerin Gelişimi 2 : 39

İngiltere'de KİT'ler ve Özelleştirme Uygulamaları : II – Thatcher
Hükümeti Döneminde Özelleştirme 3 : 43

DÜNDAR, A. Aydın

Şirketleşme veya Müesseseseleşme 12 : 49

EKREN, Dr. Nazım

Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankaların Bankacılık Sektörüne
Etkileri 12 : 53

ERKAN, Doç. Dr. Suphi

Ekonomi Politikası Üzerine 2 : 51

ERSAN, Dr. İhsan

30 Sayılı Karar ve Dış İlişkiler 5 : 45

HATİBOĞLU, Prof. Dr. Zeyyat

«Türkiye Fakirleşiyor mu?» ve «Türkiye'de Kişi Başına Düşen Geliri
Dolar ile mi Ölçmeliyiz?» 9 : 29

KABAALİOĞLU, Doç. Dr. Halûk A.

Yeni Yayınlar: «Japon Sermaye Piyasası Hukuku» (Japanese Securities
Regulation) Barbara Ann Banoff, Louis Loss, Makoto Yazawa 9 : 61

KAYTMAZ, M. Fatih

Şeffaf Bankacılık ve Denetim 1 : 65

KILKIŞ, Dr. Yıldırım

Ayın Ekonomik Olayları 1 : 71

Ayın Ekonomik Olayları 2 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 3 : 55

Ayın Ekonomik Olayları 4 : 59

Ayın Ekonomik Olayları 5 : 59

Ayın Ekonomik Olayları 6 : 55

Ayın Ekonomik Olayları 7 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 8 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 9 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 10 : 49

Ayın Ekonomik Olayları 11 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 12 : 57

KOCAHANOĞLU, Osman Selim

Vergi Hukukunda Hata ve Düzeltme	7 : 47
Vergi Cezalarında Ödeme ve Kesinleşme Sorunu	10 : 53

KUMCU, Dr. Ercan

Vadeli (Gelecekteki) Döviz Kuru Üzerine	6 : 45
---	--------

OKTAV, Ömer

Yeni Yayınlar: «Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi» Doç. Dr. Halûk A. Kabaalioğlu	6 : 61
Değiştirilebilir Menkul Kıymet İhracı Yolu ile Finansal Kaynak Temini	11 : 61

ORHAN, Vural

Yeni Yayınlar: «Mali Tablolar Analizi» Dr. Öztin Akgüc	6 : 59
--	--------

ÖNDER, Prof. Dr. İzzettin

Katma Değer Vergisi	1 : 47
---------------------	--------

PALAMUT, Doç. Dr. Mehmet E.

Keban-Oymapınar Senetlerinin Düşündürdükleri	9 : 47
--	--------

SAĞLAM, Prof. Dr. Dündar

Dünyada ve Türkiye'de Devlet Borçlarındaki Artışlar ve Doğurduğu Tehlikeler	7 : 27
Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Para Politikasına Olan Etkileri	10 : 25

SOYDAŞ, Abdullah

Banka Kredilerinin Donuklaşmasının Banka Sistemine Etkileri	5 : 53
---	--------

TECER, Doç. Dr. Meral

Bankalarda Kârlılık ve Verimlilik	11 : 45
-----------------------------------	---------

TEKBAŞ, Doç. Dr. Mehmet Şükrü

Sermaye Piyasası	1 : 55
Sermaye Piyasası	2 : 33
Sermaye Piyasası	3 : 37
Sermaye Piyasası	4 : 53
Sermaye Piyasası	5 : 37
Sermaye Piyasası	6 : 37
Sermaye Piyasası	7 : 37
Sermaye Piyasası	8 : 25
Sermaye Piyasası	9 : 37
Sermaye Piyasası	10 : 33
Sermaye Piyasası	11 : 39
Sermaye Piyasası	12 : 37

YAŞA, M. Tarık

Yeni Yayınlar: «İşletme Denetimi» (İşletme Analizleri) Prof. Dr. Kâmuran Pekiner	3 : 61
Yeni Yayınlar: «Ekonomik Görüşüyle Atatürk» Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	3 : 62
Yeni Yayınlar: «Katma Değer Vergisi ve İşletmeniz» Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu	7 : 61
Yeni Yayınlar: «3182 Sayılı Bankalar Kanunu Gereğince Bankalarca İç Ticaretin ve Sanayiin Finanse Edilmesi Usulleri» Vecdi Ünay	8 : 61
Yeni Yayınlar: «Türkiye Makina İmalatçıları Rehberi» Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Yayını	10 : 61
Yeni Yayınlar : «Örnek Çözümlerle Muhasebe Problemleri» Prof. Dr. Latif Çakıcı	12 : 61

YILMAZ, Doç. Dr. Bahri

Dış Borç Sorunu ve Gelişmekte Olan Ülkeler	7 : 43
--	--------

YAZAR ADSIZ YAYINLANAN YAZILAR

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Okuyucu Anketi Değerlemesi	1 : 77
1985 Yılında Ne Olacak? Okurlarımızın Tahminleri	5 : 5

Sayın Okurumuz,

1986 yılı abonemenizi yenilediniz mi?

Bekliyoruz...

EKONOMİK YORUMLAR**AÇIK OTURUM****Ocak 1985 – Sayı : 1 – Sayfa : 15**

- Konu :** Katma Değer Vergisi : Yasanın çıkartılma nedeni. Türk ekonomisine olabilecek etkileri. Yasadaki boşluklar ve çelişkiler. Uygulama nasıl başarılı olabilir?
- Yöneten :** — **Dr. Öztin Akgüç**
- Katılanlar :** — **Aydın Ahıska**
— **Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu**
— **Doç. Dr. Bora Ocakçioğlu**

Şubat 1985 – Sayı : 2 – Sayfa : 13

- Konu :** Son yasal düzenlemelerden sonra Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nde yönetim sorunu.
- Yöneten :** — **Prof. Dr. Dünder Sağlam**
- Katılanlar :** — **Prof. Dr. Mustafa A. Aysan**
— **Dr. Şahap Ş. Kocatopçu**
— **Vehbi Koç**

Mart 1985 – Sayı : 3 – Sayfa : 13

- Konu :** 1984 yılında Türkiye ekonomisi. Genel değerlendirme. 1985 yılına ilişkin tahminler ve beklentiler.
- Yöneten :** — **Prof. Dr. Erdoğan Alkin**
- Katılanlar :** — **Dr. Öztin Akgüç**
— **Prof. Dr. Demir Demirgil**
— **Kemal Kurdaş**

Nisan 1985 – Sayı : 4 – Sayfa : 13

- Konu :** Türkiye ekonomisinde ihracatın önemi. Geliştirilen yeni stratejiler. İhracatta son durum. Karşılaşılan sorunlar. Çözüm önerileri ve alınması gerekli önlemler.
- Yöneten :** — **A. Aydın Dünder**
- Katılanlar :** — **Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu**
— **Turgut Kayakan**
— **Dr. Şahap Ş. Kocatopçu**
— **Doç. Dr. Orhan Morgil**

Haziran 1985 – Sayı : 6 – Sayfa : 7

- Konu :** Türkiye fakirleşiyor mu? Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir doğru mu hesaplanıyor?
- Yöneten :** — **Prof. Dr. Erdoğan Alkin**
- Katılanlar :** — **Dr. Öztin Akgüç**
— **Dr. T. Güngör Uras**
— **Prof. Dr. Yüksel Ülken**

Temmuz 1985 – Sayı : 7 – Sayfa : 7

Konu : Bankalarda yönetim sorunu. Yeni Bankalar Yasası'nın getirdiği yenilikler ve bunun yönetime olabilecek etkileri.

Yöneten : — **Dr. Öztin Akgüç**

Katılanlar : — **Prof. Dr. Dündar Sağlam**
— **Halit Soydan**

Ağustos 1985 – Sayı : 8 – Sayfa : 7

Konu : Finansal kiralama (Leasing) nedir? Yeni Finansal Kiralama Kanunu'nun esasları, başlıca hükümleri, hukuki yönden eksiklikleri ve uygulama şansı.

Yöneten : — **Dr. Öztin Akgüç**

Katılanlar : — **Prof. Dr. Ergun Özsunay**
— **Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş**

Eylül 1985 – Sayı : 9 – Sayfa : 7

Konu : Son faiz düzenlemeleri ve genel ekonomik durum.

Yöneten : — **Dr. Öztin Akgüç**

Katılanlar : — **Tuncay Artun**
— **Prof. Dr. Erol Manisalı**
— **Dr. T. Güngör Uras**
— **Prof. Dr. Yüksel Ülken**

Ekim 1985 – Sayı : 10 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye'de ekonomik planlama. Serbest piyasa sisteminde planlamaya gerek var mı? Planlama, ekonomimizin gelişmesine ne ölçüde katkıda bulunmuştur?

Yöneten : — **Dr. T. Güngör Uras**

Katılanlar : — **Yılmaz Karakoyunlu**
— **Oktay Varlıer**

Kasım 1985 – Sayı : 11 – Sayfa : 7

Konu : Özal Hükümeti'nin aldığı ekonomik kararların ve iki yıla yaklaşan uygulamaların değerlemesi. Hükümet programına sadık kalmış mıdır?

Yöneten : — **Necdet Durakbaşı**

Katılanlar : — **Prof. Dr. Asaf Savaş Akat**
— **Dr. Öztin Akgüç**
— **Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu**
— **Ali Koçman**

Aralık 1985 – Sayı : 12 – Sayfa : 7

Konu : 1986 Yılı Bütçesi. Yapısı ve özellikleri, getirdiği yenilikler ve ekonomiye olabilecek etkileri.

Yöneten : — **Prof. Dr. Latif Çakıcı**

Katılanlar : — **Doç. Dr. Nami Çağan**
— **Doç. Dr. Üstün Dikey**
— **Doç. Dr. İsmet Ergün**

SÖYLEŞİ

Mayıs 1985 – Sayı : 5 – Sayfa : 13

- Konu : Faizsiz bankacılık (İslam bankacılığı). Uluslararası düzeyde gelişmesi ve kullandığı yöntemler. Türkiye ekonomisi için önemi ve sağlayacağı yararlar.
- Yöneten : — A. Aydın Dündar
- Katılanlar : — Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu
— Necdet Durakbaşa

EKONOMİK GÖSTERGELER

AKGÜÇ, Dr. Öztin

Ocak 1985	1 : 13
Şubat 1985	2 : 11
Mart 1985	3 : 11
Nisan 1985	4 : 11
Mayıs 1985	5 : 11
Haziran 1985	6 : 5
Temmuz 1985	7 : 5
Ağustos 1985	8 : 5
Eylül 1985	9 : 5
Ekim 1985	10 : 5
Kasım 1985	11 : 5
Aralık 1985	12 : 5

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR • *Aylık Dergi* • YAYIMLAYAN: *Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.* • İDARE YERİ: *Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 kat 2; Sultanahmet - İstanbul* • TELEFON: 526 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; *Karaköy - İstanbul* • 1986 İÇİN YILLIK ABONE (KDV dahil): 4.800.— TL; Öğrencilere 2.400.— TL • SAYISI (KDV dahil): 400.— TL • İLAN FİYATLARI: *Arka Kapak 125.000.— TL; Ön İç Kapak 100.000.— TL; Arka İç Kapak 90.000.— TL; Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar öncesi ve içi) 80.000.— TL; Tam Sayfa 50.000.— TL; Yarım Sayfa 30.000.— TL; Çeyrek Sayfa 15.000.— TL; Renk Farkı (tek renk için) 25.000.— TL* • NOT: *İlan fiyatlarına % 10 KDV ilave edilecektir* • **BANKA HESAP NUMARALARI** (İstanbul): *Akbank T.A.Ş. Türbe Şubesi 4512; T. İş Bankası A.Ş. Türbe Şubesi 1541; T.C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768* • **AÇIKLAMA:** *Bu «Ayrı Bası» Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'nin Ocak 1986 tarihli 1 inci sayısının ilavesidir* • **BASKI:** *Met/Er Matbaası; Telefon 528 28 90* •

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

**BANKALARCA
İÇ TİCARETİN VE SANAYİNİN
FİNANSE EDİLMESİ
USULLERİ**

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.— TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah., Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768,
İş Bankası Türbe Şubesi'ndeki 1541,
Akbank Türbe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan birisine,
"kitap bedeli olduğunu belirterek" havale etmeli,
ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidirler.
Ödemeli postalama yapılamamaktadır.

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ OCAK 1985 • YIL : 22 • SAYI : 1 FİYATI : 275 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

1985'te Neier Olacak / 5

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Ekonomik Tahmin Soru Formu / 11

Ekonomik Göstergeler / 13

EKONOMİK YORUMLAR / 15

Aydın Ahıska

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu

Doç. Dr. Bora Ocakçıoğlu

Katma Değer Vergisi / 47

Prof. Dr. İzzettin Önder

Sermaye Piyasası / 55

Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Şeffaf Bankacılık ve Denetim / 65

M. Fatih Kaymaz

Ayın Ekonomik Olayları / 71

Dr. Yıldırım Kılış

Banka ve Ekonomik Yorumlar

Dergisi Okuyucu Anketi

Değerlemesi / 77

KATMA DEĞER VERGİSİ
Yasanın çıkartılma nedeni. Türk ekon
misine olabilecek etkileri. Yasada
boşluklar ve çelişkiler. Uygula
nasıl başarılı olabilir?

Türkiye'de
bir bankacılık
gelenegi
vardır.

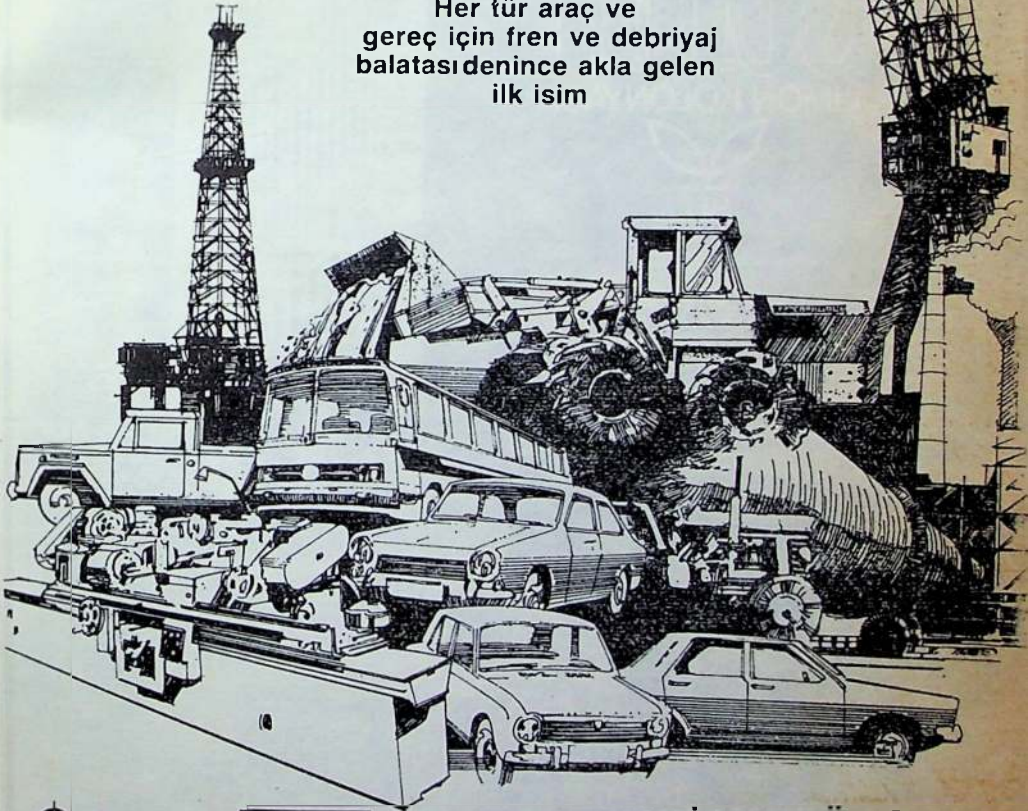
OSMANLI BANKASI

Otomotiv Endüstrisi ve
yedek parça piyasasının yanısıra
her türlü endüstriyel balata
ihtiyacını karşılayan lider

30
YIL
1954-1984

Taklit edilen, fakat,
kalitesine erişilemeyen marka

Her tür araç ve
gereç için fren ve debriyaj
balatası denince akla gelen
ilk isim

ERKA

BALATA ve OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş.

Rami Kışla Caddesi 123. İstanbul tel. 763066 telex. 23228 Ebos tr

Erka bir Kurtkaya Holding kuruluşudur.
ERKA T.S.E belgesine sahiptir.

Selin[®]

LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasantı düşleyin... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi
KEMAL KURDAŞ
Yazı İşleri Müdürü
PROF. DR. MUSTAFA A. AYSAN

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç •
Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan •
Prof. Dr. Osman Fikret Arkun • Besim Baykal
• Dr. Melin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt •
Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi
Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakırıcı
• Mehmet Gün Çalıcı • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bulend Çorapçı • Ahmet Demirel •
Zeki Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferihan • Prof. Dr.
Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erihan Işıl • Doç. Dr. Halûk A. Kabaaloğlu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaloğlu
• Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr.
Orhan Mergil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu •
Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen •
Prof. Dr. İsmail Öztaşlan • M. Celâlettin Özgen
• Ertan Özgür • Tuncay Özilhan • Selâhattin
Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr.
Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr.
Dündar Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tek-
baş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal To-
sun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper •
Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen
• Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A.
Doğan Yahım • Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr.
Ahmet Yüksel •

Basım-Yayın Danışmanı
M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1. VII. 1985

Sevgili Okurlarımız,

Derginiz 1985 yılı ile birlikte 22 nci yayın yılına başlamıştır. Bellirli konuları işleyen bir yayın organının yaşamını aralıksız 21 yıl başarıyla sürdürmüş olmasının başta gelen nedeni, okurlarının gösterdikleri yakın ilgidir. Bu sayıya ek olarak sunduğumuz «Ayrı Bası», geride bıraktığımız yılın bilançosu niteliğindedir. 1984'te çıkan dergilerde; 29 ayrı yazıyı kaleme aldığı 71 yazı, 35 bilim ve işadamları ile yöneticinin katıldığı 12 «Ekonomik Yorumlar» toplantısı metni ve 12 «Ekonomik Göstergeler» tablosu yer almıştır. Bu, Dergi'ye yazarların ve konuşmacıların da ilgi gösterdiklerinin açık kanıtıdır. Öte yandan geçtiğimiz yılın dergilerinde 212 reklam yayımlanmıştır. Bu ise, Dergi'nin işletme ve kuruluşlar için etkili bir reklam aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Dergi'ye sürekli destek olan okurlarımıza, yazarlarımıza, konuşmacılarımıza ve reklam veren kuruluşlara; çalışmalarımıza değerli görüşleri ile katkıda bulunan Danışma Kurulu üyelerimize; teşekkürlerimizi sunar, yeni yıllarını en iyi dileklerimizle kutlarız.

Dergi, «ekonomik konuları tartışarak ülkemiz için en gerçekçi politika ve yöntemleri bulma» amacından 1985'te de sapmayacak, ekonomik açıdan daha aydınlık yarınlara ulaşmamız yolunda çaba harcayanlara yardımcı olacaktır. Dergi, bu sayıdan başlayarak 10.000 adet basılacak ve Türkiye çapında dağıtılacaktır. Böylece, sosyal bir hizmet gören ve hiçbir kişi ya da kuruluşa ödün vermeyen Dergi, sesini daha geniş bir okur kitlesine duyurabilecektir. Sırası gelmişken belirtelim ki, Dergi'de bir «Okurlarla Başbaşa» köşesi açmak karardayız. Bu bölümün sürekli olabilmesi için, okurlarımızın görüşlerini ve sorunlarını bize yansıtmasını bekliyoruz.

Dergi'nin bu sayısından güncel bir konu olan «Katma Değer Vergisi»ne ağırlık verildiği görülecektir. Katma Değer Vergisi uygulamasına geçiş, Gelir Vergisi reformundan sonra, vergi sistemimizde elde ettiğimiz en önemli aşamalardan biri olarak nitelendirilmektedir. Konu, «Ekonomik Yorumlar»da tartışılmakta, ayrıntılı bir yazıda incelenmektedir. Dergi'deki diğer yazıların da ilginizli çekeceğini umuyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ OCAK 1985 YIL: 22 SAYI: 1 275 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No. 17, Kat 4; Çağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 526 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • YILLIK ABONE: 3.000.— TL; Öğrencilere: 1.500.— TL • ÖNEMLİ NOT: Abone bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmiştir • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 60.000.— TL, Ön Kapak İçi 45.000.— TL, Arka Kapak İçi 40.000.— TL, Tam Sayfa 30.000.— TL, Yarım Sayfa 20.000.— TL, Çeyrek Sayfa 10.000.— TL, Renk Farkı 15.000.— TL • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Akbank Türbe Şubesi 4512, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ-BASKI: Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • BASKI TARİHİ: 31 Aralık 1984 • BASKI SAYISI: 10.000 •

THIS NEW TRAVELLERS CHEQUE INTRODUCES ARAB FINANCIAL SERVICES

THE ONLY ARAB FINANCIAL ENTERPRISE BACKED BY 56 ARAB BANKS AND FINANCIAL INSTITUTIONS IN 17 ARAB COUNTRIES.

Marking the beginning of a new force in the economic integration of the Arab world, Arab Financial Services is a unique organisation. No other commercial enterprise is owned by a larger or more respected group of Arab banks and financial institutions.

The first products to be offered by Arab Financial Services are travellers cheques.

Issued in association with Visa International, these cheques can be used worldwide and are welcomed, just like cash, in over 4 million establishments.

But unlike cash, if lost, they can be quickly

refunded at any of over 60,000 locations usually within 24 hours.

Supported by the unsurpassed international refund network of the world's largest payments system and backed by the excellent resources of Arab Financial Services, this new cheque is destined to become a byword for security, convenience and Arab financial strength.

الخدمات المالية العربية
ARAB FINANCIAL SERVICES

The Arab Global Guarantee

1985'TE NELER OLACAK ?

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

YENİ yılın yarattığı yeni umutlar içinde kişilerin yeni özlemlere yönelmesini olağan karşılamalı. Bu nedenle Dünya'nın büyük falcıları 1985 içinde ortaya çıkması muhtemel olaylarla ilgili tahminlerini bu günlerde yaymakta ve Dünya'nın tanınmış kişilerinin 1985 içindeki kader çizgilerini çizmeye çalışmaktadırlar.

Derginiz, yayına başladığı 1964'ten beri, zaman zaman ekonominin geleceğini tahmin etmeye çalışmış, bir süre her ay «İktisadi Durum ve Geleceği» yazılarıyla bu tahminleri dönemsel bir biçime dönüştürmüştür. 1984 boyunca yayınlanan, «Ekonomik Yorumlar» ve «Sermaye Piyasası» yazılarıyla zaman zaman ekonominin geleceği tahmin edilmeye çalışılmış, bu tahminlerde yazarlarımız ve yorumcularımız olağanüstü başarı göstermişlerdir. Bu yazının amacı bu başarılı örneklerin listelenmesi değildir. Sürekli okurlarımız, bu tahminlerdeki isabet derecesini izlemiş olacaktırlar.

Bu yazının amacı, Dergi'de yapılan tahminlere daha sistematik bir düzen vermek, bu düzen içinde ekonomik tahminlerimizin her yıl yapılmasını sağlamak ve sevgili okuyucu-

larımızı bu tahminlerin yapılması işlemlerine katılmaya davet etmektir.

Bu amaçla, geçen Aralık ayı başında Dergi Danışma Kurulu üyeleri arasında bir anket düzenlenmiş ve onlardan ekonomimizin 11 göstergesini 1985 yılı için tahmin etmeleri istenmiştir. Bu 11 gösterge şunlardır : (1) Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) reel büyüme hızı; (2) Enflasyon hızı; (3) Banknot hacmi; (4) Kredi hacmi; (5) Mevduat hacmi; (6) Bir yıl vadeli tasarruf mevduatının faiz oranı; (7) İhracat hacmi; (8) İthalat hacmi; (9) Yılsonu dolar fiyatı; (10) İşçi dövizleri; (11) Cumhuriyet altınının fiyatı.

Bilindiği gibi bu göstergelerin ülkede kullanılan ölçüleri farklıdır. Ülkemizde temel ekonomik istatistiklerin yaratılmasını ve yayınlanmasını bir tek kuruluşta toplamak mümkün olmamıştır. Aslında ekonominin bu temel göstergeleri konusunda Devlet İstatistik Enstitümöze güvenmek ve onun yayınladığı bilgileri temel saymak gereklidir.

Bu çeşitli bilgi kaynaklarından hangisine daha fazla güvenileceği ve verilen tahminlerin hangi yöntemle hesaplanacağı konusu, Dergimizin 4

Aralık 1984'teki Danışma Kurulu toplantısında görüşülmüş ve imkân ölçüsünde aynı rakam kaynaklarına dayanarak benzer yöntemlerle hesaplanan göstergelerle ilgili tahminler yapılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Anketimize katılan Danışma Kurulu üyelerimizden alınan cevaplar, ilişik tabloda sunulmuştur. Bize tahminlerini gönderen 13 Danışma Kurulu üyemiz, ekonomik göstergeleri yıl içinde yakından izleyen ve uygulanan ekonomi politikasının sonuçlarını sürekli değerlendiren, bu nedenle de tahminlerine oldukça güvenilmesi gereken değerli uzmanlarımızdır. Onların bu tahminlerini, 1985'in sonunda gerçekleşen sonuçlarla karşılaştırmayı ve sizlere en iyi tahmin yapan üyemizi tanıtmayı düşünüyoruz. 1986 Ocak sayımızda bu tahminleri değerlendiren yazımızı bekleyiniz.

Küçük anketimizi cevaplayan Danışma Kurulu üyelerimizin tahminleri şöylece özetlenebilir :

1 - Danışma Kurulu üyelerimiz, ekonominin üretim gücünü gösteren GSMH'nın yıllık büyüme hızı açısından, 1985'in 1984'ten farklı olmayacağı görüşündedirler. Fiyat artışlarından arındırılmış büyüme hızı konusunda en düşük tahmin % 3,5, en yüksek tahmin % 6 düzeyindedir. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), bu büyüme oranınının 1984'te % 5,6, 1985'te % 5,5 olacağını tahmin etmektedir. Bu tahminlere göre, Danışma Kurulu üyelerimiz ve DPT, 1985'in büyüme hızı açısından 1984'e eşit, ya da 1984'ten daha kötü olacağını tahmin etmektedir. 1985'in 1984'ten daha yüksek bir büyüme hızına ulaşacağını tahmin eden tek Danışma Kurulu üyemiz de tahminini % 5 - 6 olarak vermiştir.

2 - Danışma Kurulu üyelerimiz arasında, 1985'te enflasyon hızının DPT tahminine uygun olarak % 25 düzeyine ineceğini tahmin eden yoktur. Ancak bütün üyeler fiyatların 1984'tekinden (% 50 dolaylarında) daha yavaş artacağını tahmin etmektedirler. En düşük enflasyon oranı % 32, en yüksek oran ise % 45'tir. Anketimizi cevaplayan üyelerimizin büyük çoğunluğu (13 üyenin 9'u) 1985 enflasyon hızının % 38 - 40 arasında olacağını tahmin etmiştir.

Bilindiği gibi enflasyon hızını ölçmenin birçok yolları vardır. Türlü indeksler farklı sonuçlar verdiği gibi, farklı hız ölçme yöntemleri de sonuçlarda farklılıklar yaratmaktadır. Danışma Kurulu üyelerimiz genellikle Devlet İstatistik Enstitüsü'nün toptan eşya fiyatları genel indeksini kullanmakta ve Aralık ayları ortalamalarına göre enflasyon hızını tespit etmektedirler. Aslında buradaki amacımız, kesin matematik sonuçlar yerine Danışma Kurulu üyelerimizin genel eğilimlerini tespit etmektir. Uzmanlarımız, 1985'te fiyat artış hızının bir miktar düşeceğini, ancak bu yavaşlamanın hükümetin beklediği ölçülere ulaşmayacağını tahmin etmektedirler.

3 - Ülkemizde fiyat artışlarının en önemli sebeplerinden biri olan banknot hacmi artış hızı konusunda Danışma Kurulu üyelerimiz, 1985'te artış hızının değişmeyeceğini tahmin etmektedirler. Kasım 1984 sonunda 910 milyar TL'na ulaşmış olan banknot hacmi, 1984'ün ilk 10 ayında % 25 oranında artmıştır. Üyelerimizin en düşük tahmini (1000 milyar TL) 1980'de banknot hacminin fazla değişmeyeceği yönündedir. Ancak tahminler 1300 - 1500 milyar TL arasında yoğunlaşmıştır. 1984 yılı sonunda 1

trilyona yaklaşacağı tahmin edilebilen banknot hacminin, 1985 sonunda 1,5 trilyona yükselmesi, düşük bir ihtimal olarak görülmektedir. Tahminler arasında 1250 - 1300 milyarlık bir düzey, daha sık görülmüştür.

4 - DPT, 1984 yılsonu için kredi ve mevduat hacmi tahmini vermiş, fakat 1985 Yıllık Programı'nda yılsonu tahmini vermemiştir. Danışma Kurulu üyelerimiz, birbirine yakından bağlı bu iki dizi ile ilgili olarak, yaklaşık % 25 - 30 dolaylarında bir artış olacağını tahmin etmektedirler. Tahmin yapan Danışma Kurulu üyelerimizin hepsi de, mevduat hacmindeki genişlemenin, kredi hacmindeki genişlemeden daha fazla olacağını tahmin etmişlerdir. Bu görüşler, muhtemelen, 1985'te enflasyondan daha yüksek faiz politikasının ve kredileri daraltıcı para politikalarının sürdürüleceği konusundaki inançlara bağlıdır. Uzmanlarımız, mevduatı teşvik edici politikalar kadar, sıkı para politikasının da sürdürüleceğini düşünmektedirler.

5 - Nitekim bir yıl vadeli tasarruf mevduatı faizinin 1985 boyunca aynı düzeyde kalacağı, ya da aşağıya çekileceği konusunda uzmanlarımız anlaşmış gibidir. Bu faiz haddinin 1984 yılsonundaki seviyesinin üstüne çıkacağını tahmin eden (% 52'den % 53'e) bir tek danışma kurulu üyemiz vardır. Üyelerimizin büyük çoğunluğu, bu faiz haddinin düşeceğini tahmin etmektedirler. Bu beklentilere bağlı olarak, işadamlarımızın

1985'te kredi faizlerinde de bir azalma görmeleri belki de mümkün olacaktır. DPT'nin bu konuda tahmini yoktur.

6 - Dış Ticaret konusunda tahmin yapan Danışma Kurulu üyelerimizden sadece biri, çok iyimserdir: 1985'te ihracatın 1984'teki 7,3 milyar dolarlık düzeyinden, % 37 oranında artarak 10 milyar dolara yükseleceğini; ithalatın 1984'teki 10 milyar doları aşkın düzeyinden, % 40 oranında artarak 14 milyar dolara yükseleceğini tahmin etmiştir. İki üyemiz de 1985'te dış ticaretimizin daralacağını, ihracat ve ithalat hacminde düşme olacağını tahmin etmiştir. Tahminleri iki uçta olan bu üç üyemiz dışındaki uzmanlarımız, ihracat ve ithalat hacminin artacağını, ancak artış hızlarının 1984'tekinden yavaş olacağını tahmin etmişlerdir.

7 - Küçük anketimizi cevaplayan Danışma Kurulu üyelerimizin tamamı, dolar fiyatındaki yükselmenin (TL değerindeki düşmenin) 1985'te de süreceğini, fakat yükselme hızının düşeceğini tahmin etmektedirler. Bu üyelerimizin büyük çoğunluğuna göre 1985 yılı sonunda dolar fiyatı, 600 TL'nin üzerine çıkacaktır. Bu değer 500 - 575 TL arasında olacağını, sadece iki üyemiz tahmin etmiştir. 1984 Aralık ortasında A.B.D. Doları'nın bankalardaki satış kuru 450 TL'na ulaşmıştır. Buna göre, 1985 sonunda dolar fiyatının en yüksek tahmine (650 TL) göre artış oranı, % 44'tür. 1984'te dolar fiyatı, yılbaşındaki 288 TL'lik düzeyinden 450 TL'na çıkmıştır. 1984 artış oranı % 56'dır.

8 - Danışma Kurulu üyelerimiz işçi dövizlerinin 1984'teki 1,5 milyar dolarlık düzeyini koruyacağını, ya da çok küçük bir artış göstereceğini tah-

◆ Dinlemeyi öğrenirsen, fena konuşanlardan bile yararlanabilirsin.

Roma Atasözü

TABLO 1

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Danışma Kurulu Üyelerinin
1985 Yılı Ekonomik Tahminleri

Tahmin Yapan Danışma Kurulu Üyesi	Prof. Dr. Erdoğan Alkin	Ibrahim Ülkem	A. Aydın Dündar	Dr. Metin Berk	Doç. Dr. Merih Paya	Erhan Işıl	Prof. Dr. Osman Fikret Arkun	Ege Cansen	Prof. Dr. Kenan Bulutoglu	A. Nazif Keyman	Dr. Özlin Akgüç	Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	Doç. Dr. Mehmet Sükrü Tekbaş
1 - GSMH Reel Büyü- me Hızı (%)	5,5	5	4,1	4	3,5 - 4	4 - 5	5	5	4	5 - 6	5	4	4,5
2 - Enflasyon Hızı (%)	38	38	37	40	40	36	40	32	40	33 - 36	38	45	45
3 - Banknot Hacmi (Milyar TL)	1250	1080	1400	1500	1400	1300 - 1500	1200	1300	1300	1000 - 1300	1300	1300	1300
4 - Kredi Hacmi (Milyar TL)	5200	3300	4000	—	4300	6000 - 7000	3000	4300	6000	4000 - 4500	4000	4500	4300
5 - Mevduat Hacmi (Milyar TL)	6085	5300	4500	—	5200	—	4000	4800	5600	4000 - 4500	5200	5000	5800
6 - Mevduat Faiz Oranı (%)	52	48	50	53	40 - 42	50	50	45	45	—	40	50	43
7 - İhracat (Milyon Dolar)	8000	8600	7200	8000	7500	10000	7000	8500	7400	8000	7800	8000	7,8
8 - İthalat (Milyon Dolar)	11000	11000	9800	10500	10500	14000	9000	10500	10500	10000	11000	11000	10,3
9 - Dolar Kuru (TL)	600	575	610	600	620	620 - 650	500 - 550	650	650	600	610	600	600
10 - İsci Dövizleri (Milyon Dolar)	1600	1750	1800	—	1700	—	1500	1600	1800	1500 - 1700	1700	1500	1,75
11 - Oumhuriyet Alımı (1000 TL)	42	32,5	42	—	36	—	33	38	50	35 - 36	40	50	44

min etmiştir. Bu önemli kaynağımız, son birkaç yıldır azalmaktadır.

9 - Danışma Kurulu üyelerimiz Aralık 1984 ortasında 30 bin TL'nin biraz üstünde olan Cumhuriyet Altını fiyatının 1985'te artacağını tahmin etmektedirler. 1984'ün büyük bölümünde fiyatı değişmemiş olan Cumhuriyet Altını fiyatının 1985'te artmaya başlayacağı tahmin edilmektedir.

Danışma Kurulu üyelerimizin tahminleri yukarıda özetlenmiştir. Bu tahminleri her Ocak sayımızda yapmayı kararlaştırmış bulunuyoruz. Okurlarımızın değerlendirmesini kolaylaştırmak üzere, bu tahminleri «Tablo 1»de tek tek, «Tablo 2»de özetlenmiş olarak, 1984 ve 1985 için DPT'nin yap-

tığı tahminlerle birlikte sunuyoruz.

Okuyucularımızın bu tahminleri ilgi çekici bulacaklarını ve bu çabamıza katılarak bizi teşvik edeceklerini umuyoruz. Derginizin içinde bir anket formu bulacaksınız. Bu formu doldurarak bize göndermenizi rica ediyoruz. Sonuçlar Derginizin Nisan 1985 sayısında yayınlanacaktır. «Bilimsel» çalışmak şart değildir. Bu konulardaki duygularınızı da bize yazabilirsiniz. Değerlemeyi ona göre yapacağız. Bu yazıda verdiğimiz rakamları inceleyerek tahmin yapmanız dahi, bizleri mutlu edecektir. Böylece okurlarımızı, ekonomik göstergelerin tahmini faaliyetlerimizde aramızda görmekten büyük mutluluk duyacağız. Lütfen bize katılınız.

TABLO 2

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Danışma Kurulu Üyelerinin Tahminlerinin Özeti ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın Tahminleri

Göstergeler	1984	1985	Danışma Kurulu Üyeleri Tahmini		
	Gerçekleşen ve Tahmin (1)	Program Tahmini (2)	En Düşük Tahmin	En Yüksek Tahmin	Yaklaşık Ortalama
1 — GSMH Reel Büyüme Hızı (%)	5,6	5,5	3,5	6	4,5
2 — Enflasyon Hızı (%)	50 (2)	25	33	40	38
3 — Banknot Hacmi (Milyar TL) (Yılsonu rakamı)	910	—	1000	1500	1300
4 — Kredi Hacmi (Milyar TL) (Yılsonu rakamı)	3829	—	3000	7000	4700
5 — Mevduat Hacmi (Milyar TL) (Yılsonu rakamı)	3823	—	4000	6085	4900
6 — Mevduat Faiz Oranı (%) (Yıllık Tasarruf Mevduatı)	52 (3)	—	40	53	47
7 — İhracat (Milyon Dolar)	7300	8300	7000	10000	7200
8 — İthalat (Milyon Dolar)	10250	10950	9000	11000	10700
9 — Dolar Fiyatı (TL) (Yılsonu rakamı)	450	—	500	650	600
10 — İşçi Dövizleri (Milyon Dolar)	1575	1650	1500	1800	1700
11 — Cumhuriyet Altını (Bin TL) (Yılsonu rakamı)	30	—	32,5	50	38

(1) 1985 Yıllık Programı'nda verilen DPT tahminleri.

(2) 1985 Yıllık Programı'nda Ocak-Ağustos 1984 dönemi için % 34 oranı verilmektedir. Yukarıdaki % 50 oranı, DPT'nin bu tahminine dayanılarak tarafımızdan yapılmıştır.

(3) Bankalarca bir yıldan uzun süreli mevduata Aralık 1984 ortasında uygulanan faiz haddi.

Ürünleriyle büyüyen isim

TURYAĞ, ürünlerinin arasına bir yenisini daha kattıkça büyüyor, güçleniyor.

TURYAĞ ürünleri, BİO TURSİL, DİXAN, DİXi ve PRİL gibi deterjanlardan çamaşır yumuşatıcısı VERNEL'e, YAYLA ve UFA gibi nebati margarin ve yağlardan endüstriyel yıkama maddelerine kadar çok çeşitli alanlarda kullanılıyor.

TURYAĞ için böylesine geniş kapsamlı üretim, sürekli gelişme ve araştırma demektir. TURYAĞ'ı alanında öncü yapan üretim felsefesi budur. En iyiyi, en kaliteliyi, en gelişmiş üreten.

Herşey tüketiciye en iyi hizmeti vermek içindir.

TURYAĞ Türkiye'de ilk margarini, ilk çamaşır yıkama maddesini, ilk çamaşır yumuşatıcısını ve ilk ev temizleme maddesini üretmekle liderliğini kanıtlamaktadır. Bugün 68 yılı aşkın tecrübesi 6 milyar 100 milyon lira sermayesi, kullandığı ileri teknoloji ve yaygın pazarlama örgütüyle TURYAĞ yurdumuzun önde gelen kuruluşlarından.

Turyağ

1916'dan beri kaliteli ürünler üretir.

Turyağ bir Henkel Grubu ve Yapı Kredi Bankası A.Ş. kuruluşudur. Turyağ A.Ş. P.K. 171 İzmir

RTS

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ EKONOMİK TAHMİN SORU FORMU

Sevgili Okurlarımız,

1985 yılı sonu itibariyle aşağıdaki tahminleri yapmanızı istirham ediyoruz.

- 1 - Gelen cevaplar değerlendirilecek ve toplu sonuçlar Dergi'nin Nisan 1985 sayısında yayımlanacaktır.
- 2 - Gelen cevaplar saklanacak, 1985 yılına ilişkin kesin sonuçlar alındıktan sonra, ikinci kez değerlemeye tabi tutulacaklardır.
- 3 - Bu değerlemede, kesin sonuçlara en yakın tahminde bulunan beş okurumuza; kitap yayımlarımızdan birer takım ve Dergi'nin son üç yılına ait sayıları ciltlenmiş olarak hediye edilecektir.

Amacımız, okurlarımızın Türkiye ekonomisine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Lütfen, aşağıdaki soruları cevaplandırarak, Ocak 1985 sonuna kadar adresimize postalayınız. Katlanacağımız zahmet ve ayıracağınız zaman için peşin teşekkürlerimizi sunarız.

Saygılarımızla,

1985 YILINDA NE OLACAK?

Sorular:

- 1 - GSMH Reel Büyüme Hızı (%) :
- 2 - Enflasyon Hızı (%) :
- 3 - Banknot Hacmi (Milyar TL) :
- 4 - Kredi Hacmi (Milyar TL) :
- 5 - Mevduat Hacmi (Milyar TL) :
- 6 - Mevduat Faiz Oranı (%) :
- (Bir Yıllık Tasarruf Mevduatı) :
- 7 - İhracat (Milyar Dolar) :
- 8 - İthalat (Milyar Dolar) :
- 9 - Dolar Kuru (TL) :
- 10 - İşçi Dövizleri (Milyar Dolar) :
- 11 - Cumhuriyet Altını (TL) :

Soruları Cevaplayanın

- Adı ve Soyadı :
- Açık Adresi :
- Telefon No. :

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

- muhtelif tip vinç
- asansör
- sondaj
- hava nakliyat
- TELEFERİK-TELESİJ-TELESKI
- maden ihraç
- dozer
- skreyper
- akakavatör
- deniz DİKME-GERME-MANEVRA
- elektrik nakilleri topraklama
- televizyon antenleri
- dikme HALATLAR!
- yatak kötek yaylarında
- biletiket jant
- TELLERİNDE
- yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

ekonomik göstergeler

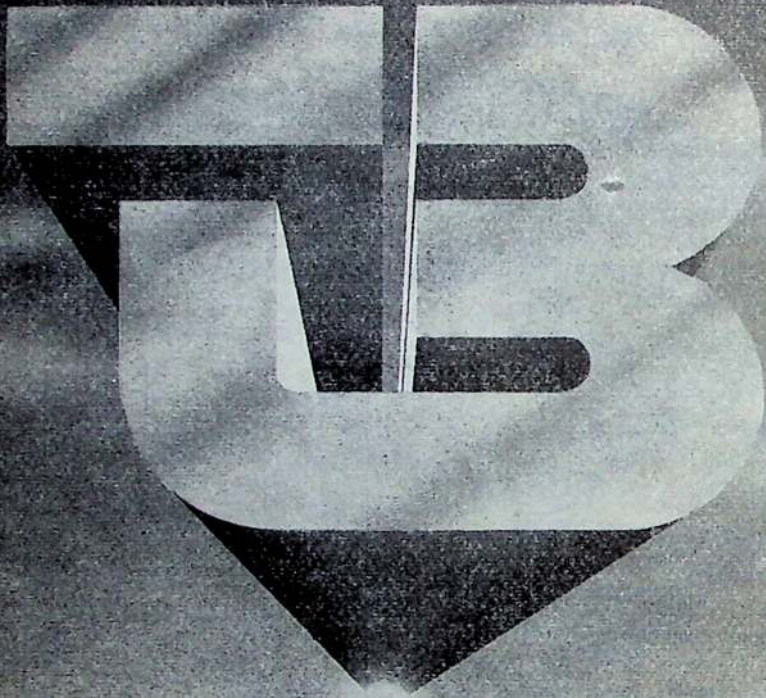
	1982	1983	1984		
			Ağustos	Eylül	Ekim
T.C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	921.9	1209.8	1015.5	1001.7	890.3
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	542.7	730.5	910.5	900.5	895.2
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	910.5	1234.1	1264.2	1200.7	1199.7
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	266.2	338.6	437.8	431.5	450.3
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	2614.8	3386.8	3899.3	4036.7	
Ticari	660.1	819.7	717.0	727.0	
Tasarruf	1508.6	1932.4	2667.1	2756.6	
Vadesiz Tasarruf	274.2	598.8	326.0	385.6	
Vadeli Tasarruf	1234.4	1333.6	2341.1	2371.0	
Resmi	220.3	365.3	419.5	448.6	
Bankalar	220.4	257.9	86.3	92.7	
Diğer Mevduat	5.3	11.5	9.5	11.7	
Toplam Krediler	2044.2	2739.3	2925.5	3064.0	
Tarım	353.7	511.6	512.8	508.8	
Kalkınma Bankaları	90.5	128.2	145.5	149.9	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	91.7	125.0	140.9	142.4	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	34.5	69.6	91.9	98.1	
Denizcilik	34.4	43.2	57.4	58.5	
Ticari, Sınal, Salr	1428.7	1827.9	1937.2	2067.6	
İller Bankası	10.7	33.9	39.7	38.7	
PARA ARZI (milyar TL.)	1366.3	1879.4	1780.0	1795.9	1840.4
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	4816.5	6784.5	9089.0	9354.9	9584.2
Gıda Maddeleri ve Yemler	4030.6	5862.6	7952.6	8320.9	8426.2
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	6126.3	8320.9	10983.0	11078.4	11514.4
İstanbul Geçinme İndeksi	5597.3	7656.3	9934.2	10258.8	10704.7
Ankara Geçinme İndeksi	4557.0	6135.7	8152.7	8592.3	8840.1
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	8842.0	9235.0	6552.1	7494.0	8426.2
Dışsatım	5746.0	5727.8	4547.2	5071.7	5711.6
İşçi Dövizleri	2186.6	1533.6	1097.4	1271.5	

1 — Banka kredilerine Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

2 — Vadeli tasarruf mevduatına ihbarlı mevduat dahildir.

3 — TCMB kredilerine, 1982 yılı sonunda konsolide edilen 60.662 milyon TL Tarım Satış Kooperatifleri kredisi dahil değildir.

4 — Para arzı (M_1) dar tanımlıdır.

bankacılıktaki güvenceniz

TB MİLLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş
TARİRBANK

"Onurlu Banka"

YAPILAN

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Aydın AHISKA
- Prof. Dr. Kenan BULUTOĞLU
- Doç. Dr. Bora OCAKÇIOĞLU

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Katma Değer Vergisi • Yasa'daki boşluklar ve çelişkiler • Uygulama nasıl başarılı olabilir?

AKGÜÇ — Toplantıya hoş geldiniz. Bugün toplantıda Katma Değer Vergisi Kanunu'nu çeşitli yönlerden tartışacağız. İzin verirseniz şöyle bir sıra izleyelim: Önce bu verginin çıkartılma nedeni ve Türk ekonomisine olabilecek etkilerini tartışalım. İkinci olarak, yasadaki boşluklar, aksaklıklar ve çelişkiler üzerinde duralım. Üçüncü olarak da, «Uygulamanın başarılı olabilmesi için ne gibi önlemler alınmalıdır?» sorusuna somut öneriler getirmeye gayret edelim.

İlk olarak Sayın Ocakçioğlu'nun görüşlerini almak istiyorum. Katma Değer Vergisi (KDV) niçin çıkartıldı? Bu verginin Türk ekonomisi üzerine etkileri neler olabilir? Özellikle, enflasyon, nispi fiyat değişiklikleri, yatırımlar, dışsıtam, sanayinin dikey bütünleşmesi (entegrasyonu), aracı sayısı, rekabet eşitliği, büyük firma-

ların finansman olanakları üzerinde olabilecek etkileri üzerinde duralım. Ayrıca kamuoyunu ilgilendiren bir konu, bu verginin sağlayabileceği hâsılat... Bu konular üzerinde görüşlerinizi rica edebilir miyim, Sayın Ocakçioğlu?

katma değer vergisi'nin çıkartılması nedenleri, türk ekonomisi üzerinde başlıca etkileri ve sağlayabileceği hâsılat

OCAKÇIOĞLU — Sayın Akgüç, KDV'nin Türkiye'ye gelme nedeni muhtelif açılardan ele alındı. İdare'ce, Eski Gider Vergileri sisteminin demode bir sistem olduğu, ekonomide

birtakım çarpıklıklar yarattığı, artık bu sistemin Türkiye'de işleyemez duruma geldiği ve KDV'nin Avrupa'da uygulanan modern bir vergi olduğu, bunu uygulamamız gerektiği ileri sürüldü. Bir diğer gerekçe de şu idi: «Biz AET'ye üye olmaya aday bir ülkeyiz. AET, bu vergiyi uyguluyor. Bu sebeple bu vergiyi uygulamamız lazım.» Böyle bir görüş de öne sürüldü. Bunlar resmi görüşler. Ancak sanıyorum asıl gerekçe; Türkiye'de vergi gelirlerinin çok az olduğu, bütçe açıklarının çok büyük olduğu bir dönemde, bu vergiyi soruna çözüm için son bir çare olarak denemek arzusu. Tabii biz de arzu ediyoruz, iyi bir çare olsun, iyi şekilde uygulansın. Sanıyorum gerekçe bunlardan ibaret.

İktisadi etkilerini buyurdunuz. Bu tabii çok geniş açıdan ele alınacak bir konu. Muhtelif senaryolar hazırlamak lazım, iktisadi etkilerinin ne olacağına ait. En basit bir senaryo şu oluyor: Ekonomide belirli yükleri olan Gider Vergileri sisteminde yer almış sekiz vergi kaldırılmış bulunuyor. Bu kaldırılan vergilerin, şüphesiz nispi fiyatlara belirli bir etkisi vardır. Şimdi bu sistemin yerine KDV sistemi geliyor. «Yeni vergi, eski sistemin dengelerini, nispi fiyat ilişkilerini değiştirecek; kendi gücüne göre kaynak dağılımını da etkileyecek.» deniyor. Bu konuda İdare'nin, «Eski vergilerimizin oranları çok yüksekti; % 25, % 30, hatta % 70 gibi oranlar vardı. Oysa KDV'nin oranı bunlara kıyasla çok düşüktür, % 10'dur. Ve bu sebeple çok önemli bir fiyat artışı etkisi yapmayacaktır. Hatta bazı mallarda da ucuzluk getirecektir.» şeklinde yaklaşımı oldu. Burada yöntem açısından önemli bir yanlışlığı var. Şöyle ki: Bizim Gider Vergilerimiz, üretimin ilk safhasında alınan bir vergidir. Bu sebeple izleyen safhalarda yaratılan katma değerler nazarı itibare alınmıyor. İzleyen aşamalarda yaratılan katma değer yükseldikçe, İstih-

sal Vergisi'nin nihai mamul içindeki payı düşüyor. Örneğin demirin üzerindeki Gider Vergisi'nin, İstihsal Vergisi'nin her halde gayrimenkul içindeki payı pek düşüktür. Bu bakımdan önemli bir yöntem yanlışlığı olduğunu ileri sürebilirim.

AKGÜÇ — Ayrıca İstihsal Vergisi belirli maddeleri, daha çok ilk maddeleri kapsıyordu; yaygın değildi. KDV ise çok yaygın bir vergi.

OCAKÇIOĞLU — Tabii meseleyi o açıdan da ele almak lazım.

AHISKA — Bir ilavede de ben bulunabilir miyim? Efendim, matematiksel bir gerçek var. KDV'den bir hesaba göre 1 trilyon lira, basına yansıyan bazı rakamlardan da bunun çok üstünde bir hasılat bekleniyor. Kaldırılan vergilerin hasılatı ise 750 milyar lira dolayında. Peki aradaki bu fark, yani en azından vergi hasılatının 750 milyar liradan 1,5 trilyona çıkması durumunda bir vergi, fiyatların ötesinde nereye yansiyacak?

OCAKÇIOĞLU — Evet, Sayın Ahıska'nın belirlediği husus, gayet yerinde. Gider Vergileri belirli bir kesim üzerinde oturtulmuş. Sayın Bulutoğlu'nun da kitabında ifade ettiği gibi, bu bir özel istihlak vergileri sistemi. Genel bir vergileme sistemi değil. İstihsal Vergisi kapsamına dahil olmayan birçok mal ve hizmet kalemi var. O halde biz onlardan hiç vergi alınmadığını kabul etmek durumundayız. Eskiden vergi kapsamına dahil olmayıp da KDV'nin kapsamına giren mal ve hizmetlerin nispi fiyatları kuşkusuz artacaktır, diğerlerine kıyasla. Gider Vergileri'ne nazaran çok geniş tabanlı bir vergi olduğu için Gider Vergileri'nin oranları ile, hasılatı ile KDV'nin karşılaştırılması da doğru bir yöntem değil. KDV, maliye literatüründe «geniş tabanlı» dediğimiz bir vergi. Yerini aldığı İstihsal Vergisi ise dar tabanlı olan bir

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu (Maliye Uzmanı, Ekonomist), Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Doç. Dr. Bora Ocakçıoğlu (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Aydın Ahıska (Maliye Bakanlığı eski Hesap Uzmanı ve Serbest Mali Danışman); Katma Değer Vergisi Yasası'nın Türk ekonomisine olabilecek etkilerini çok yanlı olarak tartıştıkları toplantıda bir arada görülmüşlerdir.

vergi. Enflasyona etkisi bakımından mesele ele alınmıyor. Deniyor ki; «Bazı mallar üzerindeki vergiler artacaktır. Bu, enflasyonu körtükler mi?» Enflasyon, bildiğiniz gibi, dengesizlikten kaynaklanan bir olgu. En yaygın şekilde talep enflasyonu, arz-talep arasındaki dengesizlikten kaynaklanan bir süreç. Devletin tabii burada büyük rolü var. Bütçe açıkları, ekonomideki dengesizliği artırıcı bir etken. Vergi, kendi başına antiinflasyonist bir etki yapar. Çünkü tüketimi, satınalma gücünü kısar. Bu durumda, KDV'nin enflasyona etkili olup olmamasını incelerken, bütçe politikasına bakmamız gerekiyor. Eğer KDV'nin hâsılatı eski vergilerden daha fazla olacaksa, bu munzam hasılat nereye gidecek? Bütçe açıklarının kapatılmasında mı kullanılacak? Yani «sağlam finansman» dediğimiz yola mı girilecek? Yoksa, «Yeni vergi geldi, hasılatı da var. Biz yapamadığımız işleri yapalım; bütçe açıkları da devam etsin.» gibi bir politika mı iz-

lenecek? Tabii bu senaryoları ayrı ayrı ele almak lazım. Eğer bütçe açığı devam edecekse, enflasyon devam edecektir. Ama bunun kusurunu KDV'de değil; bütçe politikasında, iktisat politikasında aramak gerekir. O açıdan «KDV enflasyona etkide bulunur mu, bulunmaz mı?»; bunun yanlış bir şekilde ortaya konduğu kanısındayım. Yalnız burada bir nokta var: Maliyet enflasyonu cephesi. O çok önemli değil. Şöyle ki; bu vergide, verginin maliyetlere karışmadığı söyleniyor. İdare hep bunu savunuyor. Oysa bu çıkarılan yasada, verginin maliyetlere karıştığı birçok durumlar var. Mesela yatırımlar üzerindeki verginin indirilmemesi olayı... Burada indirilmeyen verginin, firmalarca diğer masraflarda olduğu gibi maliyetlere intikal ettirileceği açıktır. İndirilemeyen vergiler sorunu var.

AHIŞKA — Bir saplama yapabilir miyim? Efendim, o açıdan maliyetlere etki yapmaz. Çünkü masraf-

larına yazmayacaktır. Nedeni, ileride indirme hakkı devam ediyor. Taksitli bir indirim öngörülmüş, «beşte bir» esasına göre.

OCAKÇIOĞLU — Ben muhasebe maliyeti değil de fiili maliyet olarak düşünüyorum.

AHISKA — Anladım. Netice itibariyle bunun finans yükü, maliyetleri artıracaktır. Yatırımlara ilişkin KDV'nin, işletmeye munzam bir finansman yükü getirdiği, tartışmasız.

OCAKÇIOĞLU — Tabii. Kastettiğim husus tamamen o.

AKGÜÇ — Yalnız teşvik edilen yatırımlarda, yasada yapılan değişikliklerle bu yükü kaldırdılar.

OCAKÇIOĞLU — Vergi tahakkuk edecek, fakat tahsili ertelenecek. Bu şekilde vergiden temizlenecek, işletme. Bu konuda KDV'de pek alışılacak gelmedik bir usulü getirmiş oluyorlar.

AKGÜÇ — Şöyle bağlayabilir miyiz? Enflasyonun ne olup, ne olmayacağı diğer faktörlere bağlı; ama KDV nispi fiyatları etkileyebilir.

OCAKÇIOĞLU — O noktada sözümü tamamlayayım. Maliyetlere artırıcı etkisi, indirilemeyen vergiler dolayısıyla artırıcı etkisi; nispi fiyatları etkileyecektir. Ancak bu etki çok büyük boyutlarda olmayabilir. Diğer iktisadi etkilerine geldiğimiz zaman, ben meseleyi daha geniş çerçevede ele almak durumundayım. Bu vergiyi tek başına almak belki doğru olmayabilir. Çünkü verginin, Gelir ve Kurumlar Vergisi ile çok yakından ilişkisi var. Şöyle ki: Eğer vergi başarıyla olarak uygulanabilirse, Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahı da gerçek olarak ortaya çıkar. O zaman bu vergiler hasılatında da önemli yükselmeler olabilir. Böyle bir olguyu temennî ederiz. Tabii Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi hasılatı yükselince de, devletin iktisadi politikası, sosyal

politikası değişebilir. Bunun ne yöne doğru değişeceğini bugünden söylemek zor. O nihayet, iktidarların tercihine bağlı.

AKGÜÇ — Acaba vergi, entegre sınai tesisler lehine bir avantaj sağlayabilir mi? Bir de araçlar üzerine etkisi ne olur? Yani araçlar sayısını azaltır mı, onları etkiler mi?

KDV uygulamasında entegre kuruluşların taşıyacakları vergi yükü azalır mı?

OCAKÇIOĞLU — Efendim, Sayın Bulutoğlu konuyu çok iyi bilirler. KDV'ye bir yaklaşım tarzı da, bunun yayılı muamele vergilerinin gelişmiş bir tipi olduğu şeklindedir. Bu yayılı muamele vergileri, I. Dünya Savaşı sıralarında birçok batılı ülke tarafından uygulanmıştır. Bu tür vergide, her aşamada çok düşük bir nispette vergi alınması söz konusudur. Ve perakende safhaya kadar her mal teslimi ve hizmetten vergi alınmaktadır. İşte burada, vergiden vergi almak suretiyle vergilerin çığ gibi büyümesi olayı var. Bu noktada Alman yayılı muamele vergisini belirteyim. Bunun ilginç bir durumu var. Bu vergide dahili sarf uygulaması olmadığı için, bu vergi dikey entegrasyona yol açmış. Birçok firma vergiden kaçınmak üzere dikey olarak birleşmişler. Krupp gibi büyük Alman tekellerinin oluşmasında bu vergi etkili rol oynamış. Bunun siyasal sonuçları da olmuş; bu büyük tekeller, Hitler'i destekleyerek iktidara gelmesine katkıda bulunmuşlar. Amerikan işgal kuvvetleri, II. Dünya Savaşı sonrasında, bu olayın sorumlusu olarak yayılı muamele vergisini görmüş ve kaldırmak istemiştir. Bu olayı anlatmamın nedeni şu: Aslında KDV, bu tür etkileri ortadan

kaldırmak için getirilen bir vergi. KDV'de dikey entegrasyon etkisi diye birşey yok. Dikey entegrasyon açısından tamamen tarafsız, nötr bir vergi. Çünkü bu vergide, iki firma arasındaki ilişkiden doğan vergi her zaman bir diğer firmadan tahsil ediliyor. Evvelce ödenmiş vergi de indiriliyor. Dolayısıyla vergi bir sonraki aşamaya naklediliyor. Bir vergi birikmesi, vergiden vergi alınması gibi bir olay söz konusu değil. Bu bakım-

Doç. Dr. Bora OCAKÇIOĞLU

dan ekonomideki rasyonel kaynak dağılımına olumsuz etkide bulunmuyor. İşbölümüne etkide bulunuyor. Verginin nötr bir etkisi var. Bu bakımdan entegre tesisler üzerine hiçbir etkide bulunmayacaktır, diyebiliriz.

AKGÜÇ — Yasada, vergiye tabi malların üretilip teslimi, vergiden istisna edilmiş olan mallar için, her ne suretle olursa olsun kullanılmasında ve sarfı «teslim» sayılıyor: Bu durumda bir sınıai işletme, teslimi vergiye tabi olan malları üretilip, bunu teslimi vergiye tabi olan mallarda kullanırsa, bu «teslim» sayılmayacak, dolayısıyla

vergi doğmayacak. Dahili sarftan vergi alınmıyor, bu açıklamaya göre. O zaman, girdisini kendi içerisinde üreten işletme, KDV açısından daha avantajlı duruma geçiyor.

BULUTOĞLU — Entegre sektörde stoklardaki vergi, parçalanmış sektörden daha azalacak; entegre tesiste dahili sarfın vergilendirilmesi diye birşey yok.

AKGÜÇ — Olmadığına göre, en-

Dr. Öztin AKGÜÇ

tegre tesiste bir vergi avantajı söz konusu...

AHISKA — Ama bölünmüş işletmelerde de verginin bütünüyle mahsup edildiği, kanuni deyimle indirilebildiği varsayılırsa, entegrelerin lehine bir vergi avantajı yok. Eğer iki işletmenin stok seviyesi fiziki olarak aynı ise ve girdisini dışarıdan alan işletmenin toplam stokları entegre işletmenin stoklarından daha fazla değilse; iki işletme arasında vergi bakımından en ufak fark oluşmuyor.

BULUTOĞLU — Ben aynı görüşte değilim. Bir fabrika düşünelim.

İplik, dokuma ve konfeksiyon bölümleri var. Bu tesis pamuğu alırken % 10 vergi verecek. Sonra konfeksiyon satışına kadar vergi söz konusu değil. Buna karşı entegre olmayan işletmeleri düşünelim. Stoklarda duran pamuklar vergili, dokumacının stoklarında duran iplikler satana kadar vergili; konfeksiyonun bezi satana kadar vergili. Stoklara baktığınız zaman ne kadar vergi var onların bünyesinde; bir de entegre tesise bakın ne kadar vergi var? Net olarak tümleşik (entegre) tesisin taşıdığı vergi yükü çok daha az.

AHISKA — Sayın Bulutoğlu, dikkat buyursanız ben sözüme şöyle başladım. İki işletmenin fiziki stoklarında fark olmadığı sürece, dedim. Siz stokların cinsini değiştirdiniz. Bir yerde pamuk, bir yerde iplik dediniz. İkisinde de aynı türden ve aynı miktarda stok olduğu sürece bence herhangi bir vergi yükü değişmesi söz konusu değil. Üstelik üç ay yerine 1 aylık dönem kabul edildi ve bu yıllık satışı 120 milyon gibi -bugünkü piyasaya göre- oldukça düşük sayılabilecek bir rakam için öngörüldüğüne göre, vergiyi üç ay taşımak da söz konusu değil. Yani aylık hesaplaşma söz konusu...

AKGÜÇ — Parçalanmış tesis, ipliği alırken KDV ödeyerek alacak; entegre tesis ise ipliği kendisi ürettiğinden, pamuk aşamasından ipliğe geçerken, yasal terimiyle dahili sarfta vergi yok; bu bir fark yaratacak.

AHISKA — Evet olabilir. Kabul ediyorum. Buna karşılık entegre tesisleri cezalandıran bir durum var, o da şu: Yatırım mallarını bizzat üreten tesisler, önemli bir vergi yükünü uzun süre taşıyacaklar.

OCAKÇIOĞLU — O zaman ben bu meseleyi şu açıdan ele alayım. Bizim yaşamızın muhtelif hükümlerinin doğurduğu bir farklılaşma olu-

yor. AET'de bunun hesap dönemi 1 ay; bunu 3 aya çıkardığımız zaman, stoklar üzerinde uzunca süre vergi kalması gibi durumlar olabiliyor. Yalnız bu KDV'nin kendine özgü bir olay, bir kusur değil, uygulama tarzından doğuyor; uygulamanın bunda olduğu gibi diğer konularda da çarpıklaştırma, bozma etkileri var; yatırımlar üzerinde vergi kalması gibi... Uygulama tarzına bağlı olarak bu olaylar ortaya çıkıyor.

BULUTOĞLU — Her seferinde tüm satış üzerinden vergi alınıyor, evvelce ödenmiş olan vergiler indiriliyor.

OCAKÇIOĞLU — Zaten hiçbir zaman bir vergiye sıfır nötrlükte diyemeyiz. Mutlaka birtakım etkileri olur.

AKGÜÇ — Ben bu tartışmalar da şunu vurgulamak istedim: Bir işletmede üretilen mallar, yine o işletmede girdi olarak kullanılırsa, ni-

hai satışa kadar vergi yok; teknik deyişle, «dahili sarf aşamasında» vergi yok. KDV, kaldırılan İstihsal Vergisi'nden bence bu noktada farklılık gösteriyor. Bu şekilde bir vergileme, tümlşik tesisler lehine gözüküyor.

OCAKÇIOĞLU — Bu etki söz konusu olabilir. Ancak firmaların entegre olması için birtakım başka iktisadi nedenler vardır herhalde. O iktisadi nedenlerin yanında KDV'nin etkisi herhalde çok marjinal bir etki olmak gerekir, diye düşünüyorum. Bunu çok kötü bir etki olarak ileri sürmek, kamuoyunu biraz yanıltıcı olabilir. Aşında KDV, kaynak dağılımını bozucu bir etkisi olmaması yönünden çok iyi bir vergi olarak ileri sürülmüş. Bu tartışmada, «kaynak dağılımını bozucu etkisi vardır» diye meseleyi ortaya koyarsak, belki bu konuyla ilişkili olmayanlar yanlış bir kanıya kapılabilir. Kaynak dağılımında çok marjinal bir etki olması gerekir, diyorum.

AKGÜÇ — Araçlar üzerine etkisi olabilir mi? Aracı sayısını azaltır mı? Çünkü her aracıdan geçişte yaratılan katma değer üzerinden vergi ödeneceğinden, nihai tüketiciye kadar vergi yükselebilir. Bu nedenle acaba üreticinin, doğrudan tüketiciye satması daha çekici olabilir mi, vergi yükünü düşük tutma açısından?

OCAKÇIOĞLU — Anlıyorum. KDV'ye atfedilen bir genel nitelik de şu: Ne kadar çok aracı olursa olsun, veya ne kadar az aşama olursa olsun, verginin nihai yükünün değişmeyeceği söyleniyor. Ama yine de bazı finansal sebeplerle bunda bir değişme olabilir. Ayrıca konsinyasyon suretiyle satışlarda, İstihsal Vergisi'nden farklı olarak malların komisyonculara gönderilmesi teslim sayılmıyor. Burada da yine bir saptırma, bir çarpıklık söz konusu olabilir. Bundan böyle bazı satışlar konsinyasyon usulüyle yapılmaya başlanabilir. Bö-

lece konsinyasyon anlaşmaları ile perakende aşamada mal satılana kadar verginin doğması ertelenebilir. Verginin, konsinyasyon suretiyle satışları artırma etkisi söz konusu olabilir. Bu aşamada söyleyeceklerim bunlar.

AKGÜÇ — Sayın Bulutoğlu, KDV'nin Türk ekonomisine olabilecek etkileri konusunda, özellikle yatırımlar, dışsım üzerinde olabilecek etkileri konusunda görüşlerinizi alabilir miyim?

KDV'nin çıkarılışı büyük bir reform olarak kabul edilebilir; ancak şu anda hükümet için verginin anlamı, bütçenin açığını kapamaktır

BULUTOĞLU — Ben bu verginin kabulünü büyük bir reform olarak kabul ediyorum. Sayın Vural Arıkan eğer bugünkü toplantımıza katılabılsaydı, kendisini tebrik edecektim, bu büyük cesaretli reformu gerçekleştirdiği için. 1962'de Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman iken hazırlamış olduğum bir raporda İstihsal Vergisi'nin geri bir vergi olduğunu, Türkiye'nin bu verginin sakıncalarını gidermek için, Avrupa'daki birçok ülkelerde olduğu gibi daha da geniş tabanlı bir vergiye geçmesi gerektiğini, söylemiştim. Fakat Türkiye o zaman daha Gelir Vergisi'ni hazmedememişti -hâlâ da hazmetmiş sayılamaz-, böyle bir reform önerisi tabii pek fazla dikkati çekmedi. O zamanlar tarımın vergilendirilmesi, Gelir Vergisi uygulaması önemli sayılıyordu. Öncelikle şunu belirtmek isterim. Sayın Ocakçioğlu'nun söylediği doğru. Şu anda hükümet için bu verginin anlamı, bütçenin büyüyen

açığını kapamak. En büyük ihtiyaç oradan kaynaklanıyor. Bütçenin açığı da, bu hükümetin uyguladığı borçlanma politikasıyla bütçütün vahim hale geliyor. İç borçlanma yüksek faizleriyle, dış borçlanma yüksek kur nedeniyle Hazine'ye giderek daha ağır yükler getiriyor. Hazine âdeta mali-aracı kuruluş haline gelmiş bulunuyor. Hazine'nin asıl fonksiyonu vergi almak ve bütçeyi vergi ile beslemek iken, şimdi böyle bir sapma olmuş; mali-aracı kurum gibi çalışıyor. Temennimiz, KDV ile bu çarpıklığın düzeltilmesi.

Ancak ben kaygılarımı da dile getirmek isterim. Bu kadar büyük bir reformu yürürlüğe koymak için son derece dikkatli ve uzman çalışma gerekir. Gelir Vergisi gerçek kişilerin gelirinin vergisidir. KDV ve onun eşi olan Perakende Satış Vergisi, işletmenin vergisidir. İşletmeden alınır, fakat matrahı tüketimdir. Gelir Vergisi'ne ilişkin olarak öteden beri büyük iktisatçılar, «Tasarrufu dışarıda bırakalım. Vergiyi tüketimden alalım.» önerisinde bulunmuşlardır. Birçokları bunu savunmuştur. Keynes bunu, «İyi, ama imkânsız.» diye özetlemiştir. Kaldor, «Expenditura Tax» ile harcamalar üzerinden, giderler üzerinden gelir vergisi alınmasını önermiştir. Fakat uygulaması olmadı. Çünkü gerçekten gelir vergisini tüketim vergisi şeklinde uygulamak zor. O zaman tüketimden ayrı bir vergi alıp, gelir vergisinin bıraktığı boşlukları doldurmak, tamamlamak gerekli oluyor. KDV'nin bu tamamlama fonksiyonu çok önemli. Sonra bu vergi o kadar önemli ki, Avrupa'da bugün KDV'yi uygulayan ülkeler, gelirlerinin yarıya yakınına bundan elde ediyorlar. Perakende satış vergisinin son derece yaygın ve başarılı bir şekilde uygulandığı A.B.D.'de bile federal seviyede bir KDV düşünülmüştür; taşıdığı meziyetlerinden ötürü.

KDV'nin önemli bir meziyetli de,

vergiyi son aşamaya kadar bekletmeyip, daha önceki üretim aşamalarında alması. Bir çeşit kaynakta kesme vergisidir, KDV... Her üretim aşamasında bir miktar kaynakta alıyorsunuz ve sonuna, nihai tüketicie kadar beklemiyorsunuz. Son satıcı kaçırırsa, verginin tamamı gitmiyor; sadece perakende satıştaki katma değeri kaybediyorsunuz. Bütün bu meziyetlerinden ötürü uygulama şansını da yüksek. Uygulayan ülkelerde bu vergiden şikâyet olmamıştır. Vergi, istisnaları ile farklı oranları ile karmaşık bir hale getirilmemişse, uygulaması da kolay olmaktadır. Türkiye'nin bugün ulaştığı seviyede iyi bir KDV uygulaması ciddi bir çaba ile yapılabilir. KDV ile muhakkak halkın cebinden bir miktar para çıkacak. Bu para esas itibarıyla tüketicilerden alınmış olacak. Dolayısıyla tüketimi fazla olanın ya da bütçesinde tüketimi fazla pay tutanın ağır bir şekilde yeniden vergilendirilmesi söz konusu. Bunun yükünü hafifletmek için, birçok ülkenin yaptığı gibi Türkiye de, mutlaka ücretlerden alınan Gelir Vergisi'ni bu vergiyle birlikte azaltmalıydı. Bu psikolojik bakımdan da verginin kabulünü sağlardı. Sendikalar Avrupa'da KDV'yi savunmuştur. Çünkü yürürlüğe konduğu zaman, oranı artırıldığı zaman, gelir vergisi yükü de azaltılmıştır. Ben daha ileri giderek, işçilerin üzerindeki sigorta primlerinin hafifletilmesinden, SSK ödentilerinin bir bölümünün KDV'den pay olarak verilmesinden yanayım. Bu gibi yan önlemler ihmal edildi.

Verginin önemli bir etkisi de, tümleşik işletmeler lehine finansman yükünü görelî olarak hafifletmesi. Parçalanmış işletmelerin finans yükü, vergiyi peşin ödeyip faiz taşıdıkları için, biraz daha ağır olacaktır. Verginin birleşmeye doğru itici bir etkisi var. Onun yanı sıra da yatırımları vergilendirmesi yanlış. Siste-

min Avrupa'da kabul edilen şekli, yatırımları verginin dışında bırakmak. Fransa önce yatırımları da vergiledi, fakat bunun idari güçlükleri yüzünden ve yatırımı vergilemenin iktisadi sakıncaları yüzünden bundan vazgeçti. Biz de o yola gidebilirdik. Şimdi nitekim parça parça bunu düzeltiyorlar. Teşvik edilen yatırımlara ilişkin KDV'nin bir yıllık süre içinde indirilmesi gibi... Aslında bu gibi şeylere hiç gerek yoktu. Yatırımlar tamamen vergi dışı kalabilirdi. İthal-

Prof. Dr. Kenan BULUTOĞLU

latta bundan büyük vergi kaybı olur. Varsın olsun; sistemin gereği budur. Vergiyi çıkaranları tebrik etmek lazım. Vergi gayet kapsamlı bir şekilde kabul edilmiştir. Bu bir başarıdır. Hizmetlerin ilk ağızda vergi kapsamına dahil edilmesi, % 10 gibi yüksek sayılabilecek bir oranın standart oran olarak kabul edilmesi; bunlar verginin kuvvetli tarafları.

AKGÜÇ — Kapsam konusunda benim birtakım kaygılarım var. Çünkü Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen şekliyle hükümete bazı imkânlar tanınmış oluyor.

BULUTOĞLU — İlk bakışta bir tek zorunlu besin maddelerinde vergi oranı sifıra kadar indirilebilecek. Temel besin maddelerinde vergi oranının düşük olması yaygın. Bunu kabul ediyoruz. Bu oranları farklılaştırma işi Fransa'da o kadar ileri gitmiş, çeşitli siyasal etkenlerle o kadar kötüye kullanılmış ki, bizimkini bir başarı saymak lazım. Şimdi, vergi oranını sifıra kadar temel besin maddelerinde indirmek yetkisini almış hükümet; vergi oranının «küçük oran», «büyük oran» diye ikiye ayrılıp, % 2 - % 3 kadar bir küçük oranın besin maddelerine uygulanması yerinde olur. Ben burada o kadar fazla bir gedik olduğunu sanmıyorum. Eğer bu kabul edilen verginin zaafalarına geleceksak, onu ben teker teker anlatmak isterim. Ama şimdilik meziyetlerini ve Türk ekonomisine getirdiği katkıyı konuştuk. Uygulama şansını, bünyesindeki zaafaları ve bunların giderilme yollarını ayrıca konuşalım.

türk maliyesinin KDV'den başka seçeneği yoktur; çünkü yüksek faiz politikasının vergi ile sübvansiyonu ve ücret vergilerindeki azalış, vergi gelirlerinde önemli kanamaya yol açmıştır

AKGÜÇ — Sayın Ahıska'nın da KDV'nin ekonomi üzerindeki genel etkileri konusundaki görüşlerini aldıktan sonra, ikinci aşamada verginin uygulama şansını tartışırız. Buyurun efendim.

AHIŞKA — Sayın Akgüç, müsaade ederseniz KDV'yi zorunlu kılan nedenler ve bunun Türk ekonomisine olabilecek etkileri konusunda çok kısa değerlendirmelerde bulunmak is-

tiyorum. Ancak benim tespit ettiğim hususları, daha önce konuşan Sayın Ocakçıoğlu ve Sayın Bulutoğlu gayet güzel belirttiler. Efendim, KDV Türk kamuoyunda bir sürpriz gibi telakki edildi. Çünkü yıllar yılı üzerinde aşırı ölçüde titizlik gösterilen, tereddütler duyulan bir konuya birdenbire geçildi. Kanunun kabul tarihi 25 Ekim 1984'tür, yürürlük tarihi ise 1 Ocak 1985'tir. Fazla bir hazırlık yapılamadığı da ortada. Benim görüşüme göre, eski tereddütler ne kadar ifrat ise, bugünkü hazırlıksız geçiş de o ölçüde bir ifratı ifade ediyor. Ancak bu bir zorunluluğun sonucu. Türk Maliyesi KDV'den başka bir seçeneğe şu anda sahip değildi ve bu seçeneği de kullandı. Bu açıdan KDV'yi ben de olumlu karşılıyorum. Bu zorunluluk neden doğuyor? Kısaca değinmekte yarar görüyorum.

Türk vergi sistemi şu anda iflas halinde. Üstelik bunun nedeni de 1950'den beri sistemi etkileyen tarihi sebepler değildir. Türkiye'de kaçakçılık her zaman olmuştur, Türkiye'de vergi etkinliği hiçbir zaman tam olarak sağlanamamıştır. Ama acaba neden vergi hasılatı özellikle 24 Ocak kararlarından sonra birdenbire azaldı ve kamu maliyesi belirli sorunlarla karşılaştı? Bunun iki nedeni var: Yüksek faiz politikasının vergi ile sübvansiyonu, gayet kesin belirtiyorum; yüksek faiz politikasının vergi ile sübvansiyonu ve ücret vergilerindeki azalış. Faiz sübvansiyonu benim yaklaşık hesaplamalarıma göre yılda 1 trilyon liraya ulaşıyor. Şöyle ki; bankalardaki vadeli mevduat tutarı 2,5 trilyon, buna ödenen faiz de ortalama 1 trilyon 250 milyar lira. Bu faizi kim ödüyor? Bankalar mı? Hayır. Bankalar aracı kuruluşlardır. Bunu sınai ve ticari işletmeler ödüyor. Nereden ödüyorlar? Vergiye tabi kazançlarından düşerek ödüyorlar. Böylelikle 1 trilyon 250 milyar üze-

rinde % 40 oranında bir vergi azalışı ortaya çıkıyor ki, bu da 500 milyar liradır.

AKGÜÇ — Tabii faiz yükünü yansıtamıyorlarsa, Sayın Ahıska.

AHISKA — Hayır, Sayın Akgüç; konuya vergi açısından yaklaşıyorum.

AKGÜÇ — Sizce kârlar faize gidiyor.

AHISKA — Evet, kârlar faize gidiyor. Bu kesin böyledir. Bunu ayrıca rakamlarla doğrulayacağım. Fakat diyebilirsiniz ki: «Ne önemi var? Çünkü faiz olarak vergilendiriliyor.» Hayır, faiz olarak vergilendirilmiyor. Faizlerdeki vergi yükü bugün fiilen % 10'dur. Hatta bazılarında sıfırdır. Bir defa hamiline sertifika demişsiniz, hamiline hesap demişsiniz; artık hangi vergi mükellefi, aldığı faizi yıllık beyannamesine koyar. Bu koşullar altında faiz oranı bazı ahvalde % 10, bazı ahvalde ise sıfırdır. Aradaki fark ise % 30'dur. 1 trilyon 250 milyar lirada bu aşağı yukarı 400 milyar liralık bir Gelir ve Kurumlar Vergisi azalışını ifade eder. Dönelim Banka Muameleleri Vergisi'ne... Biliyorsunuz oran 24 Ocak kararlarına geçişte % 25 idi. Diyelim ki bu çok yüksek bir orandı; bugün ise % 3'tür. 1984 Bütçesi'nde, Banka Muameleleri Vergisi'nden beklenen hasılat 129 milyar idi. Bu yıl ise en fazla 150 milyon lira olabilir. Şimdi, bir orantı kuralım. % 3 ile 150 milyar getiren bir vergi, tabii bazı değişiklikler bir tarafa bırakılırsa, % 15 ile ne kadar bir hasılat getirir? Yaklaşık 750 milyar lira. Devlet bu hasılattan vaz geçiyor; 150 milyar lira almakla iktifa ediyor. Burada yaptığımız sübvansiyon 600 milyar liradır. Bu sübvansiyon, yüksek faiz politikasının yürütülmesi amacıyla yapılıyor. Aksi halde şöyle bir çelişki doğacak; kredi maliyetleri % 120'ye kadar yükselebilecekti. Bunu engellemek için devlet

bir sübvansiyon yapıyor. Ama ne şekilde? Bir para ilavesi ile değil, vergi almamak suretiyle. 1 trilyon lira vergiyi almamak suretiyle bu yüksek faiz politikasını sübvansiyone ediyor.

İkinci neden de şu: Gelir Vergisi ücret vergisi haline dönüşmüştür ve ücretliler bu verginin yükünü taşımaktadır. Yıllar yılı kamu maliyesi bu durumdan son derece yararlandı. Antisosyal etkisine rağmen, fiskal açıdan olumlu bir durumdur; vergi kaçırılıyordu, ama devletin vergi açısından fazla bir sorunu olmuyordu.

Aydın AHISKA

Çünkü Gelir Vergisi'nde her sene önemli artışlar oluşuyordu, ücretlerden alınan vergiler dolayısıyla... Şimdi iki olay meydana geldi: (1) Ücretlerin milli gelirdeki payı azaldı. (2) Ücretlerdeki vergi yükü haklı olarak düşürüldü. Bir zamanlar % 50 olan oranlar, bugün % 25'e indirildi. Bunu olumlu kabul ediyorum, ama verginin azaldığı da bir vakıa. Benim 1960'lı yıllarda şirketler bazında yaptığım bir araştırma, şirketlerin ortalama yıllık giderlerinin % 50'sinin

ücretler ve benzeri ödemelerden, % 20'sinin finans giderlerinden oluştuğunu ortaya koymuştu. Bugün yaptığım gözlemlere göre; ortalama olarak bir şirketin finans giderleri, ödediği ücretlerin üç katı. Finans giderleri, eskiden ücretlerin % 40 oranında iken. günümüzde üç katına çıkmak suretiyle 5-6 katlı bir yükseliş göstermiş. Bir yandan faizleri düşük vergilendiriyorsunuz, diğer yandan ücretliler üzerindeki vergi oranını düşürüyorsunuz; bu politikaların bence devlete yükü 1,5 trilyona rahatlıkla ulaşmaktadır. Bu koşullar altında bugün bir zorunluluk oluyor, KDV'ye geçiş. Bu nedenle KDV üzerindeki «Kabul edilmeli miydi, edilmemeli miydi?» şeklindeki bir tartışmayı gereksiz addediyorum. Başka seçenek yoktur; hep birlikte bu verginin başarıya ulaşması için olumlu önerilerimizi eklememiz gerekir.

BULUTOĞLU — Burada bir şey sorabilir miyim? Ekonomide böyle bir çarpıma olduğuna ve bu da vergi kaybına sebep olduğuna göre, bunu geri çevirmek de bir çözüm olamaz mı?

AHISKA — Bu, ekonomik bir değerlendirme...

BULUTOĞLU — Ben eski sistemi, ücretten bu kadar yüksek vergi alınmasını yanlış buluyorum.

AHISKA — Ben de buna katılıyorum, Sayın Bulutoğlu. Ben aksini savunmadım. Bir vergi teknisyeni olarak şu hususu da vurgulamakta yarar görüyorum. Bakın, sakınca nereden doğuyor? Eğer siz bir verginin matrahından düşük bir unsuru, ana vergiden daha düşük oranda vergilendirirseniz, bu kanamaya yol açar. Daha yüksek oranda vergilendirirseniz, o da kanamaya yol açar. Faizler, Gelir Vergisi'nin yahut Kurumlar Vergisi'nin matrahından düşülüyor. Bu vergilerin oranları, faizlere uygulanan % 10 kesinti oranından

çok yüksek; bu oran farklılığı, vergi gelirlerinde önemli kanamaya neden oluyor. Ben de ücretlerde verginin yüksek olmasını hiçbir zaman savunmadım. Ben size bir vakıadan, tarihi bir gelişimden söz ediyorum.

KDV'nin genel bir fiyat artışına yol açacağı tartışmasızdır

Müsaade ederseniz, ben de KDV'nin ekonomik etkisi konusunda bir-iki hususa değinmek istiyorum. Bir defa KDV'nin genel bir fiyat artışına yol açacağı bence tartışmasız. Çünkü, Sayın Ocakçıoğlu da belirttiler, İstihsal Vergisi oranları ile KDV oranları karşılaştırılıyor ve kamuoyu yanıltılıyor. İstihsal Vergisi ilk aşamada, ilk üretim aşamasında alınıyor. KDV ise perakende fiyatlara göre alınacaktır. Bazı sektörlerde üç misli, beş misli değer farkları oluşmaktadır. Çünkü bu üretimin bir sonucudur. İşte iplik fiyatları ve konfeksiyon fiyatlarını düşürürseniz, bu durum ortaya çıkar. Verginin yaygın oluşu da nazara alırsa, bir genel fiyat artışına yol açacağı tartışmasız. Hatta ben bir değerlendirme daha yapıyorum; kaçırılan vergi bile fiyatlara yansıtılacaktır. Çünkü bir malın iki fiyatı olamaz. Bazı işletmeler vergi kaçırdıkları zaman, fiyatların düşeceği anlamına gelmez. Bu ancak o kişilerin biraz daha fazla gelir sağlamalarına yol açar ve böylece Katma Değer Vergisi zenginleri de oluşacaktır.

BULUTOĞLU — Bu bir bakıma, vergi kaçırma cesaretlerinin ödülü oluyor.

AKGÜÇ — Şöyle diyelim. Bazı kişiler KDV adı altında tüketiciden bu vergiyi alsalar, KDV gerekçesi ile fiyatlarını yükseltseler dahi, bunu

vergi dairesine yatırmamaları olası-lığı var.

AHISKA — Efendim, bütünleşme konusunu demin tartıştık. Ticari işletmelerde zarar hali hariç stok seviyelerinde bir fark olmadığı sürece, hiçbir bölünmenin veya bütünleşmenin KDV'de bir farklılığa yol açmadığı tartışmasız. Çünkü bütün vergi aynı dönem içerisinde mahsup ediliyor ve bir fark oluşmuyor. Yatırım mallarının vergilendirilme biçimindeki eleştirilere ben de katılıyorum. Özellikle tebliğde açıklandığı şekilde bir yatırım malını bizzat üreten firma, üretim aşamasında ödediği tüm KDV'yi aktifleştirecek ki, tesis süresince bunun yükünü taşıyacak; sonra da teşvik edilmeyen bir sektörsel, 1/5 esasına göre beş senede de bunu mahsup edecek. Vergi yükü uzunca süre işletmede kalacak. Bu, bence işletmeleri, kendi yapabilecekleri makinaları ve tesisatı dahi dışarıdan satın almaya itecektir. Çünkü o durumda vergi hemen mahsup edilebilecektir.

AKGÜÇ — İkinci turda da şunu tartışalım: KDV Yasası'nda bazı boşluklar, çelişkiler var mı? Uygulamayı daha iyi besleyebilmek için ne gibi önlemler alınması gerekir? Telafi Edici Vergi ve Götürü Vergi usulleri üzerinde de durmakta yarar var. Çünkü bunlar kamuoyunu çok yakından ilgilendiren konular. Buyurun Sayın Ocakçıoğlu.

OCAKÇIOĞLU — Ben toplantıya bu mesele üzerinde durma niyetiyle geldim. İzin verirseniz meseleyi geniş bir şekilde ortaya koymaya çalışayım. Bu vergiye atfedilen en büyük nitelik, verginin oto-kontrolü sağlamasıdır. Aslında oto-kontrol KDV ile ortaya çıkan bir olay değil; Gelir Vergisi'nde de bu mekanizma var. Fakat KDV'de oto-kontrol daha belirgin. Hesap dönemlerinin daha kısa olması, fiziki birtakım kontrollerin

yapılabilmesi dolayısıyla oto-kontrol daha elverişli KDV'de... Oto-kontrol idare açısından çok ucuz bir kontrol; ama kesinlikle yüzde yüz çok etkili olur diyemeyiz. İdarenin de doğrudan kontrollerine mutlaka ihtiyacı vardır. Şimdi ben bu mekanizmanın işleyişini ve boşluklarını muhtelif vergilendirme usulleri açısından ele alarak incelemek istiyorum. Yasada şu usuller öngörülmüş; aksine hüküm yoksa herkeş gerçek usulde vergilendiriliyor. Bir diğer vergilendirme usulü götürü usul. Fakat sanıyorum götürü usul ikiye ayrılmak durumunda: (1) Ticari kazançlara uygulanan götürü usul, (2) Tarım kazançları tespitindeki götürü gider usulü. Aslında bunlar birbirinden çok farklı şeyler. Ama götürü usul adı altında kanuna girmiş. Üçüncü bir vergilendirme usulü de, telafi edici vergilendirme usulü. Bunları tek tek ele almak istiyorum.

Bir kere bütün aşamaları düşünelim; en son aşama perakende aşaması. Oto-kontrolün işleminin ön koşulu, perakende aşamada mükellefin gayrisafi hâsılasının çıktısının kontrol altına alınması. Tek başına KDV'yi ele alırsak acaba oto-kontrol sağlanır mı? Şöyleki; her perakendecinin dükkânına bir hükümet komiseri koyduğumuzu varsayalım. Kasaya hâsılatı kaydettirsin. Acaba bu oto-kontrolü geriye doğru sağlar mı? Hayır, sağlamaz. Çünkü perakendeci nihai tüketiciden vergiyi bir vergi sorumlusu gibi tahsil edecek, maliyeye yatacaaktır. Peki girdileri üzerindeki vergileri indirebilmek için vesika talep edecek midir? Ödediği vergiyi indirmek durumunda olduğundan bu sebeple hiç fatura talep etmeyebilir. Ama tabii o zaman devreye Gelir Vergisi giriyor. Asıl kontrolü yapan Gelir Vergisi'dir. Perakendecilerin çıktılarını mutlaka kontrol edebildiğimiz takdirde, Gelir Vergisi devreye girdiği için oto-kontrol

oluyor. KDV'nin kendisinde mevcut bir sistemden dolayı değil. Tabii bizim sistemimizde her iki vergi birlikte çalışacaklar; bu bakımdan çıktılarını kontrol edilmesinde yukarıya doğru oto-kontrol kurulacaktır. Tabii biz bu kontrolün yapılabileceğini, yani gayrisafi hâsılatın kontrol altına alınabileceğini varsayıyoruz. Acaba alınabilecek mi? Bu, perakendeci ile nihai tüketicinin arasındaki bir olay. İdare bu konuya ilişkin tedbir olarak yazar kasa sistemini getirdi. Her perakendeci yazar kasaya satışlarını kaydedecek. Burada yazar kasanın tuşlarına dokunulup dokunulmayacağı önemli. Yazar kasanın bir müessesede olmasının ilk bakışta belki bir psikolojik etkisi var; tıpkı vergi levhası gibi. Ancak biz günlük hayatımızda görüyoruz ki, eğer nihai mükellef talep etmez ise, yazar kasaya dokunulmuyor. Ancak talep ettiği zaman fiş veriyor, daha sonraki faturalara mesnet olmak üzere. Aynı şey KDV'de neden söz konusu olmasın? Mükellef talep etmediği takdirde niçin kasaya mutlaka yazılsın? Tabii burada bir ayırım yapmak lazım; çok büyük müesseseler ile küçük müesseseler arasında... Çok büyük müesseselerde her halde bu yazar kasaya dokunma olayı olacaktır. Ama bizim perakende firmalarının yapısı göz önüne alınınca, daha ziyade küçük firmaların gayrisafi hâsılatını kontrol altına almak sorun olacaktır.

AKGÜÇ — Bu açıdan KDV rekabet eşitliğini etkiler mi?

OCAKÇIOĞLU — O açıdan gayet tabii etkiler. Zaten vergi yükünün firmalar arasında adil olmayan bir biçimde dağıldığı da her zaman işadamları tarafından ileri sürülmüştür; «Biz vergi ödüyoruz, başkaları ödemiyor.» şeklinde yakınmalar yaygındır. Buna şimdi bir de KDV eklenebilir.

AHİSKA — Sayın Ocakçıoğlu, yazar kasayı ilerde tam gerçek usule geçiş için bir basamak olarak kullanmak istiyorlar.

vergi iadesi yarım bir önlemdir; uygulanan şekliyle vergi gelirlerini artırıcı bir etki yapmaz

OCAKÇIOĞLU — Gerçek usulde yazar kasasının olması lazım, diğer usullerde gerek yok yazar kasaya. Şimdi bu durumda ne yapılabilir? Bu nokta tespit edildiği için devamlı olarak hep tartışılmıştır. «Nihai tüketici ile perakendeci arasındaki çıkar birliği acaba nasıl kırılabilir?», diye. Mesela fişler üzerinden piyango ileri sürülmüştür, vergi iadesi ileri sürülmüştür. Nitekim vergi iadesi Türkiye'ye geldi. Şimdi ben vergi iadesi konusunda bir senaryo yapmak istiyorum. Bugün vergi iadesi emeklilere ve ücretlilere uygulanıyor, diğerlerine uygulanmıyor. O halde bu tedbir yarım bir tedbirdir. Vergi iadesi tedbiri ancak tam olarak uygulandığı zaman bir etkide bulunabilir. Yarım uygulandığında hiçbir işe yaramaz; bilakis devletin kasasında bir kanama meydana getirir. Sebebi de şu: Perakendecilerin bir kısmı, biliyoruz, bütün bir takvim yılı tek bir fatura kesmeden dahi ticari faaliyette bulunabilirler veya nadiren fatura keserler. Ama fatura kesmediler diye bunların gayrisafi hâsılatları sıfır mı? Hayır, bunlar kendilerinin takdir ettikleri bir vergi ödeyeceklerdir. Gayrisafi hâsılatı da ona göre, tabii muhasebecilerinin de yardımıyla, ayarlayacaklardır. Faturalarını da ona göre düzenleyecekler ve kendi takdirlerine göre bir vergi ödeyeceklerdir. Şimdi iade sistemini getirdiğinizde, nihai tüketicilerin bir kısmı fatura

istemeye başlıyorlar. Fatura herkes tarafından istenilmediği için faturalı satışlar onların esasen kendi takdirlerine göre ödedikleri vergiye uygun hâsılatla ya biraz yaklaşır, ya onu geçer veya onun altında kalır. Dolayısıyla uygulanan şekliyle vergi iadesi, onların vergilerini artıran bir etki yapmaz. Vergi iadesi tamamen yaygınlaşmış olsa idi, tabii bütün gayrisafi hâsılat kontrol altına alınmış olacaktı.

AKGÜÇ — Sayın Ocakçıoğlu, bir şey sorabilir miyim? Tam tedbir alacak, acaba bu vergi gelirlerini artırır mı? Kontrol etmezseniz, bu kez de faturalar yasal defterlere geçmez veya eksik geçer, yanlış geçer.

AHİSKA — Burada bir saplama yapabilir miyim? Deminki söylediğiniz konuda piyasada şöyle bir söylenti var: «Vergi iadesi sistemi hayali isimlere kesilen faturaları gerçek isimlere oturtmak suretiyle bu tür düzenlemeleri yapanların işine yararmıştır.» İlginç bir görüştür. Eskiden yıl sonunda fiktif satışlar ve faturalar düzenlemek durumunda olan kişiler, bu defa gerçek faturalar yazarak bu ihtiyaçlarını gideriyorlar. Artık fiktif fatura kesmek gereğini duymuyorlar.

BULUTOĞLU — Sayın Vural Arıkan diyordu ya: «Feryat edecekler bir gün.» Bu ünlü feryat henüz duylmadı.

AHİSKA — Sayın Bulutoğlu, feryat duyulamaz. Bir şeyi tam sıkıştıramazsanız, kesilen faturalara göre hesaplanan kâr, onun beyan etmek istediği kâr kadar ise onu sıkıştırılmazsınız.

AKGÜÇ — Efendim, uygulamada bazı firmalar diyorlar ki; «İstediyiniz kadar fatura verelim. Çünkü açığımız var.»

OCAKÇIOĞLU — Eksik uygulamanın bu tür durumlara yol açtığı

ve devletin kasasında kanamaya sebebiyet verdiği de doğrudur. Bütün bunlar eksik uygulamanın sonuçlarıdır. Şimdi senaryoyu değiştirelim. Sayın Vural Arıkan, «Biz vergi iadesini yaygınlaştıracamız.» demişti. Bir an için en üst haddin de kaldırıldığını düşünelim. O zaman tedbiri tam hale getiriyoruz ve herkes vergi iadesinden yararlanmaya başlıyor. Acaba durum KDV açısından ne olacaktır? KDV oranı % 10, demek ki perakendeci herkesten bu % 10 vergiyi kesecektir. Bu durumda gayrisafi hâsılatları yakalıyoruz, diğer taraftan da herkes yüzde 15 vergi iadesini de alıyor. Hesabını yaparsak, KDV hâsılatı sıfırdır. Çünkü neden, % 10'u ödüyor, arkasından vergi iadesi yoluyla % 10'u geri alıyor.

AHİSKA — Yüzde 15'i alıyor. Sayın Ocakçioğlu...

OCAKÇIOĞLU — Hayır, KDV hâsılatı sıfır, Gelir Vergisi'nde % 5 azalma var. Ancak madalyonun öbür yüzü var. Eğer perakendecinin hâsılatını biz bu şekilde kontrol altına alırsak, o zaman Gelir Vergisi hâsılatını maksimuma çıkartmış oluyoruz, geriye doğru oto-kontrol sebebiyle. KDV hâsılatı, vergi iadesi nedeniyle sıfıra yönelir dersek, Gelir ve Kurumlar Vergisi hâsılatı da maksimuma yönelecektir. O zaman vergi yapımızda bir değişme olacaktır. Tabii bu biraz hayali bir senaryo... Fakat ben bunu kendi hayalimde kurmuş değilim. Eski Maliye Bakanı «Vergi iadesini yaygınlaştıracamız.» dedi. Yaygınlaştırmanın üzerine kurulan bir senaryo bu... Bu arzu edilir mi? Uygulanabilirse, bana kalırsa arzu edilir. Çünkü herkesin gayrisafi hâsılatını ortaya çıkartabileceğiz bu uygulama ile geriye doğru oto-kontrolü kurabileceğiz. KDV'den vazgeçelim, Gelir Vergisi'ni alalım. Zaten bugün modern maliye kitaplarını açarsak, «Bir tek Gelir Vergisi yaygın ve artan oranlı

olarak tam uygulanabilse idi, başka vergiye lüzum kalmazdı. Sadece kaynak dağılımını etkilemek uğruna kullandığınız vergiler dışında.» diyorlar. Bu şekilde Gelir Vergisi sistemini tam olarak kurarsak, pekala harcama vergisine de geçebiliriz. Çünkü her şeyi belgelemiş durumdayız, tüm ekonomide. O zaman Gelir Vergisi matrahından tasarrufları düşersek veya yatırımları düşersek, işte Kaldor'un harcama vergisine ulaşmış oluruz.

perakendeci ile nihai
mükellef arasındaki
çıkartma zıtlığı
korunmak zorundadır

Ben senaryoyu epeyce ileri götürdüm. Bu meseleyi fazla irdelemeden şunu belirteyim: Perakendeci ile nihai mükellef arasındaki çıkartma zıtlığını mutlaka korumak zorundayız. Bu konuda boşluk meydana gelirse, ben verginin geleceğinden ümitli değilim. O nedenle vergi iadesinin yaygınlaştırılması taraftarıyım. Ama yarım tedbir olarak değil, tam tedbir olarak... Elimizde kontrolü sağlayacak başka araç yok. Meğer ki bilgisayar sistemleri getirilsin. Vergi İdaresi, Maliye Bakanlığı Gelirler Teşkilatı çok muazzam imkânlarla kavuşturulsun. Aşağı yukarı iki-üç günde bir her müessese kontrol edilsin. O zaman iadeye de hiç lüzum kalmaz. Vasıtasız kontrollerle biz bunu sağlayabiliriz. Ama benim oto-kontrol üzerinde ağırlıkla durmamın sebebi, Maliye Bakanlığının denetleme teşkilatının çok zayıf olmasıdır. İdare vergi denetiminde etkinliğe kavuşursa, vergi idaresine gerek kalmadan da KDV'yi tahsil ederiz. O zaman, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi vergi hâsılatımızın yarısı, önemli bir bölümü KDV ile sağlanmış olur. Gerçek usulde durum bu. Götürü usule geçelim.

İki kısımdan ibaret demiştim; biri ticari kazançlara uygulanan, diğeri de tarımda uygulanan götürü gider usulü... Ticari kazançlara uygulanan usul şöyle oluyor. Diyor ki yasamız; «Mükellefin her türlü mal ve hizmet alışları ile giderleri toplamına % 13 oranının uygulanması suretiyle bulunan miktardan, alış ve giderlerine ait fatura ve benzeri vesikalar üzerinde gösterilen KDV'nin düşülmesi suretiyle bulunur.» Vergilendirme alım esasına dayandırılmış. Çıktılarla ilgili bir şey yok. Tabii burada yoruma açık bir husus var. «Her türlü alım», ne oluyor? Bunların bir kısmı belki vergiye tabi tutulmamış olabilir. Ama pratikte sanıyorum sadece vergiye tabi mal ve hizmetler olacak. O zaman matrahta bir fark yok.

AHISKA — Oran farkı olacak yalnız.

OCAKÇIOĞLU — Doğru, sadece oran farkı olacak. Mükellefin yapacağı şu: Girdilerini beyan edecek, faturalarını beyan edecek, faturaları üzerindeki KDV hariç matraha % 13 uygulanacak; ondan sonra alış ve giderlerinde gösterilen KDV indirilecek, böylece % 10 indirilmiş olacak. Vergi bu şekilde hesaplanacak. Böyle bir usule tabi olan mükellef ne yapar?

AKGÜÇ — Fatura almayacaktır.

OCAKÇIOĞLU — Fatura almayacak, fatura almadığı zaman da girdileri gizlenecek, % 13'ün uygulanacağı matrah da azalacaktır. Zaten o azalınca, indirimler de otomatikman azalacaktır. Böylece kendisinin uygun gördüğü vergi tutarına ulaşacaktır.

AHISKA — Sayın Ocakçioğlu, yüzde yüz haklısınız. Bence bu hiç işlemeyecek bir sistem olarak sadece kanunda kalacaktır. Bunun yerine, hemen altında şöyle bir fıkra var biliyorsunuz: Bu kişilerin yani götürü, ticari ve mesleki kazanç sahiplerinin ödediği vergi, götürü şekilde saptan-

mış kazançlarının % 10'undan az olmaz. İşte götürü usulün işleyecek tek yönü bu. Durum böyle ise götürü vergileri % 10 artırırsınız, o zaman kanuna madde koymaya bile lüzum kalmaz.

OCAKÇIOĞLU — Tamamen haklısınız. Tabii tenkit ediyoruz, gerçi aramızda idareden kimse yok. Onun için rahat konuşabiliyoruz. Çok kızıyorlar bu tür tenkitler yapılnca. «Hayır, böyle birşey olmayacak.» diyorlar. Eski tasarılarda bu konuyu engelleyen güzel hükümler vardı. Onlar unutuldu gitti. Bu usulde vergilenenlere nasıl bir çözüm getirilebilir? Hatırlatmak istiyorum, bir tasarıda şöyle bir uygulama öngörülüyordu. Mükelleflerin götürü Gelir Vergisi matrahları ve bir de her iş kolu için belirlenmiş ortalama kâr hadleri alınıyordu. Ve 1 rakamı ortalama kâr haddine bölünerek bir katsayı bulunuyordu. Bu katsayı, mükellefin Gelir Vergisi matrahı ile çarpılıyor ve cirosu bulunuyordu. Aslında ciroyu bulabilmek için katsayıya 1 rakamını ilave etmek daha doğru olur. Eski tasarılarda böyle bir önlem getirilmişti. Bu önlem, götürü Gelir Vergisi matrahları düşük olduğu sürece, fazla bir yarar sağlamaz. Götürü Gelir Vergisi matrahları, eskiye kıyasla yükseltildi ve her sene de yükseltiliyor. O halde bundan biz medet umabiliriz, bu sistemi uygulayabiliriz.

Şimdi bu sistemin liyakatı ne oluyor? Bir kere çıktı, yani gayrisafi hâsılat objektif bir şekilde saptanıyor. Mükellefin, KDV Kanunu'nda olduğu gibi, inisiyatifine bırakılmıyor. Eğer mükellef girdilerini (alışlarını) gizlerse, indirebileceği vergisini gizlemiş olur. Bu durumda mükellefi biraz daha fatura istemeye itmiş oluyoruz. Ama yine de bazı sebeplerle fatura istemeyebilir. Neden? Çünkü indirilecek vergi, ödenmiş vergidir. Neden önce ödesin, sonra indirsin? O

zaman, ona da bir çare şu olabilir: Topladığı faturalar üzerindeki verginin biraz daha fazlası indirilebilir. Mesela çıktıklarına uygulanan oran % 10'sa, % 12-13 şeklinde indirmek imkânı tanınabilir.

AKGÜÇ — Perakendecilere de bir tür vergi iadesi mi?

OCAKÇIOĞLU — Ama çok az bir şey. Çünkü mecburuz bu sistemi kurmaya. Aksi halde ödemeyecek. Götürü usulde vergilendirme dönemi 1 sene. Bir sene vergi üzerinde kalacağına, hiç ödemez. Ama biraz daha fazla iade tanırsak, mesela % 15 gibi, o zaman belki «Ben % 10 ödeyeceğim, ama % 15 geri alacağım.» şeklinde bir tutum içine girebilir. Şimdi gelelim tarımdaki götürü gider usulüne. Tarımdaki götürü gider usulünde de, bu yasa ile, KDV ile alakası olmayan bir sistem getirilmiş. Şöyle ki; Gelir Vergisi matrahı bulunuyor, Gelir Vergisi matrahına da % 10 uygulanıyor. Mesela kişinin gayrisafi hâsılatı 100, götürü gider oranı da 70 ise, 30 KDV'nin matrahı oluyor. % 10 da vergi alınıyor; böylece % 3 vergi oluyor, gayrisafi hâsılatına göre. Tabii 70'i onun gerçek girdisi olarak kabul edersek, indirilmeyecek vergilerden dolayı % 7 de girdileri üzerinde KDV var. Kazançları götürü gider usulü ile tespit edilen tarım kesimi de bu suretle % 10'a yakın bir KDV ödemiş olmakta. Fakat bu sistem nasıl işleyecektir? Ben meseleleri hep oto-kontrol açısından alıyorum. Tarım kesiminde de oto-kontrolün çok büyük bir önemi var. Sanayiden girdi alıyor; sanayie çıktı veriyor, tüketiciye çıktı veriyor. Getirilen sistemde bir boşluk oluşuyor. Tarımda götürü gider usulüne tabi olanlar, vergiden muaf ve gerçek usule tabi olanlar dışında % 90'a yakın. O zaman tarımda büyük bir çoğunluk bir oto-kontrol boşluğunda, yasamızda getirilen bu sistemle.

Bunun da çözümünü teklif etmek lazım. Yalnızca tenkit edip geçmek yeterli değil. Biraz belki karmaşık çözüm ama uygulanmasının çok zor olduğunu sanmıyorum. Belki anlatması biraz güç. Tarımda müstahsil makbuzu uygulaması var. Müstahsil iki kesime mal satıyor. Özel ve kamu kesimine satıyor. Kamu kesimine yaptığı ürün satışları belki de daha ağırlıklı. Önce kamu kesimini ele alalım. Orada büyük kolaylık var. Çünkü devlete mal teslimlerinde vergi kaçakçılığı söz konusu olamaz. O zaman şöyle bir sistem olabilir mi? Bir müstahsil makbuzu kesilir. Bunun üzerinde vergi sorumlusu olarak devlet bir KDV tahakkuk ettirir. Bu KDV'den de müstahsilin kendisine getirdiği faturalarda yazılı KDV'yi düşer. Vergiyi düştükten sonra, yine vergi sorumlusu olarak Maliye'ye yatırır. Şimdi burada müstahsilin menfaati ne oluyor? Müstahsile vergi iadesini kendisi yapar. Müstahsil faturaları ibraz etmişse, vergi iadesinde olduğu gibi, basit beyanname üzerinden alıcı kamu kuruluşu hemen iadeyi yapar. İşte o zaman müstahsil üzerinde ödediği vergiler kalmaz. Yine burada da aynı görüşü ileri süreceğim. Evvelce ödenen verginin, sonradan iadesi yine pak cazip olmayabilir. O zaman yine bir miktar fazla vergi iade edilmesi suretiyle bu teşvik sağlanabilir.

AHISKA — Sayın Ocakçioğlu, demin de bunu söylediniz, ama ben buna katılmıyorum. Evvelce ödenen verginin sonradan iadesi de cazip olacaktır.

OCAKÇIOĞLU — O zaman daha da iyi.

AHISKA — Sizin sisteminiz çok iyi işleyecektir. Tereddütünüzü anlamıyorum, başılayın. Şöyle bir durum var. Fiyatlar tek, yani her halükârda mallar vergili satılacaktır. Bir kısmında faturada vergi ayrı gösterilecektir, bir kısmında ise böyle bir fa-

tura düzenlenmeyip vergi tahsil edilecektir. Bu hususu nazara almıyorsunuz. Fatura istenmediği zaman alıcı lehine bir indirim sağlanacağı varsayımıyla hareket ediyorsunuz.

AKGÜÇ — Yalnız Sayın Ahıska, uygulamada şöyle olaylar da oluyor. «Fatura vermiyeyim, sana % 5, % 10 fiyat indirimi yapayım.» diye öneride bulunan perakendeciler de var.

AHISKA — Ama vergi kadar değil. % 10 vergiden kazandığı avantajın tümünü alıcıya intikal ettirebilir mi? Çok önemli bir konu. Ben, Ocakçioğlu'nun görüşüne dört elle sarılıyorum. Geçerli bir sistem olabilir. Bu sistemde tereddütünüzü anlamadım. Bir iskonto yapışa bile, bu verginin tümünü alıcıya başlatmak şeklinde olmaz. O zaman Sayın Akgüç, adamın vergisiz satmakta bir avantajı kalmaz. Bir fiyat indirimi olsa bile bu vergi kadar olmayacaktır. Dolayısıyla faturalı almak ve vergiyi ayrıca göstermek, perakendecinin ve burada belirtilen ziraatçinin işine gelecektir.

küçük işletmeler götürü vergi sınırını aşmamak için faturasız alım-satımı tercih edebilirler

AKGÜÇ — Götürü sınırlarını aşmamak için yine faturasız alım-satımı tercih edebilir küçük işletmeler.

OCAKÇIOĞLU — İşte o zaman Gelir Vergisi'nde değişiklikler yapmak, o sınırları değiştirmek lazım. KDV uygulaması Gelir Vergisi'yle çok ilişkili bir şey olduğu için, ben sistemin bütün olarak ele alınmasından yanayım. Size çok teşekkür ederim Sayın Ahıska, beni desteklemiş oluyorsunuz. Kamu İktisadi Teşebbüs-

leri'ne ürün teslim edenlerden, alış faturası ibraz edenlere fiilen para olarak iade yapılabilirse, müstahsil makbuzuna göre hesaplanan KDV ile mahsup edilecek arasındaki fark da Maliye'ye ödenirse, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ne yapılan teslimler için oto-kontrolü sağlarız. Tacirlere satış durumunda ne olacak? Orada birtakım tereddütler var. Deniyor ki: «Müstahsil makbuzu kesiliyor fakat kesilen Gelir Vergileri bile Maliye'ye yatırılmıyor.» Ben uygulamacı olmadığım için bunları bilemiyorum, ama duyuyorum. Orada şu yapılabilir. Biz taciri vergi sorumlusu olarak tutmuyoruz. İnisyatifi müstahsile bırakırız. Müstahsil makbuzu kesilir, KDV'si makbuzda gösterilir, müstahsil o makbuzun bir kopyası ile beraber Maliye'ye başvurur der ki; «İşte vergi tahakkuk etmiştir. Benim güdilerim üzerindeki vergi de budur. Dolayısıyla vergi iadesini bana yapın.» Bu sistemi getirebilirsek, tacirlere yapılan ürün teslimlerinde de oto-kontrolü sağlayabiliriz.

AHISKA — Bu çok dolaylı bir yol olur, Sayın Ocakçioğlu.

OCAKÇIOĞLU — Afedersiniz, tekrar edeyim. Müstahsil makbuzu kesilmesi ile vergi doğacak, sonra o müstahsilin faturaları üzerindeki KDV'si indirilecek; aradaki fark da tüccar tarafından Maliye'ye yatırılacak. Ayrıca müstahsil de gidip o faturaları bir küçük beyanname ile Maliye'ye ibraz etmek suretiyle vergiyi geri alacak. İndirimini bu şekilde yapmış olacak.

AHISKA — Bu mümkün değil. Önerdiğiniz, KİT'lere yapılan teslimler için geçerli. Çünkü orada ciddi bir devlet kuruluşu alım yapıyor. Tüccarın veya sanayicinin buradaki çıkarı, yani açıktan alma ve bunu açıktan işleyip satma menfaati o kadar büyük ki; burada bir müstahsil makbuzu düzenlenmesini umut etmek

hayal olur. Burada yapılacak şey şudur: Müstahsilin değil de tüccarın ve sanayicinin satışlarını siz bir yerde yakalayabilirsiniz, işte o zaman o da geriye dönüp çiftçiden müstahsil makbuzunu vergili olarak almayı tercih edecektir.

AKGÜÇ — Biz vergiyi perakendeciden yakalamaya çalışıyoruz. Halbuki bu vergiyi üreticide yakalamak lazım. Yakalayabilirsek başarılı olur. Çünkü bir kere üreticiye fatura kesirip de bu vergiyi alabilirsek, zaten sonuna kadar vergi yansıyacak, yansıtmanın da sırtında kalacaktır.

OCAKÇIOĞLU — Ama o vasıtasız kontrol oluyor. Ben hep oto-kontrolü, yani mükellefin mükellefi kontrol etmesini ve bunu sağlayacak önlemleri düşünüyorum. Oto-kontrol de aşağıdan yukarıya doğru mümkün. Bazen bu tartışılınca uygulamacı maliyeciler diyorlar ki; «Yukarıdan da aşağıya fatura kesmiyeyim diye taziyik var. Perakendeci istese bile üretici fatura kesmiyor.» «Faturasız alırsan al, yoksa satmıyorum.» gibi durumlar da oluyor bazen. Oradaki kaçakların önlenmesi devletin vasıtasız incelemesine bağlı. Onu sağlarsanız yukarıdan aşağıya da olur kontrol. Ama oto-kontrol çerçevesi içinde kontrol aşağıdan yukarı mecburen yürümekte. Benim, tarım kesimine ilişkin teklifim bu. Senaryo pek de fena gözüküyor kanısındayım. Uygulamasında çok büyük bir zorluk da yok, sistemi anladıktan sonra.

AHISKA — Devlet için, evet.

OCAKÇIOĞLU — Zaten çoğu da devlete satıyor zırai mahsullerini. Biz sistemi getiririz. Uygulanır, uygulanmaz o başka mesele. Şimdi gelelim telif edici vergileme olayına. Burada da yasa diyor ki; «Sonradan belirlenecek bazı meslek gruplarına, perakendecilere alımları esasında % 13 oranında vergi uygulanacak.» Bunlar

bilahare KDV uygulamayacaklar. Eğer uygular, faturalarında ayrıca KDV'sini gösterir ve alırlarsa, kanuna göre bunu yine ödemek mecburiyetindedirler. Bu usule tabi mükellef, bir nihai tüketici durumunda. Nasıl nihai tüketiciye % 10 uygulanıyorsa, buna da % 13 uygulanıyor. Ondan sonra işi bitiyor, vergi onun maliyetine intikal etmiş oluyor. Oto-kontrol açısından bu da fevkalade kötü bir durum. Hem de o kadar ki KDV'si % 10 alınacağına, % 13 olarak alınıyor. Şimdi düşünelim; perakendeci gidecek, toptancıya «Ben telif edici vergilemeye tabiyim. Benden % 13 vergi kesin. Malları da teslim edin.» diyecek. Bu olmaz. İdarede yetkili arkadaşlardan öğreniyoruz ki, çok ufak tefek köy bakkalı gibi perakendecilerin bu işlerle uğraşmayacağını öngörmüşler ve Avrupa'da perakende safhada uygulanan telif edici vergileme usulünü almışlar. Ancak yukarıda açıkladığım şekilde uygulayacaklar. Bu usulde perakendeciler toptancıdan, Tahtakale'den şurdan burdan mal alırken, taşraya götürürken; «Bana lütfen % 13 uygulayın. Ben telif edici vergi sistemindeyim.» diyecekler midir? İnşallah desinler. Ancak çok zayıf ihtimal. O halde buna ilişkin nasıl bir öneride bulunulabilir? Bunları da yarı götürü usule sokmak... Yarı götürü ya da yarı gerçek diyebileceğimiz usule sokmakla sanıyorum meseleyi çözümleriz. Benim uygulamaya ilişkin önerilerim bunlar. Gelir Vergisi ile olan kardeşliği sebebiyle bu sistemi kurabilirsek; KDV uygulanır ve bundan beklediğimiz her şeyi de elde ederiz. Ama sistemi kuramazsak, bu boşluklarla bırakırsak, istenilen sonuçların alınması hususunda kaygılarım var.

AKGÜÇ — Teşekkürler Sayın Ocakçioğlu. Önerileriniz çok önemli, verginin emniyeti açısından. Şimdiye kadar değinmediğimiz bir konu var,

verginin ihracat üstüne etkileri. KDV, ihracat için gerçekten bir cazibe getiriyor mu? Buyurun Sayın Bulutoğlu.

BULUTOĞLU — Efendim, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik yapı dolayısıyla büyük-küçük esnaf konusu çok önemli; ben önce buradan başlamak istiyorum. Batıda sanayileşmiş ülkelerde de çok etkin bir sorun olarak başlangıçta onları sıktı. Hâlâ da sorun olmaya devam ediyor birçoklarında. Bu telafi edici vergileme ve götürü usulle vergilendirmede, her ikisinde de, bir itici sebebi bulamıyoruz. Sayın Ocakçıoğlu'nun dediği gibi, karşılıklı menfaat çatışması ile biri diğerinden mutiaka o edimi isteyecek mi? Faturayı kessin, satışı belgelesin. Bunu sağlamak gerek. Mallar perakende aşamasına geçerken fatura kesilir ve % 13 vergi uygulanırsa, açık uçlu perakende ticaret aşamasının farzolan % 30 katma değerinden de böylece vergi alınmış olacak. Ama ben de düşünemiyorum. Niçin bunlara faturalı satış yapmak zorunda olsun büyük ticaret sahibi ve niçin bu usule tabi olan perakendeciler de belge istesinler? Bunu ancak geriden gelen kayıtların mükemmel olması yoluyla zorlayabiliriz. O zaman işin iki ucu sağlam tutulmalı. Birisi perakende aşamada kayıt zorunluluğu, ikincisi de girdilerin kaydı zorunluluğu. Girdilerin kaydı bizde iki yerde sağlam görünüyor. Birisi devlet alımları, ikincisi ithalat. Orada hiç sorun olmamalı, kaçak ithalatı bir tarafa bırakırsak, Tarım kesiminde de devlet oldukça yaygın bir alıcı. Ama niçin yaygın alıcı? Piyasa fiyatının üstünde fiyat verdiği, destekleme yaptığı zaman. Açıkçası kaynaklarından bir miktar fedakârlık ettiği zaman. Aksi takdirde piyasa fiyatının biraz altına inerse, o zaman tüccar devreye giriyor. O zaman gerçekten yüksek fiyatla desteklediği ürünlerde, Hazine'den çıkan paranın bir kısmını bu şekilde vergi olarak

tekrar geriye almış olacak. Ama net bir giriş olur mu, onu bilemiyorum. Tarım ürünlerinin ticaret erbabı tarafından satın alınması halinde, müstahsil makbuzlarından Gelir Vergisi için kaynakta kesilen % 5'lerin kade-rinden farklı bir şey beklemiyorum. Bu telafi edici vergilemeyi de uygun görmüyorum.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1984 yılı cildi	: 3.000.— TL
1983 yılı cildi	: 2.000.— TL
1982 yılı cildi	: 1.500.— TL
1981 yılı cildi	: 1.250.— TL
1980 ve öncesi	: 800.— TL

Önemli Not : Cilt bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmelidir. Ödemeli postalama yapılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline posta pulu karşılığı olarak 160.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Catalçeşme Sokak No. 17/4

Cağaloğlu - İstanbul

Telefon : 526 34 11

AKGÜÇ — Bence, telafi edici vergileme usulü götürüden de kötü. Neler önerilebilir?

BULUTOĞLU — Evet, madem orada çözüm yok, ne olabilir? Belçika perakendeciye uygulanan telafi edici vergilemeyi halen uyguluyor, ama gerçekten küçüklere uyguluyor. Belçika sanayileşmiş bir ülke, büyüklere ve ithalatın payı çok yüksek. Küçük perakendecilerin vergilendirilmesini önemsemeyebilir. Küçük ülkede ithalat daima daha büyüktür. Bu bir iktisat kuralı. Fransa çok perakendecisi olduğu için bunu uygulamış, fakat ağız da yanmış. Katma değeri 1.500 Frank gibi düşük düzeyde olanlarda bu vergiyi aramıyor. Ama iş hacmi belirli bir tutara ulaşınca kadar da şu miktar indireceğim diyerek böyle bir eşitsiz indirim sistemi kabul etmiş; küçük perakendeciye kayırıyor. Ancak bu grup da bildirimde bulunacak, kaydını gösterecek; fakat belirli bir katma değere kadar vergi ödemeyecek.

İhracattaki duruma gelince, bizim ihracatta vergi iademiz 1964 yılında gerçekten götürüye çevrildi. Gerçek iade İstihsal Vergisi'nde vardı. Tahakkuk ettirilir, terkin edilir, tahsil edilmez veya iade edilirdi. Şimdi incele bir hesap yapılmadan götürü bir iade yapılıyor, Türkiye'nin ihracatını artırmak için. Daha doğrusu ihracatta vergi iadesi, sabit kur sisteminde, devalüasyonlar arasında ayarlamalar için kullanıldı. Tabii aşırı kullanıldı. Sonradan da ihracatta hamle yapabilmek için, kur ayarlamaları günlük olduktan sonra bile devam etti. Oysa artık buna ihtiyaç kalmamasına rağmen. Şimdi onu kaldırması lazım. Para Fonu da vergi iadesinin kaldırılmasında ısrarlı. Bunu katlı kur sistemi olarak nitelendiriyor. Onu kaldırdığı zaman, bizim ihracatımız sadece KDV'nin sağladığı teşviki beğenmeyecek, buna ilave vergi iadesi

isteyecektir. Vergi iadesi o kadar caziptir ki, fiktif ihracat, gerçek dolar fiyatı üzerinde değer beyan ederek, şişirerek ihracat yoluna gidiliyordu. Bu şişirme beyan üzerinden de dolar getirilmek şartıyla iade alınıyordu. Hükümet de belki bunu istiyordu. Böylece dışarıda çeşitli suretle kalmış fonlar ihracat bedelli olarak yurda getiriliyordu. Şimdi bunlar aşağı yukarı bitti veya süremez. Uluslararası baskılar da açık. Vergi iadesi kalktığı zaman, KDV uygulaması mutlaka eski rejimin aranmasına sebep olacaktır. İhracatın teşvikinde diğer önlemler devam etmeli. Kredi kolaylığı gibi. İhracatta en etkili olanı o. Onun dışında formalite azaltmak, para değerinin ayarlanması gibi - para değerinin ayarlanması da çok önemli tabii - önlemler kalacaktır.

getirilen sistem
aracı büyük ihracatçı
şirketlerin aleyhine
bir durum yaratabilir,
buna karşın üreticinin
doğrudan ihracat
yapmasını cazip kılabilir

AKGÜÇ — İhracatla ilgili olarak KDV'nin getirdiği sistemde, üreticinin doğrudan ihracat yapması daha cazip olmayacak mı?

AHISKA — Müsaade eder misiniz, Sayın Akgüç? İhracat konusunda Sayın Bulutoğlu'nun görüşlerine genelde katılıyorum. Ancak bu sistemin bir yeni durum yaratacağına da inanıyorum. O da iç piyasa ile ihracat arasındaki tercihler açısından, ihracatı yine de tercih edilir bir duruma getirecektir. Bir firma iç piyasadaki fiyatları ile ihracatı karşılaştırdığı zaman, bugün vergi iadelerini nazara alıyor. 1.1.1985'ten sonra da

KDV'yi nazara alacaktır. Çünkü % 10 fark oluşturuyor. Girdilerinde ödediği % 10 vergiyi, ödeyeceği KDV'den indirmek suretiyle, bir ay içerisinde -eskisi gibi bekleyerek değil- geri almak olanağına sahiptir. Şimdi iç piyasa ile ihracat arasındaki tercih açısından bu sistem yine de ihracatın lehinde ve yararlı olacaktır ve firmaları ihracat yapmaya teşvik edecektir. Olay şu: Eğer vasıtalı ihracat yapan bir firma, faturasını kestiği vergilendirme döneminden sonra, bu mal ertesi dönemde ihraç edilirse; önemli bir finans yükü ortaya çıkacaktır, bir ay süre ile. Ama aynı ay içinde ihraç edilirse, bu finans yükü söz konusu değil, çünkü verginin ihracatçı firma tarafından mahsup edilip üretici firmaya geri verilmesi mümkündür. Ancak hemen vurgulayayım, KDV'nin ekonomiye etkileri incelenirken bir de çok dolambaçlı bir etki bekleniyor. Şöyleki, ihracatçı sermaye şirketlerinin, bundan sonra, bu vergiyi anında geri alabilmek için, iç piyasa satışlarına yönelmeleri beklenebilir. Çünkü biliyorsunuz KDV'de iki sistem öngörülmüş; mahsup ve iade. Mahsup otomatik çalışıyor ve anında vergiyi geri alıyorsunuz. Ödeyeceğiniz vergiden indirerek. Halbuki iadede bir gecikme söz konusu olacak. Eğer sadece ihracat yapan bir sermaye şirketi söz konusu ise, bu vergiyi çok geç geri alma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Ancak iç satışları mevcut ise -ki buna hemen yöneleceklerini tahmin ediyorum- bu vergiyi otomatik olarak geri alabileceklerdir. Ancak bunun koşulları var. Birincisi, ihracatçı sermaye şirketlerinin vergiyi telafi edecek kadar bir iç satışın da olması, ikincisi ihracatın aynı ay içinde yapılması koşulu. Bu sistem zaman içerisinde sanayicileri ve üreticileri doğrudan ihracata teşvik edecektir inancındayım.

AKGÜÇ — Küçük üreticiler, küçük ihracatçılar büyük sermaye şir-

ketlerinden geçirmek suretiyle dış satım yapıyorlar ve vergi iade farkını bölüşüyorlar. KDV'nin getirdiği sistem direkt ihracatı teşvik ediyor.

BULUTOĞLU — Yalnız ben bir noktayı iyi anlayamadım. Sayın Ahıska'nın, ihracatçı sermaye şirketleri iç piyasaya dönecektir ve bundan avantaj sağlayacaktır, görüşünü...

AHISKA — Sayın Bulutoğlu, kabul ediyorum, bu yolda bazı güçlükler var. Bakın söyle: İhracatçıya para verilmiyor, ama hesaben veriliyor. Aynı şeydir. Bunlar, büyük gruplara mensup şirketler, yatırımları gereken vergiyi yatırmamak suretiyle geri alacaklar. Yalnız güçlük burada bitmiyor. Çünkü iç piyasaya satılan malların da vergileri var. Yani mahsup edecekleri vergi, indirecekleri vergi, sadece ihracata ait vergiler değil. Diyelim ki bir ihracatçı sermaye şirketi, sadece ihracat yaparken, iç piyasa satışlarına da yöneldi. Şimdi iç piyasa satışlarına ilişkin KDV'den önce o satışlara ait girdilerin vergilerini indirecek. Geriye ne kalacak? Sadece yarattığı katma değere ait vergi. İhracatın vergisini acaba bundan tamamen indirebilecek mi? Bu da bir sorun. Bunun anında indirebilmesi için öyle bir sulandırma yapılması lazım ki, bir ihracat yapıyorsa beş de iç piyasa satışı yapması lazım. Bu da oldukça güçtür.

AKGÜÇ — Benim de gelmek istediğim nokta oydu. Getirilen sistem, aracı büyük ihracatçı şirketlerin lehine değil.

AHISKA — Değil; üstelik dönem atlaması halinde, vergiyi bir ay da üstlerinde taşımaları söz konusu.

OCAKÇIOĞLU — İzin verirseniz, bu konuda bir noktaya temas etmek istiyorum. Eskiden bizim sistemimiz buyurduğunuz gibi götürrü iade sistemi idi. Gerçek vergi yükünden daha fazlası teşvik amacıyla iade edilmek-

teydi. Aslında vasıtalı vergiler sistemi buna elverişli idi. Gizlenebiliyordu. Şunu da biliyoruz ki bu durum GATT Anlaşması'na aykırı, Roma Anlaşması'na da aykırı. Bu durum uzun süre devam edemezdi. Şimdi KDV'ye geçtiğimiz zaman ne oluyor? Bu prim olayı ortadan kalkıyor. Ne kadar vergi varsa o iade edilecek. Ama, mesele burada bitmiyor. KDV ile getirilen sistemde bir eksik iade olgusu var. Eğer bu vergi tüketim tipi vergi olsaydı, yani bütün yatırımlar üzerindeki vergiler indirilebilseydi, ayrıca dönem sonunda indirilemeyecek vergiyi de Maliye iade etse idi, o zaman belki tam iade olacaktı.

AHISKA — Özür dilerim ama yine de kalacaktı. Faizler üzerindeki Banka Muameleleri Vergisi kalacaktı.

OCAKÇIOĞLU — Evet, onu ifade etmek istiyorum. Eksik iadenin sebepleri şunlar: Birincisi, yatırımlar üzerindeki vergilerin iade edilmemesi. Teşvik görenler iade edilecek, ama tam bir iade yine de söz konusu değil. İkincisi, yine kanun bünyesi içinde indirilemeyecek vergiler var.

AHISKA — Ama onlar satılmayan mallara ilişkin, ihraç edilen mallarla ilgili değil.

OCAKÇIOĞLU — Olsun, yine de yansına yoluyla maliyetlere girecek. Sonra, buyurduğunuz gibi Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi var. Bu da maliyetlerin içine giren bir vergi. Şimdi bunun çözümünü ne olabilir? Sanyorum idare; sadece KDV'yi iade ederim, ilave başka hiçbir şey iade etmem; yaklaşımında. Oysa ihracatçılar hiç böyle düşünmüyorlar. Eski iade sisteminin bir nevi devamını istiyorlar. Meseleyi biraz geniş açıdan ele alırsak, bazı etütlerde deniliyor ki, bizim ihracatımızın vergi elastikiyeti yoktur. Doç. Dr. Rıdvan Karulus'un bu konuda bir araştırması var.

Yaptığı hesaplamalarda bir elastikiyet bulamamış. Bunun yapısal bir sorun olduğunu ileri sürüyor. Katılabiliriz veya katılmayız, ama bir geçiş döneminde bir sübvansiyon söz konusu iken aniden bunun ortadan kaldırılması ve biraz önce arzettiğim sebeplerle eksik iadeye geçilmesi halinde, ihracatçıların aleyhine bir menfaat düşmesi söz konusu olacak. Bunun açıkça saptanması lazım. Bunu devam ettirmek gerekiyorsa, nasıl yapmak lazım? Sayın Bulutoğlu bunu isabetle belirttiler. Bu desteklemeyi başka yollarla yapmak imkânı olabilir. Kredi olanaklarını artırmak yoluyla, diğer vergilerde avantajlar tanımak suretiyle olabilir. Bir alternatif de KDV'nin dışında, haklı nedenlere dayanarak iade sistemini sürdürmek. Uluslararası platformlarda Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ve ihracatçı üzerinde kalan diğer vergi yükleri belirtilerek vergi iadesi savunulabilir. AET'ye durum anlatılabilir. O ülkelerde tam iade olduğu halde bizde eksik iade söz konusudur, gibi bir yaklaşıma girmek olanağı vardır. Ödenen ama indirilemeyen vergiler maliyete intikal etmesi nedeniyle fiyatları artırmaktadır. Bizim vergi iade etmemizin gerekçesi de bu. Dahilde alınan vergiyi telafi etmek...

katma değer firmanın faiz yükünü içerdğine göre, banka ve sigorta muameleleri vergisi'ne gerek yoktur; bu, sistemin temeline aykırıdır

BULUTOĞLU — Efendim, bu noktalara gelecektim. Ben ihracatta vergi iadesinde eski sistemin aranağını söyledim. Fakat yeni sistemin daha nelerle donatılması gerektiğini

söylemedim. Bu KDV'ye ek bir vergi iadesi gerekli muhakkak. İkincisi, Türkiye'nin vergi yapısında Batı'da Payroll Tax denen, bizde ücretlerden doğrudan doğruya alınan ve maliyetlere her zaman giren vergiler var. Bunlar iade konusu olmuyor. Çünkü Gelir Vergisi'nin mükellefin üzerinde kaldığı varsayımı var. Eğer biz KDV'ye geçerken ücretlerdeki vergiyi azaltıydık, sanayiın ücretlerden aldığı vergi maliyeti de azalmış olurdu. Azalmadığına ve bir süre azalmayacağına göre, bence ikinci bir vergi iadesi için, sosyal sigorta primi ödemelerini ve ücretlerden alınan vergiyi öne sürebiliriz. Bu ihracatta vergi iadesi bir süre götürülebilir; fakat yüksek oranda tutulamaz. Sanayicilerin üzerinde kalan bu gibi vergi yükleri azaltılırsa, zaten KDV iadesi ile sorun büyük ölçüde çözülmüş olabilir. Onun dışında, benim finans yükü üzerindeki vergiden de şikâyetim var. Katma değer eğer vergilendiriliyorsa, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne artık gerek yok. Katma değer firmanın faiz yükünü de içerir. Orada vergilendirilmiş. Sonra bu faizi banka alıyor, banka bir de Banka ve Sigorta Muameleleri ödüyor. Bu sistemin temeline aykırı. Batı'da bankaların aldıkları faizler üzerinden ayrıca bir KDV yoktur. Bir önemli eksiklik de şudur: Demin perakendeki fatura sisteminde iki uçta eksiklikten bahsettik, «Alımlarda ve son perakendeciye geçişte bir denetim, bir güvenlik önlemi yoktur.» dedik. Halbuki İstihsal Vergisi'nde bu vardı. Uçlarda olmayınca üretimin içinde bir güvenlik tedbiri olabilir. Bunlar da Kapasite Vergisi ve Randıman Vergisi.

AKGÜÇ — İstihsal Vergisi'ndeki bu güvenlik önlemi KDV'de de var.

AHISKA — Randıman Vergisi var. Hatta fazlası ile biraz da adil olmayan bir şekilde koymuşlar.

BULUTOĞLU — Randıman Vergisi ve Kapasite Vergisi tamamlayıcı olarak önemli bir rol oynayabilir. Eğer uygulanırsa... Maliye yalnız bugüne kadar İstihsal Vergisi'nde bu önlemi uygulamadı. Ve yargı organları da hiçbir zaman kabul etmedi bunu.

AHISKA — Kullanılan kapasite için kabul ettiler, Sayın Bulutoğlu. Ama kullanılmayan kapasite için değil.

BULUTOĞLU — Şimdi bu yatırımlarla ilgili konu, buna baştan beri işaret ettim. Yatırımların da istisnaya alınması gerekir. Beş senede iadesi veya daha kısa sürede iadesi, yapılmış olan vergilemeyi ortadan kaldırmaz. İhracatçıyı da bir maliyet unsuru olarak yatırımların vergilendirilmesi etkileyecektir. Batı'da yatırımlar vergilendirilmiyor, orada tüketim vergilendiriliyor. Yatırımların KDV'ye tabi olmasının tamamen kaldırılması gerekir.

AKGÜÇ — Sayın Ahıska, sizin verginin düzeltilmesi, verginin etkinliğinin artırılması konusunda önerilerinizi alabilir miyim?

AHISKA — Sayın Akgüç, müsaade ederseniz, vergi tekniği açısından KDV'yi iki bölümde incelemek istiyorum. Bir tanesi genel olarak, bir de maddeler itibariyle... Genel olarak ben bu vergiyi beğendiğimi söyleyebilirim. İyi yönleri var, tenkit edilecek yönleri var. İyi yönlerini şöyle belirtebilirim: Bir defa çok yaygın bir vergi. İkincisi oldukça yüksek sayılabilir, tek oranı var. Üçüncüsü istisnası az. Bu haliyle, bence dört dörtlük bir vergi. Ancak kötü yönleri de mevcut. İki noktaya değineceğim. Bunlardan bir tanesi, gereksiz düzenlemeler yapılmış. Örneğin işletme sahibinin, personelin veya üçüncü kişilerin yararlandığı hizmetin vergilendirilmesi gibi. Bunlar uygulamada

kesinlikle işlemez. Vergi tam işleyecekse, böyle hükümlere yer vermenin gereği yok. Üstelik bu tip ara vergilemelerinin fazla bir yararı da yok. Çünkü sistem nazara alınırsa, arada yapılan vergilemeler geçici vergilemeler, bir nevi stopaj; nihai vergileme, perakende aşamadaki fiyat üzerinden yapılıyor ve önce ödenenler mahsup ediliyor. Böyle olunca, ara yerde vergiyi al sonra tekrar geri ver, bu fazla yararlı değil. Ancak ara yerde vergi almanın iki amacı var. Bir tanesi, vergiyi önceden almak; ikincisi, çelişki yaratarak vergide oto-kontrolü sağlamak. İşletmenin içinden alınan ve tekrar ona geri verilen verginin bu açıdan hiçbir yararı yok. Nitekim yüzde yüz katılıyorum; yatırım mallarının vergilendirilmesine ilişkin eleştirilere. Bizzat üretilen yatırım mallarında önce verginin tahakkuk ettirilip ödenmesi, ondan sonra da teşvikten yararlanıyorsa bir yıl içinde mahsup edilmesi, buna göre biraz ince ve gereksiz düzenleme.

getirilen sistemin en zayıf yönü, verginin perakende aşamayı yakalayamamasıdır

Getirilen sistemin en zayıf yönü. Sayın Ocakçioğlu da değindi, verginin perakende aşamayı yakalayamaması. Bence verginin kapısı perakende aşaması. Orayı iyi kapatması gerekirdi. Başka önlemler alınabilirdi, kanısındayım. Demin değinilen iki konuda da genel olarak fikrimi söylemek isterim. Banka Muameleleri Vergisi üzerinde ben de düşündüm. Niçin acaba bu vergi sisteme dahil edilmedi? Bunu tartıştık. Bazı arkadaşlar dediler ki; «Banka ve sigorta muameleleri üzerindeki % 3 nispetindeki verginin % 10'a çıkmasını engellemek için, banka ve sigorta mua-

meleleri KDV kapsamı dışında bırakıldı.»

BULUTOĞLU — Yalnız benim buradaki önerdiğim, yüzde sıfır, yani hiç vergi yok. Çünkü yaratılan katma değer işletmelerde vergilendiriliyor.

AHİSKA — Yüzde yüz aynı fikirdeyim. Ben de aynı şeyi söyleyecektim. Bence, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi bir fiskal amaçla sistem dışında bırakılmış. Böylelikle yaratılan katma değerden 150 milyar lira daha fazla vergi alınmış oluyor. Katma değerden faizden oluşan kısmından, bir % 10 KDV, bir de % 3 Banka Muameleleri Vergisi alınıyor. Banka muameleleri de sistemin içine sokulsaydı, KDV hâsılatı aynı kalacak, fakat Banka Muameleleri Vergisi'nden bütünüyle vazgeçilmiş olacaktı. O zaman devlet 150 milyar lira daha eksik vergi alacaktı. Bence banka muamelelerinin KDV dışında bırakılmasının tek amacı fiskaldir. Ve bunu da biraz hoşgörü ile karşılamakta yarar var. Çünkü KDV'nin hâsılat olarak ne getireceği belli değil. Vazgeçilen vergilere bir de bunu eklemek halinde, risk daha da büyüyecekti. Maddeler itibarıyla da önemli hatalar var, tenkit edilebilecek noktalar var. Ben bunları 16 noktada topladım:

AKGÜÇ — Bunların içerisinde daha çok kamuoyunu ilgilendirebilecek olanlar üzerinde durmak mümkün mü?

AHİSKA — Kamuoyunu ilgilendirecek noktalardan hemen başlayayım. Bakın, arizi ticari ve serbest meslek kazançlarıyla, değer artış kazançları vergi dışında tutulmuş. Arizi serbest meslek kazançları aslında Gelir Vergisi kesintisine tabi, KDV'ye tabi değil. Bunların tekrar mükellef olmaları tartışılabilir. Bunu pek fazla tenkit etmiyorum. Ama değer artış

kazançlarında konunun iyi irdelendiği görüşünde değilim. Mesela sınai ve ticari mülkiyet hakları, telif hakları, satıldığı zaman KDV'ye tabi değil. Çünkü değer artış kazançları bölümüne giriyor. Buna karşılık kiralandığı zaman, vergiye tabi olacak gibi bir anlam çıkıyor. Şöyle ki; Gelir Vergisi Kanunu'nun 70'inci maddesinde yer alan her türlü kiralara KDV'ye tabidir. İstisna edilen ise sadece iktisadi işletmelere dahil olmayan gayri menkullerdir. Bakanlık tebliği bunu biraz genişletti, gayrimenkul gibi değerlendirilen voli mahalli dalyanları, gayrimenkul olarak tescil edilen hakları da istisna kapsamı içinde yorumladı. Onun ötesi, 70'inci maddenin 4. 5. 6'ncı bentlerinde sayılı olan haklar; telif hakları ve sınai mülkiyet haklarının kirası, kişiler tarafından kiralanırsa dahi KDV'ye tabi. Ama satışı vergiye tabi değil.

BULUTOĞLU — Ama kapsam dışı kalanlar büyük miktar tutmaz.

katma değer vergisi yasası'nın diğer aksayan ya da çelişkili yanları

AHISKA — Efendim, telif hakları bakımından önemli yekûn tutar. Birakin önemli yekûn tutmasını, çelişki doğurur. Telif hakları genellikle kişiler tarafından kiralanır veya satılır. O zaman bu tür haklarda satış söz konusu olacak, kira söz konusu olmayacak. KDV ödememek için hiç kimse bu hakları kiralama yoluna gitmeyecek.

Gayrimenkuller çok önemli. Bu konuda büyük bir çelişki görüyorum. Mal kavramına giren menkuller elbette KDV kapsamına giriyor; ticari, sınai, zirai işletmeler bünyesinde yapılan teslimler vergiye tabi olduğuna göre... Kanun çok şümüllü yazıldı-

ğına göre müteahhitlerin, hatta belki kooperatiflerin teslimleri de vergi kapsamına giriyor.

BULUTOĞLU — Şahsi inşaatını kendi yapan vergiye tabi değil.

AHISKA — Evet ama bunların % 90'ı inşaat müteahhitleri ve kooperatifler kanalıyla yapıldığına göre...

BULUTOĞLU — Ben aksi kanaattem. İnşaat yapan kişi müteahhit olarak görünmeyecek.

AHISKA — Ama bir muvazaa doğacaktır. Haksızlık, çelişki doğuran çok büyük bir kalem bu. Siz gayrimenkulü başka bir kişiden satın alırsanız veya bizzat inşa ederseniz % 10 vergi ödemeyeceksiniz; ama bir iktisadi işletmedeki gayrimenkulü satın alırsanız veya bir müteahhitten alırsanız % 10 vergi ödeyeceksiniz. Bir de şunu söyleyeyim. Gayrimenkullerin el değiştirmesinde % 8 vergi zaten ödeniyor. Bir de % 10 KDV koymaya ne gerek var? Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 10'uncu maddesini biliyorsunuz, kurumları sabit kıymetlerini satmaya ve bu yolla elde edilen kârları sermayelerine eklemeye teşvik ediyor. Oradan Kurumlar Vergisi almıyorsunuz, hemen arkasından iktisadi işletmeye dahil diye 1.1.1985'den sonra yapılacak tüm satışları % 10 vergiye tabi tutuyorsunuz. Bu da bir çelişki...

BULUTOĞLU — Bu nokta da çok önemli. Bence işletmelerin varlıklarının satılmasında vergi alınması doğru. Ama yalnız yenilerinden. Yasa eskilerini de vergilendiriyor. Hatta arsa satışını da vergilendiriyor. Arsa, katma değerle ilgisi olmayan bir konu.

AHISKA — Sayın Bulutoğlu, şunu söylemek istiyorum. Gayrimenkullerde % 8 vergilendirilen bir alandasınızdır. Kaybınız % 2. Bunu % 18'e çıkarmaya ne gerek var?

BULUTOĞLU — % 18'i düşürmek lazım.

AHİSKA — Bence, şu yapılabilir. Yasada, mal teslimlerinde gayrimenkuller hariç, denilebilir.

BULUTOĞLU — Eminim bu konular üzerinde hiç düşünülmemiş.

AHİSKA — Önemli gördüğüm diğer bir nokta; döküntü ve tali maddelerle ilgili hüküm. Geri verilmesi mutad ise döküntü ve tali maddeler KDV kapsamı dışında tutulmuş. Ancak madde bence eksik. İstihsal Vergisi'ndeki gibi iadesi mutad olan ambalaj, kaplar da KDV dışında tutulmalıydı. Ambalajlı satışı olan mallarda her seferinde girdi-çıkı-tergi tahakkuku gibi bir durum olacak.

BULUTOĞLU — Tüketiciye kadar yolculuk yapan bir gazoz şişesi vergi ödeyecek, geri gelince de iade alamayacak.

AHİSKA — Mehzaz kanunda, yani Alman Kanunu'nda ilgili madde, iadesi mutad ambalaj maddelerini KDV kapsamı dışında tuttuğu halde, bizimkiler nedense ambalaj maddelerini hariç tutmayı düşünmemişler. Bazı maddeler o kadar aceleye gelmiş ki, başıslasın beni maliyeci arkadaşlarımız, boru hattında mükellef dahi belirtilmemiş. Tebliğle mükellefin kim olduğu söyleniyor. Yüzen tesislerin inşası vergi dışında. Ama sabit tesislerin inşası vergiye giriyor. Burada da bir çelişki, bir tutarsızlık olduğu açık. Bakın 17'nci maddenin 2-b fıkrasına. 17'nci maddede sayılan kurum ve kuruluşlara bedelsiz olarak yapılan teslimler de, sosyal amaçlı istisnalar arasında yer alıyor. Bu kurum ve kuruluşlara siyasi partiler, sendikalar, üniversiteler, kamuya yararlı dernekler, vergi muafiyeti tanıyan vakıflar da giriyor. Bir de bunların işlettikleri müesseseler var. Bunlara yapılan teslimler, mutlak olarak vergi dışında... Gerçi tebliğde «amaç

doğrultusunda» diye bir açıklama getirilmiş; ama böyle bir koşul kanunda yok. Şimdi bu maddeye dayanılarak bir siyasi partiye, bir sendikaya veya tüzel kişiliği haiz bir emekli sandığına yapılan tüm bağışlar, miktar veya amaç sınırı söz konusu olmadan, KDV'nin dışına çıkabilir. Bir yandan Gelir ve Kurumlar Vergileri'nde bağışları anlamsız şekilde sınırlandırıyoruz, öte yandan KDV'de limit koymuyorsunuz. Bu durumda şöyle ticaretler doğabilir. Bir dernek, böyle vergisiz satın aldığı malları, el altından piyasaya vergisiz pazarlayabilir. Bu çok önemli bir açık kapı. Tebliğde değil yasada «amaçlar doğrultusunda» ibaresinin konulması gerekirdi. Diğer bir konu yasanın 21'inci maddesinin c fıkrasında yer alan kur farkları meselesi. Kur farkları ithalatta matraha dahil. Ancak kur farkları, fiili ithalattan sonra gelir-se ne olacak?

AKGÜÇ — Matrah dışında kalacak.

AHİSKA — Matrah dışında kalması gerekir, ama maddede açıklanmasında yarar var. Aynı şekilde, 24'üncü maddede de matraha dahil olan unsurlarda büyük bir ifade zaafı var. Bence bu 6802 sayılı Yasa'daki hüküm yanlış yorumlanmasından kaynaklanıyor. Katma Değer Vergisi Kanunu'nda nakliye, yani müşterinin deposuna kadarki nakliye ve ambalaj giderleri, matraha ilave edilir, diyor. Fakat şu husus unutulmuş; «... müşteri denince ayrıca alınan...» denmesi gerekiyordu. Faturaya dahil nakliye veya ambalajın tekrar matraha ilave edilmesi, çifte vergi alma diye ifade edilir. 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nda bunlar faturaya dahil olsa bile matrahtan düşülüyordu. Çünkü İstihsal Vergisi'nde mal satışı vergiye tabiydi, hizmet değildi. Şimdi KDV'de hizmet de vergiye tabi. Yasada «bu sayılan giderler vergi matra-

hından düşülmez.» denmesi gerekirken «ilave edilir» denmiş. «Müşteriden fatura dışında ayrıca karşılığı alınanlar...» matraha eklenir de denebilirdi. Diğer önemli bir konu, iskontoların fatura ile sınırlı olması. Neden? Piyasanın gerçekleri ile hiç uyuşmuyor. Piyasada, emin olun, gerçek sebeplere dayanarak, muvazaadan ayrı olarak, yıl sonu iskontoları var.

AKGÜÇ — Miktar iskontoları...

AHISKA — Primler, satış teşvikleri var. İskontoyu ilk gün alıcısına vermiyor firma. Çünkü satışı sürdürmek istiyor. Bu bir gerçek. Şimdi yıl sonunda, dekontla yaparsa bu kabul edilmeyecek, KDV matrahından indirilemeyecek. Bakınız 35'inci maddede matrah düzeltmeleri var. Kanun liberal biçimde, iadeler, muamelenin iptali ve benzeri olayları «... gibi...» diye sayarak her iki tarafın da karşılıklı düzeltmesini öngörmüş. Yıl sonu satış primleri, iskontoları da buraya sokulabilirdi. Bence bu iskontolarda bu denli titizlenmenin bir âlemi yok. Ama muvazaa hali hariç tabii. Muvazaa olmayan halde firmalar için bir ceza oluyor.

Madde 27'de emniyet önlemleri var. Düşük bedelli teslimlerle, düşük bedelli hizmetler farklı işleme tabi tutulmuş. Bakınız, madde 27/2'de «Emsal bedeline göre düşük bedelle yapılan teslimler, mükellefçe haklı nedenlerle izah edilemediği takdirde, emsal bedeli üzerinden vergilendirilir...» diyor. Ama madde 27/5'de özellikle belli tarifelerle çalışan serbest meslek erbabı için hiçbir haklı neden öngörülmemiş. Diyor ki; «... Eğer tarifesinde bir bedel varsa, bu bedel üzerinden vergiyi öder...» haklı nedeni mal için öngörüyor, hizmet için öngörmüyor. Düşük bedelli hizmetler için de «haklı neden» olabiliirdi. Bakın, bedelsiz yapılanı vergi-

lendirsin. Bedelsiz ile indirimli, farklı şeyler. Düşük bedelli bir işlemde her zaman tarifeye uyulmayabilir; müşterinin, hastanın iktisadi durumuna göre düşük bedel alınabilir. Burada illa tarifenin uygulanacağını söylemek, çok katı.

Madde 29'da teknik bir husus var. Vergi indirimi hakkının dönemler itibarıyla yapılacağı ve yapılmayan indirimin ertesi döneme mal edileceği belirtilmiş. Ama ya iradi olarak yapılmayan indirim olursa? Mükellef kendi durumunu ayarlamak için kusurlu veya kusursuz indirim hakkını o dönemde kullanmadı ise, ertesi dönemde bundan yararlanacak mı? Veya kaç yıl sonra yararlanabilecek bu haktan? Bu gibi teknik konuların da açıklığa kavuşturulması lazım.

BULUTOĞLU — Yanlış ödenen vergiyi de iade etmiyor.

AHISKA — Kasıt varsa, ben onu kabul ederim.

BULUTOĞLU — Satıcıya iade etmesin. Ama gereksiz yere fazla vergi ödemiş alıcı vergilendirme hatasının düzeltilmesini de talep edebilsin.

AHISKA — Yalnız 35'inci madde buna müsait. «... Malın iadesi halinde iadenin yapıldığı dönemde bu vergi düzeltilir...» diyor. Aslında yasa liberal ama bazı çelişkiler var.

BULUTOĞLU — Bunun için, sözleşmeyi ters çevirmek şart oluyor. Ona lüzum yok.

AKGÜÇ — Faturayı iptal edip yeni fatura düzenlemek gerekli oluyor.

◆ İnsanın buyruk vermeye hakkı olması için, buyruk verdiklerinden daha değerli olmasıdır.

Montaigne

AHISKA — Evet iptal edeceksin; ama düzeltilmenin yolları var. Madde 30, indirilemeyecek KDV'lerini sınırlamış, ama bu vergilerin akibetini hiçbir şekilde belirtmemiş. Diğer tarafta, 58'inci maddede de gider kabul edilememesi durumu var. Bence indirilemeyecek KDV'nin bazıları işletme için doğrudan doğruya bir gider. Bunların vergi açısından durumunu kanunun açıkça ortaya koynası gerekirdi. Bu konuda şunu açıklamakta yarar görüyorum: İstisnadan yararlanan malların girdilerinden ödenen verginin gider unsuru olduğu tartışılmaz. İşletmeye ait binek otomobilinin KDV tümüyle masraf yazılabılır. Ancak maddenin «c» bendindeki zayi olan mallar tartışılabilir. Bu bent fireler meselesini de kapsıyor. Şimdi yapılan yorumlar şu: Bir zayi olan mallar, bir de fireler var. Fireler normal bir maliyet unsurudur. Bunun vergisi niçin kabul edilmez? Yangın olur, sel basar, çalınır; bu şekilde zayi olan malın KDV kabul edilmez. Bunu anlıyorum.

BULUTOĞLU — Peki fire de o kavrama girmez mi?

AHISKA — Firenin, zayi olan mal kavramına girmemesi gerekir, diye düşünüyorum. Firenin vergisinin düşülmesi gerekir. Çünkü normal, kanunen kabul edilen bir masraf unsurudur. Müsaade ederseniz bir de ek vergi konusuna değinmek istiyorum. Bir ek vergi öngörülmüş, amacı çok basit: Bazı mallarda İstihsal Vergisi'ndeki oranlara ulaşmak... Ama o şekilde yorumlanıyor ki, bir şelale sistemi hemen doğuyor. Mesela diyelim ki % 10 vergiye tabi bir maddeye, % 15 de ek vergi varsa; bu % 25 değil, % 26,5'e getiriliyor. Çünkü «% 15 ek vergi, % 10 KDV'nin matrahına dahil olacaktır.» diye tebliğde açıklama var. Halbuki 60'ıncı maddenin 2 numaralı bendine göre KDV ile ek verginin aynı matrahtan alınacağı

öngörülmüş. Yasa «Her iki verginin de matrahı, aynı esasa göre salınır.» diyor.

Geçici 3'üncü maddede peşin kiraların vergilendirilmesi, düzenlenmiş. Burada kanun emniyeti kaçırmamak için kiralarda vergilendirmeyi işlem esasına bağlamış, tahsilat koşuluna bağlamamış. Ama tebliğ ile peşin kirada bu defa tahsilat esasına dönülmüş. Bu, iki taraflı kesen bıçaktır; kira peşin alındığında tahsilat esası, sonradan alındığı veya hiç alınmadığı zaman işlem esası söz konusu. Bu yalnız 1985'e girerken değil, ileriki dönemlerde de söz konusu olabilir. Bence «işlem esasını» hepsinde geçerli saymak, adil bir tutum olurdu. Bir de 1985 için peşin kiraların vergisini kimin üstleneceği meselesi var. Maliye, tek yönlü olarak, «Kiracılar bunu üstlenirler.» diyor. Böyle bir anlam çıkıyorsa tebliğin sonunda. Maliye'nin buna hakkı var mı? Tartışılabilir. Bence, tebliğde «Peşin kiralarda KDV sorununu anlaşma yolu ile çözerler.» demesi gerekirdi. Taahhüt işlerinde önemli bir fiyat farkı doğacak, 1985'den sonra yapılacak işler için. Mukavele ise 1985'den önce yapılmış. Ne olacak, bu vergiyi kim üstlenecek? Büyük hukuki sorunlar doğabilir. Efendim, tebliğle ilgili tenkit edeceğim bir konu da, geçici 4'üncü maddede düzenlenen, stoklardaki İstihsal Vergisi'nin mahsubu ile ilgili. Burada mahsup edilecek verginin illa faturada gösterilme şartı aranmış.

AKGÜÇ — Faturada gösterilmemişse, uygulama şansı var mı?

AHISKA — Tabii var, Sayın Akgüç. Eğer bir maldan vergi alındığı belliye ve fiyatı da belliye, bunun hesaplanmasını kime bırakıyor? İşletmelere bırakıyor. Bizzat ürettiğiniz malda bünyedeki vergiyi siz hesaplıyorsunuz ve bunun mahsubunu Maliye kabul ediyor da, satın aldığınız malda yüzde yüz vergi olduğunu siz

satıcı firmanın defter kayıtlarından çıkararak bunun ispat ederseniz, niçin kabul etmesin? Eğer bir adalet söz konusu ise...

AKGÜÇ — Burada adalet değil uygulama kolaylığına gitmişler.

BULUTOĞLU — Evet, ama ben- ce haksızlık. Çok değinildi, bu telafi edici vergi usulüne. Bu konudaki eleştirilere kesinkes katılıyorum. Bu usul- de vergileme işlemeyecektir. Tıpkı İş- letme Vergisi'nde olduğu gibi. Bu uy-

gulama Katma Değer Vergisi'nin temel yapısına da aykırı. En büyük ver- gi kaybı burada olacak. Bunun yerine başka bir usul koymak mümkündür. Sayın Ocakçıoğlu'nun da önerdiği gibi.

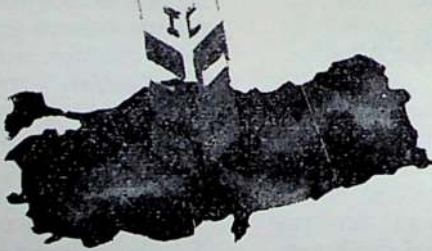
AKGÜÇ — Çok teşekkürler, top- lantıya katıldığımız için.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunu- lan «Açık Oturum» 15 Aralık 1984 tarihinde yapılmıştır.

T.C. ZİRAAT BANKASI'na

gelin

**tasarrufunuzla
ulusal
kalkınmaya
katılın**

Konut ve İşyerlerinde

E.C.A
Kullananlar Birer
Yatırım Uzmanıdır

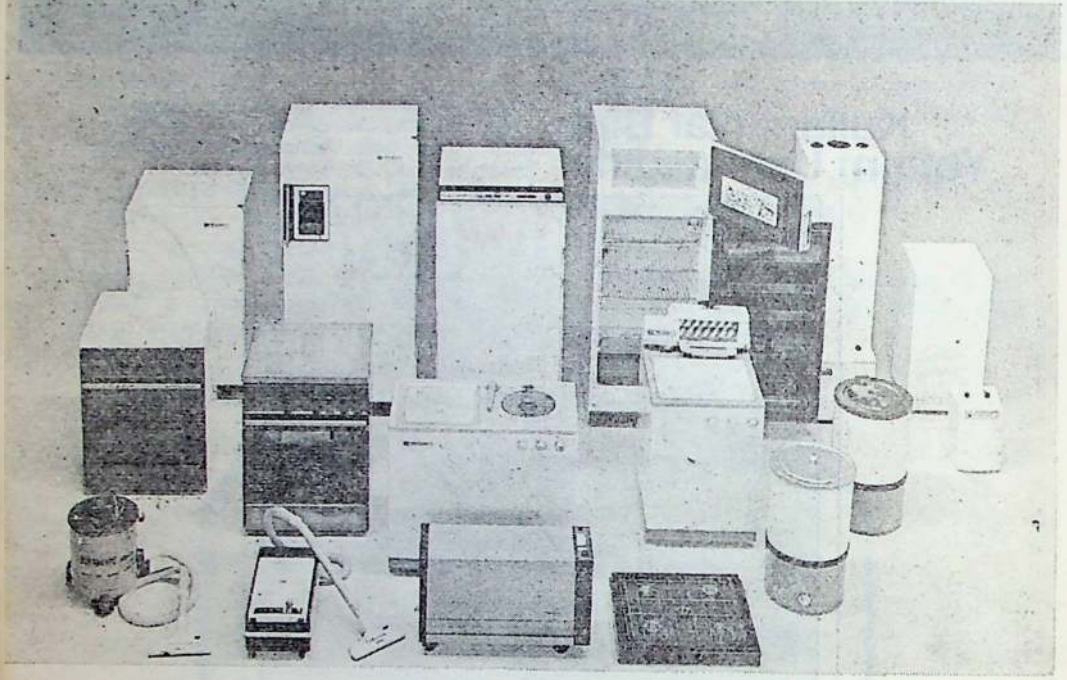
E.C.A.
Ülkemizde ister klasik, ister modern, banyo ve
mutfak armatürü denince akla gelen ilk isim...
E.C.A.: Üstün kalite, üstün estetik... E.C.A.:
Zengin çeşit... E.C.A.: Kesin güvence...

E.C.A.®

GENEL DAĞITIM **ELMOR**

Profilo ürünleri...

Çağdas yaşam gereçleri.

Çeşitli boy ve model buzdolapları...

Çeşitli boy ve model çamaşır makineleri... (Merdaneli, döner fıskiyeli, tamburlu ve mini.)

Televizyonlar...Videolar...

Havagazı ve likit gazla çalışan fırınlar...

Gazlı ve elektrikli termosifonlar...

Klima cihazları...

Elektrik süpürgeleri...

Konvektörlü elektrik sobaları...

Profilo teknolojisinin... "ileri teknoloji"nin ürünleri. Sizin için... Çağdas bir yaşam için.

PROFİLO HOLDİNG AŞ

2. Taşocağı Sok. 26-28 Mecidiyeköy-İstanbul
Tel.166 22 23 'Teleks: 26171 prof tr

Katma Değer Vergisi

Prof. Dr.
İZZETTİN ÖNDER

1 — Genel Açıklamalar

KATMA Değer Vergisi (KDV), genel bir harcama vergisi olup, üretim ve pazarlamanın her aşamasında yaratılan değerler üzerinden hesaplanarak, salınır ve yasal olarak ekonomik faaliyetin bir sonraki dönemine yansıtılır. Böylece vergi, nihai olarak perakendeci aşamadan tüketicilere yansıtılmış olur. Ancak ekonomide sadece tüketim malları değil, yatırım malları da üretildiğinden, bu mallar üzerine harcama yapanlar da teorik olarak vergi yükümlüsü olabilir. Bu itibarla, KDV sadece bir tüketim vergisi değil, genel bir harcama vergisi olarak düşünülmelidir. Şu hali ile vergi, herhangi bir mal veya hizmeti talep eden tarafından, satıcıya ödenen bir yükümlülüktür. Ancak, bu yükümlü satın aldığı malı başka bir kişiye satarsa, bu mal üzerine harcama yapandan vergi tahsil eder ve bu ver-

giden kendi ödediği vergiyi çıkartarak, farkı vergi idaresine yatırır. Bunu bir örnekle açıklamaya çalışalım:

	Çıkış De- ğerleri	Katma Değer	Vergi
Üretim			
Aşaması	1000	1000	100— 0=100
Toptancı			
Aşaması	1500	500	150—100= 50
Perakendeci			
Aşaması	2000	500	200—150= 50
			200

Örnekte üretici, toptancı ve perakendecilerden oluşan üç ekonomik faaliyet aşaması olduğunu kabul edelim. Birinci aşamaya girdi maliyeti olmadığı varsayımı altında, her üç aşamada yaratılan katma değerler sırası ile 1000, 500 ve 500 üniteden ibarettir. Bu durumda, ilk sütundaki nihai değerler, yine sırası ile 1000, 1500 ve 2000 ünite olarak elde edilmiş olur. Vergi oranının % 10 olduğu varsayımı altında birinci aşamadan ikinci aşamaya geçildiğinde, nihai değer olan 1000 ünite üzerinden 100 ünite vergiyi ikinci aşamadaki yükümlü birinci aşamadaki yükümlüye öder. Birinci aşamadaki yükümlü de tahsil ettiği bu vergiyi, indireceği bir kalem olmadığından dolayı, vergi idaresine yatırır. Mal, toptancıdan perakendeciye geçerken, perakendeci 1500 ünite harcama yapmış olduğundan, toptancıya 150 ünite vergi öder. Toptancı bu miktardan kendi ödediği vergiyi indirir ve aradaki fark olan 50 üniteyi vergi idaresine yatırır. Böylece, bu aşamaya kadar 1500 ünitelik değer yaratılmış, bunun üzerinden 150 ünitelik vergi ise vergi idaresine yatırılmış olmaktadır. Perakendeci bu

malı 2000 ünite fiyatla tüketiciye satıldığında, tüketiciden 200 ünite vergi tahsil eder, kendi ödediği 150 ünite vergiyi indirip, fark olan 50 üniteyi vergi idaresine yatırır. Görülüyor ki, vergi tamamıyla malın nihai kullanıcısına yansımış olmakta, ondan önceki aşamada yer alan tüm ara ödeyiciler, nihai mükellef olmayıp, bir çeşit vergi sorumlusu veya daha doğru ifade ile maliyenin ajanı durumunda olan kişilerdir.

Verginin ikinci özelliği de, bu örnekten derhal anlaşılmaktadır; o da, ele alınan mal tüketim malı da kapital malı da alabileceğinden, vergi her iki halde de, teorik olarak, söz konusu olabilmektedir.

Verginin diğer bir özelliği olan husus da, yayılı bir muamele vergisi olmasıdır. Vergi, genelde tüm mal ve hizmetlere ve üretim ve pazarlamanın tüm aşamalarında salınan bir yükümlülüktür.

Bir ekonomide, belirli bir süre içinde yaratılan değerlerin toplamı gayrisafi milli hasılayı oluşturur. Hiçbir amortisman indirimi yapmadan, üretilen tüm yatırım ve tüketim malları üzerinde yapılan harcamalar yüzünden hesaplanan vergi, gayrisafi hasıla tipi katma değer vergisini oluşturur. Bu toplamdan amortismanlar çıkartılırsa, vergi kapsamına sadece tüketim ve yatırım malları üzerine yapılan net harcamalar alınmış olur ki, buna da gelir tipi katma değer vergisi adı verilir. Diğer bir tip vergi ise, harcama tipi katma değer vergisidir. Burada da sadece tüketim malları üzerine yapılan harcamalar ile bir harcama kalemi olarak ele alınan amortismanlar kapsamaktadır. Günümüzde en yaygın olarak kullanılan tip, harcama tipi katma değer ver-

gisidir. Bir üretim veya pazarlama aşamasında katma değerler de farklı yöntemlerle hesaplanmaktadır. Katma değerlerin hesaplandığı birinci yöntem, o aşamada kullanılan üretim faktörlerinin paylarının toplanması yöntemidir. Uygulaması zor ve kontrole elverişli olmayan bu yöntem, günümüzde uygulanmamaktadır. Çıkartma metodu olarak tanımlanan ikinci yöntemde ise, ele alınan aşamada üretilen malın satış fiyatından o aşamaya yapılan girdilerin bedeli indirilir, böylece bulunan fark o aşamadaki katma değeri oluşturur. Gerek toplama, gerek çıkartma metodlarında bulunan katma değerlere vergi oranı uygulanarak, vergi miktarı saptanır.

Katma Değer Vergisi'nin hesaplanmasında günümüzde en yaygın olan ve «vergi metodu» veya «vergi kredisi metodu» diye anılan üçüncü metodda ise, bir aşamada gerçekleştirilen üretim, nihai değeri üzerinden satılırken vergisi de tahsil edilir ve bu vergiden, o aşamaya yapılan girdiler üzerinden ödenen vergi indirilir. Böylece, doğrudan vergi borcu hesaplanmış olur.

Teorik yapısının oluşumu tamamlanmış bulunan ve günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan 31 ülkede uygulanan KDV, 1918 yılında bir Alman Sanayicisi olan von Siemens tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonraları, Fransa'da Maurice Laure tarafından geliştirilen vergi, 1962 yılında, Avrupa Ekonomik Topluluğu Mali Komitesi tarafından AET üyesi ülkelere önerilmiştir. AET Bakanlar Konseyi tarafından bu önerinin kabul edilmesi üzerine tüm AET ülkeleri bu vergiyi uygulamaya başlamıştır. Ayrıca, AET dışında kalan Avrupa ülke-

leri, Japonya, bir kısım Güney Amerika ülkeleri ile bazı Afrika ülkeleri bugün KDV uygulaması içinde bulunmaktadır.

Günümüzde KDV, yerine aldığı muamele vergilerine karşı sahip olduğu teknik ve ekonomik üstünlükleri nedeni ile tercih edilmektedir. Türkiye de bir yandan AET ile sıklaşan siyasal ve ekonomik yakınlaşmaların doğal sonucu, diğer yandan da bizatihi verginin üstünlükleri sebebi ile, ondört yıla yakın bir süredir bu sisteme geçiş hazırlıkları içinde bulunmaktadır. Nihayet, 25.10.1984 tarihinde kabul edilen 3065 sayılı Yasa ile, Türkiye'de KDV uygulaması resmen başlamış olmaktadır. Yasanın yürürlük tarihi 1.1.1985 olmakla birlikte, yetki hükümleri, yayım tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

2 — Vergi Yapısı

1 Ocak 1985 tarihinde tam olarak yürürlüğe girecek olan Katma Değer Vergisi Yasası, 63 madde ve 5 geçici maddeden oluşmaktadır. Yasaya göre, Türkiye'de ticari, sanai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyetleri çerçevesi içinde yapılan teslim ve hizmetler ile, ithalat işleri Katma Değer Vergisi'ne tabidir. Söz konusu işlemleri yapanların sıfatları ve işlemlerin yapıldığı ortamlar yükümlülüğü değiştirmemektedir. Söz konusu işlemlerin kamu sektörü veya özel sektör tarafından yapılmış olması bir değişiklik yaratmamaktadır.

Yükümlülük mallarda teslim ile, hizmetlerde ise, hizmetin görülmesi ile ortaya çıkar. Teslim ve hizmetler, firma içi de olsa veya trampa şeklinde de olsa vergi kapsamına dahil olmaktadır. Örneğin, bir firma kendi

aktifini üretip, aktife aldığı anda katma değer vergisi ortaya çıkacağı gibi, iki kişi arasında yapılan değiş-tokuşlar da verginin doğmasına yol açmış olacaktır. Yasanın bu yönü, Katma Değer Vergisi'nin işletmelerin parçalanma ve birleşmelerine karşı nötr olması özelliğini yansıtmaktadır. Aynı bağlamda olarak, her türlü iç-teslimler vergi doğurucu olay olarak benimsenmiş bulunmaktadır.

İke olarak mallarda teslim, hizmetlerde ise hizmetin görülmesi vergi doğurucu olay olarak kabul edilmekle beraber, malın teslimi veya hizmetin görülmesinden evvel fatura veya benzeri bir belgenin düzenlenmesi halinde, söz konusu belgelerin düzenlenmesi yükümlülük doğurucu olay olarak kabul edilmiştir. Keza, aynı şekilde, su, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma gibi hizmetlerde bedellerin tahakkuk ettirilmesi, yine yükümlülük doğurucu olay olarak kabul edilmektedir. İthalatta ise, fiilen ithalatın yapılması veya gümrük vergisinin ödeme yükümlülüğünün başlaması, Katma Değer Vergisi'nin doğmasına yol açan faktörler olarak belirlenmiştir.

Yasada bazı mal teslimleri ve hizmet ifası vergiden istisna edilmiştir. Bir defa, ihracata tabi mal ve hizmetler, vergi iadesi mekanizması ile vergiden istisna edilmiştir. Bu uygulama, dolaylı vergilerde «varış ülkesi ilkesi»nin bir sonucu olmaktadır. Bu ilkeye göre, dolaylı vergiler, harcamanın gerçekleştirildiği ülke idaresine ödenir. Bunun için ithalatı yapan ülke, söz konusu malın üzerine kendi dolaylı vergisini salacağından, malı ihraç eden ülkenin, malın üzerindeki vergiyi iade etmesi gerekmektedir. Böylece, aksi halde ortaya çıkabilecek olan çift vergileme bertaraf edil-

miş olacaktır. Yasadaki ihracat istisnası da, bu bağlamda bir teşvik önlemi değil, fakat bir teknik uygulama hükmü olarak görülmelidir.

Karşılıklı politik ilişkilerden doğan ikinci istisna, diplomatik istisnadır. Buna göre, karşılıklı olmak kaydı ile, yabancı devletlerin Türkiye'deki diplomatik temsilciliklerine, konsolosluklarına ve bunların diplomatik haklara sahip mensuplarına yapılan teslim ve hizmetler vergiden istisna edilmiştir. Aynı madde hükmüne göre, uluslararası anlaşmalar gereğince vergi muafiyeti tanınan uluslararası kuruluşlara yapılan teslim ve hizmetler de vergiden istisna edilmiş bulunmaktadır.

Bir diğer istisna hükmü de içerde vergiden istisna edilmiş olan malların ithali ile ilgili bulunmaktadır.

Sosyal ve askeri amaçlı mal teslimleri ile hizmet ifaları Katma Değer Vergisi'nden istisna edilmiştir.

Ekonomik gerekçeli ve teşvik elemanı niteliğindeki istisna ise, deniz, hava ve demiryolu araçları inşa, tadil, onarım ve bakımı ile ilgilidir. Bu taşıt araçlarına hizmet veren limanlar da vergiden istisna edilmiş bulunmaktadır.

Son olarak, taşımacılık işlemleri, küçük çiftçi ve esnafı ilgili işlemler ve arızı olarak yapılan faaliyetler ve benzer bazı kalemler vergiden istisna edilmiş bulunmaktadır.

Verginin matrahı, mal veya hizmetin bedelidir. Matraha, her türlü ambalaj, taşıma vs. giderler dahildir. Matrahın piyasada belirlenmemesi hallerinde emsal bedel ve emsal ücret kuralları uygulanır.

Vergi nispeti tek ve % 10'dur. Ancak, Bakanlar Kurulu, bu nispeti

temel gıda maddelerinde % 0'a kadar indirmeye yetkilidir.

Vergi oranı satış bedelleri üzerine uygulanarak, tahsil edilecek olan vergi miktarı bulunur. Böylece belirlenen miktardan yapılan alımlar esnasında girdiler üzerinden ödenen vergiler indirilir ve fark vergi idaresine yatırılır. Yasanın öngördüğü tür girdiler ve amortismanı tabi kalemler üzerinden ödenen vergiler mahsup edilir. Amortismanı tabi aktifler üzerindeki vergiler 5 yılda, 5 eşit taksitte itfa edilir.

Vergi mahsubu, dönemler itibarıyla yapılır. Diğer bir ifade ile, her vergi döneminde yapılan alımlarda

Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru

Derginiz artık 10.000 adet basılıyor ve Türkiye çapında dağıtılıyor.

Reklam fiyatları Dergi'nin Ocak 1985 sayısından başlayarak şöyledir :

Arka kapak	: 60.000.— TL
Ön kapak içi	: 45.000.— TL
Arka kapak içi	: 40.000.— TL
Tam sayfa	: 30.000.— TL
Yarım sayfa	: 20.000.— TL
Çeyrek sayfa	: 15.000.— TL

Dergi'ye reklam veren Sayın Kuruluşların bizi anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

ödenen vergiler toplamı, aynı dönemdeki satışlar üzerinden tahsil edilen vergilerden indirilir ve aradaki fark, o aşamanın vergisi olarak vergi idaresine yatırılır. Bu işlem sonucunda ortaya çıkan fark yükümlü lehine olur- sa, bu miktar yükümlüye iade edilmez, ancak bu fark ileriki dönemlere, mahsubu yapılmak üzere taşınır. Yükümlülere nakdi iade, sadece yasada sayılan ve vergiden istisna edilen mal ve hizmetler için yapılır.

Vergilemede esas olarak gerçek usul benimsenmiştir. Ancak, bunun yanında götürü usulde vergilemeye de yer verilmiştir. Götürülük esası, Gelir Vergisi yasasına göre belirlenecektir. Buna göre, Gelir Vergisi yasasına göre kazançları götürü usulde saptanan ticaret ve serbest meslek erbabı ile çiftçilerin yaptıkları teslim ve hizmetler de götürü usulde vergilendirilecektir. Götürü usulde, ticaret ve serbest meslek erbabı, yaptıkları alımlar ve giderleri üzerinden % 13 vergi öderler ve yaptıkları satışlar üzerinden ayrıca vergi tahsil edemezler. Götürü usule tabi çiftçilerin matrahı ise, Gelir Vergisi Yasası'na göre belirlenecektir.

Vergi işlemleri, yasaya göre üçer aylık dönemler itibarıyla yapılacak ve her dönemin sonunda, yükümlüler o dönemi takibeden ayın 25'ine kadar beyanname vererek, vergiyi ödeyecektir. Bu süre, bir aya kadar indirebilecektir.

Katma Değer Vergisi, sıkı bir kayıt ve faturalama düzeni gerektirmektedir. Her işlem için vergi değeri, maliyet ve satış fiyatlarından ayrı olarak belirtilecektir. Ayrıca her türlü indirim konuları, ödenen, terkin edilen, iade edilen vergiler ve benzer tüm bilgiler kayıt düzeninde gösterilecektir.

Yasaya göre, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, faaliyet kolları itibarıyla asgari randıman oranları ve birim satış fiyatları belirleyebilecek ve bu tür belirlemeler yapıldığında, ödenecek Katma Değer Vergisi böylece belirlenen değerler üzerinden hesaplanan miktarın altında olamayacaktır.

Yasa ile, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi hariç, Gider Vergileri Yasası, İşletme Vergisi Yasası, Spor-Toto Vergisi Yasası ve Şeker İstihlak Vergisi Yasası iptal edilmekte, buna karşılık alkollü içkilerin bir bölümüne % 15 ile % 50 arasında ek vergi getirilmiş bulunmaktadır.

Yasanın geçici birinci maddesi, 10 yıl süre içinde Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca belirlenecek perakende satış kollarında telâfi edici vergilendirme usulünün uygulanabileceğini öngörmektedir. Bu hükme göre, söz konusu usul içine alınan perakendeciler, alımları üzerinden % 13 vergi ödeyecek ve satışları üzerinden ayrıca vergi tahsil etmeyeceklerdir. Böylece, vergi perakende aşamasında kesilmiş olacaktır.

Geçiş hükümlerinde yer alan önemli bir hüküm de, 1985 yılına devreden stoklarla ilgilidir. Söz konusu stoklar iki guruba ayrılabilir. Birinci grupta, halen uygulanmakta olan İstihsal Vergisi yükü taşıyan stok, ikinci grupta ise vergi yükü taşımayan stok bulunmaktadır. İstihsal Vergisi taşıyan stok için ileride belirlenecek bir oran üzerinden, stoklar eritildikçe indirim yapılabilir. Buna karşılık, içinde İstihsal Vergisi bulunmayan stoklar eritildikçe, mahsup edilecek bir vergi olmadığından, aksi bir düzenleme yapılmadıkça, tahsil edilen tüm vergi, idareye yatırılmış olacaktır.

3 — Verginin Muhtemel Etkileri

Temel gider vergileri yerine uygulamaya girecek olan Katma Değer Vergisi, yasada belirlenen istisnalar ve götürü vergileme kapsamındaki kısımlar dışında, genel hatları ile düz oranlı, yayılı bir harcama vergisi görünümündedir. Tek oranlı vergi olması nedeni ile, verginin nispi fiyat yapısı üzerindeki etkisi, çok oranlı bir vergiye oranla daha homojen olur. Ancak, bu durumda da ortaya çıkacak nispi fiyat değişikliği, bir yandan ekonomideki farklı piyasa tiplerine, diğer yandan da her bir piyasadaki arz ve talep fonksiyonlarının elastiklik derecelerine bağlı olarak belirlenecektir. Doğaldır ki, rekabetçi piyasalarda da oluşacak fiyat değişimi

monopolcü piyasalarda oluşacak olandan daha şiddetli olarak ortaya çıkacaktır. Buna karşılık, belirli piyasalar tiplerinde, veri arz esnekliğinde, talep esnekliği arttıkça verginin ileriye yansımaları zorlaşacak; veri talep esnekliğinde ise, arz esnekliği arttıkça verginin geriye, üretim faktörlerine yansımaları zorlaşmış olacaktır.

Pratikte vergi, mutlak olarak ileriye mal fiyatlarına, veya geriye faktör fiyatlarına yansıma biçiminde değil, kısmen ileriye kısmen geriye yansımış olacaktır. Böyle bir karmaşık doku içinde oluşan yansıma sonucunda ortaya çıkacak yük dağılımı ise, sadece mal piyasası koşullarına değil, faktör piyasası koşullarına da bağlı bulunmaktadır.

Garanti Bankası '85

Başlayan bir yıla umutla bakmak yalnız bir alışkanlık değil, geleceğin gerçekten daha iyi olmasını sağlayacak çalışma azim ve gücünü vereceği için, gereklidir.

Garanti Bankası'nın 1985'e bakışında ise, gelen yıldan çok daha iyi şeyler beklemesinde, sağlam bir dayanağı vardır: 1984 yılında Bankanın her bakımdan gösterdiği büyük gelişmeler.

İnançla, güvenle, başarı azmiyle tam bir takım ruhu içinde hep beraber çalışarak kazanılmış olan başarılar, 1985'de kazanılan bu hızla daha da ileriye götürülecektir.

Bankanın gösterdiği bu atılıma, bu hizmet anlayışına, mudi ve müşterilerin güveni ve ilgisi somut bir gerçek olarak 1984'den 1985'e yansımaktadır.

GARANTİ BANKASI

Vergi uygulaması sonucunda gelir dağılımı olumsuz yönde etkilenir. Çünkü, bir defa vergi düz oranlıdır. Düz oranlı vergi, artan gelirler karşısında azalan oranlı yükümlülüğe dönüşür. Ancak, uygulamadaki vergi iadesi müessesesi, verginin geriye doğru azalan oranlılık derecesini hafifletir.

Verginin gelir dağılımı açısından olumlu bir yönü de, kapital malları üzerine yapılan harcamaların da vergilendirilip bunu takibeden 5 yıl içinde amortisman mekanizması ile ileriye yansıtmasıdır. Bu hüküm ile, yüksek gelir grupları da vergilendirilmiş olacaktır. Gerçi bu yük, tedricen, amortisman mekanizması ile itfa edilecektir, ama ortalama 2,5 yıllık bir süre içinde, bu grup yükümlülerin yükü olarak kalacaktır. Hatta, enflasyon varsayımı altında yükün bir bölümü mutlak olarak bu grup üzerinde kalmış olacaktır. Ancak, kapital malları üzerine yapılan harcamaların vergilendirilmesi, ilave bir finansman sorununu da ortaya çıkartacaktır.

Kapital malları üzerine yapılan harcamaların vergilendirilmesi, yatırım kararlarında teknoloji seçimini etkileyerek, emek-sermaye bileşimini değiştirebilir.

Katma Değer Vergisi'nin fiyatlar genel düzeyi üzerindeki etkisi, mevcut olumsuz koşullar da dikkate alındığında, yükseltici yönde öngörülebilir. Ancak, söz konusu fiyat yükselişinin, mutlaka vergi oranı kadar olması gerekmez; zira verginin bir bölümü geriye, üretim faktörleri üzerine yansıtılmış olabilir. Buna ilaveten, bu fiyat sıçraması, kronik enflasyon süreci gibi düşünülemez. Zira vergi, tüketimi üretimden daha şiddetli kısıttığı sürece, enflasyonist baskıyı ha-

fifletir. Enflasyon olayı, vergiden değil, bütçe dengesizliği ve ekonomideki sair gelir-gider dengesizliğinin sebep olduğu maliye ve para politikaları sonucunda ortaya çıkan bir olgudur.

Katma Değer Vergisi, idaresi zor bir vergidir. Vergi bir yandan idareye, diğer yandan da mükelleflere oldukça ağır uygulama ve kontrol yükümlülüğü getirmektedir.

Yeni vergi, işletmelerin yatay ve dikey birleşmelerine etki yapmamaktadır. Böylece, işletmeler vergi dışı ekonomik gerekçelerle birleşme ve parçalanma yoluna gidecektir.

Yeni vergi, öngördüğü belgeleme ve faturalama sistemi ile, sadece kendi gelirini değil, Gelir ve Kurumlar Vergisi gelirlerini de yükseltebilecektir. Böylece tüm vergi sistemi geliri yükselmiş olabileceği gibi, KDV de, advalorem bir tarife yapısı ile gelir sağlama yönünden konjonktüre uygun, istikrar sağlama yönünden ise, spesifik vergilere oranla daha etkili anti-konjonktürel bir etkiye sahip olacaktır.

İdari açıdan diğer bir nokta da, ihracatta vergi iadesinin net olarak yapılabileceğidir. Ancak, ihraç edilen mallar içinde sadece KDV elemanı bulunmayıp, diğer vergiler de bulunduğundan, ihracatta eksik iade söz konusu olabilir. Bu eksik iade kısmı için, bugünkü sistemden daha zayıf bir iade sistemi geliştirilebilir. İhracatta tam olarak vergi iadesi yapılmasının benimsenmesi, doğaldır ki, ihracatı dış rekabete açar. Böyle bir rekabet, bir bakıma etkinliği arttırma yönünde teşvik olarak düşünülebileceği gibi, diğer yandan da ihracat üzerinde olumsuz etki yapacak bir uygulama olarak da görülebilir.

Tütünbank'ı ona güvenenler yüceltti.

Hızla gelişen banka
Tütünbank,
çok yönlü çalışmalarıyla
daima
hizmetinizdedir.

- Bankacılık
- Sigortacılık
- Sermaye piyasası hizmetleri
- Altın Satışı
- Kültürel hizmetler

Tütünbank
"bankanız"

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

1 1984 yılının son ayında, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi 1.66 puanlık bir yükselme göstererek 202.10 puana ulaştı. Aralık ayı içinde 14 hisse senedinin değeri artarken 10 hisselerin değeri de düştü.

Bağfaş 300 TL artarak 2.400 TL'ye, Batı Anadolu Çimento 2.000 TL artarak 30.000 TL'ye, Bursa Çimento 100 TL artarak 4.500 TL'ye, Çukurova Elektrik 150 TL artarak 2.250 TL'ye, Eczacıbaşı Yatırım 50 TL artarak 1.050 TL'ye, Good Year 2.000 TL artarak 8.000 TL'ye, Kartonsan 100 TL artarak 2.300 TL'ye, Koç Holding 1.000 TL artarak 9.500 TL'ye, Koç Yatırım 150 TL artarak 1.400 TL'ye, Lassa 100 TL artarak 1.100 TL'ye Nuh Çimento 2.000 TL artarak 29.000 TL'ye, Pimaş 100 TL artarak 1.900 TL'ye, Siemens 250 TL artarak 5.750 TL'ye, Sifaş 500 TL artarak 8.500 TL'ye yükseldiler. Diğer taraftan Altaş 100 TL düşerek 1.400 TL'ye, Çimsa, Ege Gübre ve Gübre Fabrikaları aynı miktarda düşerek sırayla 2.400 TL, 3.100 TL ve 2.500 TL'ye, Kav 200 TL düşerek 7.500 TL'ye, Koruma Tarım 100 TL düşerek 2.000 TL'ye, Otosan 300 TL düşerek 1.400 TL'ye, Sarkuysan 100 TL düşerek 1.650 TL'ye, T. Demir Döküm 500 TL düşerek 1.000 TL'ye ve Uniroyal de 100 TL düşerek 1.600 TL'ye gerilediler.

Koç Holding 10 milyar TL'lik kayıtlı sermaye limiti içinde çıkarılmış sermayesini 3.5 milyar TL artırarak 1 milyar TL'den 4.5 milyar TL'ye yükseltmiştir. Artırılan 4.5 milyar TL'nin 3 milyar TL'lik kısmı yeniden değerlendirilme fonundan karşılanarak ortaklara 3:1 oranında bedelsiz hisse verilecek ve geri kalan 500 milyon TL'lik kısmı ise ortakların rüçhan hakkı kullanmaları yoluyla bedelli olarak gerçekleştirilecektir. Bu arada Koç Yatırım ve Sanayi Mamulleri Pazarlama A.Ş. de kayıtlı sermayesini 1 milyar TL'den 5 milyar TL'ye ve çıkarılmış sermayesini de 1 milyar TL'den 2 milyar TL'ye yükseltmiştir. Artırılan 1 milyar TL'lik kısım yeniden değerlendirilme fonundan karşılanacak ve ortaklara 1:1 oranında bedelsiz hisse verilecektir.

1984'te Sermaye Piyasası

1984 yılında sermaye piyasasının göstermiş olduğu gelişmeyi ekonominin genel görünümünden soyutlamak mümkün değildir. Ülkede enflasyon hızının % 50, faiz oranlarının % 50'lerin üzerinde olduğu bir dönemde, ekonominin her kesimi gibi sermaye piyasası da bunlardan etkilenmektedir.

Enflasyon, işletmelerin fon ihtiyacını artırırken, planlamanın zorlaşması ve gelirlerin aynı hızda artmaması ile devletin fon ihtiyacını da artırmaktadır. İşletmeler gerekli fonları, bankacılık kesiminden, tahvil yoluyla sermaye piyasasından ve sermaye artırımını yoluyla ortaklarından sağlayabilmektedir. Devlet ise tahvil veya bono çıkararak para ve sermaye piyasalarından karşılamaktadır.

Son yıllarda çıkarılan özel sektör ve devlet tahvilleri incelendiğinde, çıkarılan özel tahvil tutarında bir dalgalanma ve tahvil çıkaran firma sayısında azalma görülürken, devlet tahvil tutarının ise artmakta olduğu gözlemlenmektedir.

Çıkarılan Özel Sektör ve Devlet Tahvilleri

Yıllar	Özel Sektör Tahvili	Devlet Tahvili	Hazine Bonosu	Devlet Tahvil ve Bonosu
1979	4.9	35.8	—	35.8
1980	18.0	65.8	10.0	75.8
1981	16.0	70.0	65.0	135.0
1982	11.7	74.7	—	74.7
1983	15.7	260.0	—	260.0
1984 (*)	10.3	190.0	380.0	570.0

(*) 17 Aralık'a kadar.

Devletin giderek artan tutarlarda borçlanması, çıkarılan tahvil ve bonolara yüksek faiz ödenmesi ve 1985 yılı için 500 milyar TL'lik borçlanma öngörülmesi, çeşitli eleştirilere neden olmaktadır. Devletin yüksek faiz oranları üzerinden borçlanması bazı çevrelerce devletin bankerlik yapması şeklinde yorumlanmaktadır. Bu görüşe göre anapara ve yüksek tutarlardaki faizleri geri ödeme, yeni tahvil ve bonoların çıkarılmasını zorunlu kılacak ve bu işlem sürüp gidecektir.

Temmuz ayında çıkarılan % 53 - 54 faizli Hazine bonoları önceleri büyük ilgi görmüştü. Ancak sonraki günlerde satışı giderek yavaşlamıştı. Bu arada yıl sonuna doğru köprü gelir ortaklığı senetlerinin piyasaya çıkarılma işlemlerinin hızlandırılması, etkili bir kamuoyu oluşturulması ve başarılı bir reklam kampanyası sonucunda 10 milyar TL'lik senetler kısa süre içinde satıldı. Köprü senetlerinde sağlanan başarı reklamların da etkisiyle üçüncü tertip % 50 faizli Hazine bonolarının satışını hızlandırdı.

İngiltere'de Telefon İdaresi «British Telecom» hisselerinin halka satılması yanında Türkiye'de köprü senetlerinin satılması, bütün dünyada dikkatleri üzerlerine çekti. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde kamu kuruluşlarının halka satışı hazırlıkları son günlerde kamuoyunu meşgul etmektedir. İngiltere Telefon İdaresi'nden sonra İngiliz Havayolları'nı (British Airways, BA), Almanya Lufthansa, Volkswagen gibi altı şirketi, bu arada Türkiye de Türk Hava Yolları ve bazı Sümerbank kuruluşlarını halka satmaya hazırlanmaktadır.

Piyasada, son günlerde büyük ilgi gören alan ise ihracatçı ve müteahhitlere

devlet tarafından verilen bonoların ikincil piyasa işlemleridir. Kendilerine verilen 3 veya 6 ay vadeli % 3 faizli bu bonoları, paraya ihtiyaçları olduğu için bankelere kırdıran bu kimse veya kuruluşlar, nominal değerlerin aylık % 6-7 eksiğini elde ederken, bu bonolar çeşitli kimseler için cazip yatırım imkânı olmaktadır. Bankerlerin iş hacimlerinin son zamanlarda verimli bir kısmını bu bonolar oluşturmaktadır. Ancak bu bonolara olan talep ve bankerler arasındaki rekabet, alım-satım arasındaki farkı, başka bir deyişle ihracatçı ve müteahhitlere olan maliyet ile yatırımcıya olan verim arasındaki farkı küçültmüş bulunmaktadır.

1984 yılında hisse senedi piyasası, 1982 ve 1983'te göstermiş olduğu başarıyı tekrarlayamayarak sönük bir dönem geçirmiştir. Yıl içinde hisse senedi fiyatları gerileme göstererek İndeks'in 39.93 puan veya % 16.50 oranında düşmesine yol açmıştır. Hisse senedi fiyatlarındaki bu gerileme 1979 yılında gerçekleşenden sonra görülen en önemli düşmedir. Söz konusu yılda İndeks 33.77 puan düşerek 141.58'den 107.81 puana inmiş ve % 23.85'lik bir değer kaybına yol açmıştır.

1975 yılından itibaren Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi kapsamındaki hisse senetleri ile ölçülen piyasa portföyünün başarısı yıllar itibariyle şöyledir :

Hisse Senetleri Değerinde Değişme (%)

Yıllar	(%)	Yıllar	(%)
1975	9.20	1980	-12.21
1976	- 7.54	1981	- 0.48
1977	20.85	1982	41.64
1978	- 0.25	1983	81.50
1979	-23.85	1984	-16.50

1984'de hisse senedi fiyatlarının düşmesine çeşitli faktörler yol açmıştır. Önce, 1982'de yeniden değerlendirme fonunun sermaye eklenerek bedelsiz hisse senedi verilmesi, SPK'nun kârın en az yarısını kârpayı olarak dağıtma zorunluluğu getirmesi ile başlayan değer artışları, 1983'te büyük boyutlara ulaşmıştır. Sunu bir değer artışı ile hisse senetleri aşırı fiyatlara ulaşmışlardır. Bu arada 1982 ve 1983'te enflasyon hızının bir ölçüde kontrol altına alınması, önceki dönemlerde çok düşük değerlere inmiş olan hisselerin, yüksek kârpayı oranları ile değer kazanmalarında rol oynamıştı. Bedelsiz hisse senetleri dağıtımının tamamlanması ve alışılan yüksek kârpayı oranlarının yeni yüksek sermayelere dağıtılmasının mümkün olmaması ile hisselerdeki suni değerler giderek kayboldu. Bu arada artan enflasyon hızı da hisse senetlerine yatırımın çekiciliğini azalttı.

1984 İçinde Çeşitli Yatırımların Verimleri

1984 yılı içinde tasarrufları değerlendirme amacıyla yapılabilecek çeşitli yatırım alternatiflerinin verimi ilginç bir görünüm vermektedir. 1984 yılı başında parasını değişik alanlara yatıran bir kimse yıl sonunda farklı net verimlere sahip olabilmektedir.

1984 Yılında Çeşitli Yatırımların Verimleri (%)

Tasarruf Mevduatı (Bir Yıllık)	40.5
Tasarruf Mevduatı (Üçer Aylık)	54.1
Devlet Tahvili – Bonosu	43—50
Özel Sektör Tahvili	45—50
Cumhuriyet Altını	20.5
Hisse Senedi	— 9.1
Dolar Döviz Hesabı	68

1984 yılı başında bir yıllık vadeli tasarruf mevduatının faiz oranı % 45 iken fonlarını bir yıl süreyle buraya bağlayan bir kimsenin verimi net % 40.5 olmuştur. Fonlarını üç aylık mevduat hesabına yatıran ve süre sonunda bunu üçer aylık sürelerle yenileyerek değerlendiren bir kimsenin verimi ise net % 54.1 olmuştur. Yılbaşında söz konusu mevduat türünün faiz oranı % 49 idi, 14 Mayıs'tan itibaren % 52'ye ve dördüncü dönemde % 53'e yükseltilmiştir. Buna göre ilk üç aylık süre içinde % 49, ikincide % 49, üçüncüde % 52 ve dördüncüde % 53 üzerinden verim sağladığına göre yıllık verim net % 54.1 olmaktadır.

Yılbaşında parasını devlet tahviline yatıran bir kimsenin verimi ise net % 43'tür. Ancak bir süre sonra bunu satıp yerine % 54 faizli Hazine bonosu veya köprü gelir ortaklığı senedi alan bir kimsenin sağlayacağı verim ise, elindeki tahvili satacağı fiyata bağlı olarak değişebilecek, ancak % 50'ye kadar yükselebilecektir. Ele alınan süre içinde parasını özel sektör tahviline yatıran bir kimsenin verimi ise % 45'ten başlayarak artabilecektir. Yılbaşında tahvil faizleri % 45 iken buraya yatırım yapıp bunu elinde bir yıl süreyle tutan kimsenin verimi % 45, sonraki aylarda bunu elinden çıkarıp daha yüksek faiz oranlı tahvilleri alan bir kimsenin verimi ise –gene elindeki satış fiyatına bağlı olarak– % 50'ye kadar çıkabilmektedir.

Yılbaşında 24.900 TL'ye Cumhuriyet Altını alıp yıl sonunda bunu 30.000 TL'ye ⁽¹⁾ satan bir kimsenin verimi ise % 20.5 olmaktadır. Fonlarını hisse senetlerine yatıran, yıl içinde bunların kârpaylarını da alan bir yatırımcının verimi ise negatiftir. Fonlarını yılbaşında Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi portföyündeki hisse senetlerine yatıran bir kimse İndeks'in 242.03'ten 202.10'a inmesi ile % 16.50'lik bir kayıpla karşılaşırken, yıl içinde sağlayabileceği kârpayı ise yatırdığı anapara % 7.4'lük bir verim sağlamak ve böylece toplam verim % –9.1 olmaktadır. Diğer taraftan yılbaşında 288 TL'ye bir dolar alan ve bunu % 10 faiz veren bir döviz hesabına yatıran ve yıl sonunda dolarlarını 440 TL'den satan bir kimsenin verimi ise % 68 olmaktadır.

1984 yılında enflasyon hızının % 50 oranında gerçekleşmekte olduğu dikkate alınır, üç aylık tasarruf mevduatı ve dolara yatırım dışında diğer bütün alternatiflerin negatif verim sağlamış oldukları açıkça görülmektedir. Bu durumda bir yıllık vadeli tasarruf mevduatının verimi % –9.5, üçer aylık vadeli tasarruf mev-

(1) Son günlerde altının onsu dünyada 300 dolar sınırına yaklaşmış ve Türkiye'de Cumhuriyet altını 30.000 TL'nin altına inmiş bulunmaktadır.

duatinın % 4.1, devlet tahvilinin ortalama % -3.5, özel sektör tahvilinin ortalama % -2.5, Cumhuriyet altınının % -29.5, hisse senedinin % -59.1 ve doların % 18 olmaktadır.

Sermaye Piyasasının Halka ve Dışa Açılması

Gelişmekte olan ülkelerde hisse senedi piyasasının önemi, ekonomiye olan katkısı değişik görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmasına rağmen, son yıllarda önemli gelişmeler göstermiştir. Bu arada, Ağustos ayında, Dünya Bankası'nın bir yan kuruluşu olan International Finance Corporation (IFC) Kore'de Kore Yatırım Fonu'nun sermaye piyasasına açılma işlemini, bu alanda uzmanlaşmış First Boston ve Lehman Brothers ile birlikte üstlenmiş, bu kuruluşu Amerika ve dünyanın çeşitli ülkelerindeki yatırımcılara sunmuştur⁽²⁾. 60 milyon doları bulan bu işlemde IFC 600.000 dolar gelir sağlamıştır. IFC'nin Sermaye Piyasası Bölümü başkanı David Gill; «gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermayenin önemini kavradıklarını, yabancı sermayenin artık yerel kontrol için bir tehlike olarak görülmekten çok fon sağlama ve finansal tecrübeden yararlanma aracı olarak görüldüğünü» vurgulamaktadır.

Kore başarısından sonra, IFC, Brezilya ve Hindistan'ı listesine almış bulunmaktadır. 1983 yılı sonu itibarıyla Brezilya'da borsaya kota hisse senetlerinin piyasa değeri 13 milyar dolar ve Hindistan'da ise 8.5 milyar dolar seviyesindedir. Bu arada IFC, uluslararası yatırım alanında danışmanlık yapan Templeton Investment Counsel firmasıyla, Ürdün, Şili ve Arjantin'de yatırım fonu kurma üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu piyasaların herbirinde ayrı ayrı fon kurma, piyasaların küçük hacimde olması nedeniyle rasyonel olmayacağından, bir birleşik fon kurulması görüşü ortaya çıkmıştır. Bu ikinci yol, aynı zamanda riski dağıtmaya da imkân verebilecektir.

Yabancı sermayenin ülkemize çekilmesine, ihracatın TL ile yapılmasına başlanma ve Japonya piyasasında tahvil çıkarma aşamasına geldiği bu günlerde, yabancı ortakları Türk sermaye piyasasına çekmek büyük önem kazanmıştır. Sermaye piyasasını dışa açmak ekonomimize yeni boyutlar kazandırabilecektir. Ancak ülke içinde halka açılmayan şirketlerin hâkim olduğu bir hisse senedi piyasasının ülke dışına açılmasının güçlüğü açıktır. Önemi, alınıp satılan hisse senedi hacmi ve hisse senedine yatırım yapmış kişilerin sayısı ile ölçülebilen bir piyasada, öncelikle hisse senetlerinin sayısının artırılmasının gerektiği açıktır. Bu nedenle, piyasadaki hisse senetlerinin sayısının artırılması, başka bir deyişle bunların ülke içinde halka açılmaları ve ayrıca bunların yabancı yatırımcılara çekici kılınmaları gerekmektedir.

Gelişmekte Olan Ülkelerde Hisse Senedi Verimleri

Gelişmekte olan ülkelerde hisse senedi piyasalarının başarıları, başka bir deyişle hisse senetlerine yatırımın verimi, gelişmiş ülkelerden, örneğin Amerika'dan çok daha yüksek seviyelerde bulunmaktadır. Bu verimlerin, ulusal para birimlerinin dolara karşı değer kaybı dikkate alındığında bile, gene Amerika'dakinden

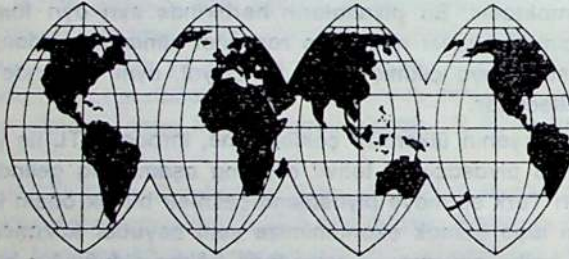
(2) Fortune, 12 Kasım 1984 sayısı, s. 107-108.

yüksek olduğu görülmektedir. 1976-1983 yılları arasında Standard and Poor's Endeksi ortalama yıllık % 7.9 oranında artarken, aynı dönemde Şili'de ortalama yıllık verim % 27.7, Güney Kore'de % 21.5, Hindistan'da % 20.4 olmuştur.

Gelişmekte Olan Ülkelerde Hisse Senedi Verimleri (%)
(1976 - 1983)

	Ortalama Yıllık Verim	En İyi Yıl	En Kötü Yıl
Şili	27.7	1977 : 146.3	1982 : -52.1
Güney Kore	21.5	1977 : 114.2	1980 : -26.5
Hindistan	20.4	1978 : 51.2	1982 : - 5.1
Arjantin	18.7	1979 : 233.6	1980 : -72.2
Ürdün	18.7	1978 : 53.4	1983 : 6.5
Brezilya	16.7	1983 : 239.3	1979 : - 12.5
Tayland	14.6	1977 : 187.7	1979 : -40.7
Zimbabve	0.8	1979 : 178.7	1981 : -56.7
Meksika	-0.6	1983 : 170.2	1982 : -79.8
Yunanistan	-5.1	1977 : 33.6	1983 : -36.9

Kaynak : IFC'den, Fortune, 12 Kasım 1984 sayısı, S. 107-108.

Türkiye'de ve bütün dünyada

Akbank Türkiye'de ve bütün dünyada hizmetinizdedir.

İhracat-İthalat işlemlerinizi, döviz-mevduat-

kredi hesaplarınız ve tüm bankacılık sorunlarınız için

Akbank'ın deneyiminden ve dış dünyadaki itibarından yararlanın.

Yurt içinde Akbank şubeleri yurt dışında Akbank Temsilcilikleri ve

Akbank'ın bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri ile

sürdürdüğü işbirliği, tüm bankacılık sorunlarınızı

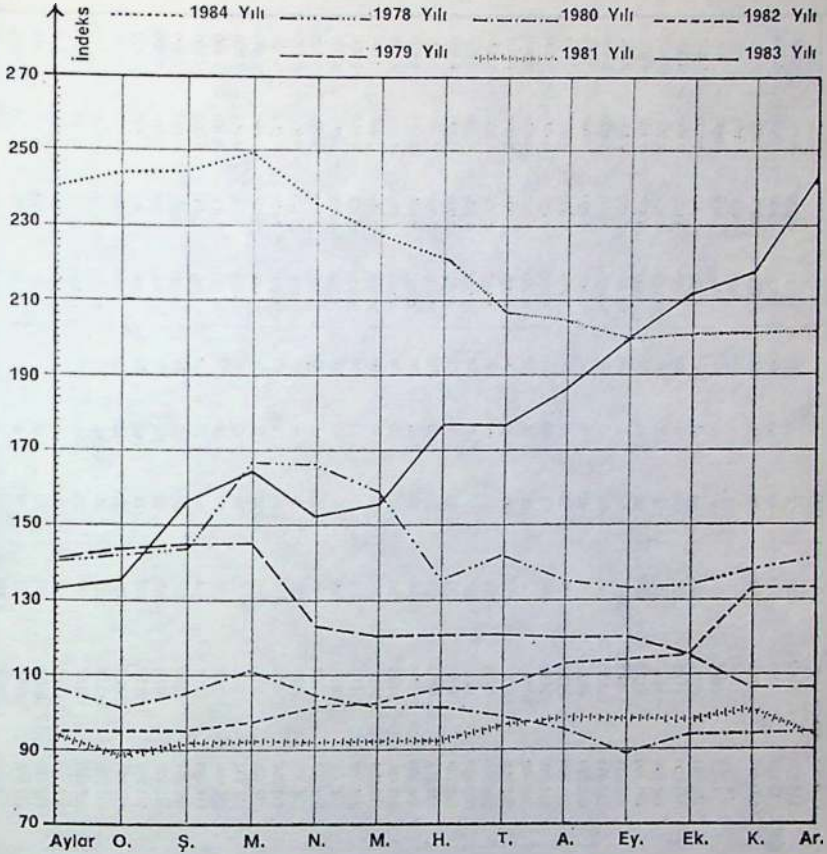
kısa sürede çözüme ulaştırır.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK FRANKFURT LONDRA
Essen, Batı Berlin, Münih, Hamburg, Stuttgart, Hannover

AKBANK
Güveninizin eseri

REPRO

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24
Haziran	98.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44
Aralık	100.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı			Doğultan Kâr Payı (%)			Fiyatı (TL)		
				1981 (000 TL)	1982 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1981 (Net)	1982 (Net)	1983 (Net)	Aralık 1983	Ekin 1984	Kasım 1984
1	AKCİMENTO	630	630	350.520	318.2	180	50	50	20	5.000	3.800	3.700
2	ALTAŞ	60	60	50.303	70.1	110	50	50	60	1.400	1.500	1.400
3	ANADOLU CAM	1.750	1.750	1.303.418	772.5	733	100	100	100	12.000	2.300	2.200
4	AROMA	200	200	z. (78.7)	z.	z.	z.	z.	z.	900	900	800
5	ASLAN CİMENTO	4.477	4.477	z. (688.5)	z.	z.	z.	z.	z.	900	800	800
6	BAĞFAŞ	4.000	4.000	1.880	2623	124	64	65	75	3.400	2.000	2.400
7	BAŞTAŞ	270	270	1.751.181	171.9	228	110	50	40	6.250	4.000	4.000
8	BATI ANADOLU CİMENTO	75	75	285.000	1044	1746	100	400	740	24.000	28.000	30.000
9	BURSA CİMENTO	567	567	391.900	472.7	561	60	85	35	7.400	4.400	4.500
10	CELİK HALAT	1.080	1.080	265.814	1103.4	1211	50	133	100	16.000	2.500	2.500
11	CİMSA	1.440	1.440	1.368.015	2062.7	710	200	387.7	145	24.000	2.500	2.500
12	CUKUROVA ELEKTRİK	1.200	1.200	660.200	685	1228	61	100	105	3.200	1.900	2.250
13	ECZACIBASI YATIRIM H.	800	800	331.500	215.6	339	50	30	30	1.250	1.000	1.050
14	EGE GÜBRE	800	800	832.715	1045.7	1209	70	80	40	6.250	3.260	3.100
15	GÜBRE FABRİKALARI	1.400	1.400	953.400	1323	—	65	60	60	3.200	2.400	2.500
16	GOOD YEAR	486	486	555.300	1293.7	1458	100	800	150	26.000	6.000	8.000
17	HEKTAŞ	600	300	304.055	687.8	1086	51	33.3	84	4.500	5.300	5.300
18	IZOCAM	607.5	607.5	359.530	550.7	656	100	170	60	25.000	3.800	3.600
19	KARTONSAN	3.080	2.464	623.749	925.5	1173	60	120	110	6.750	2.000	2.300
20	KAV	240	240	137.872	483.7	618	150	500	300	24.000	8.000	7.500
21	KOC HOLDING	1.000	1.000	1.404.000	1404.4	2398	50	150	150	6.500	8.000	9.500
22	KOC YATIRIM	1.000	1.000	205.421	438.7	558	35	50	50	1.000	1.200	1.400
23	KORDSA	2.625	2.625	760.988	2015	3112	75	179	200	34.000	3.250	3.400
24	KORUMA TARIM	1.575	1.575	904.040	1351.2	1173	75	110	80	4.500	2.100	2.000
25	LASSA	10.800	10.800	z.	593.1	1580	z.	10.1	20	1.250	1.000	1.100
26	MAKİNA TAKİM	3.000	250	211.167	15.3	96	50	d.	15	2.000	1.100	1.100
27	MENSUCAT SANTRAL	1.682	1.682	z.	133.7	134	z.	b.d.	—	900	1.000	1.000
28	NASAŞ	6.000	3.500	413.000	108.9	634	50	6.8	25	1.800	1.000	1.000
29	NUH CİMENTO	1.430	715	82.500	82.5	170	230	444	170	22.000	27.000	29.000
30	OLMUK	6.000	6.000	189.532	561	z.	—	—	—	3.250	2.500	2.500
31	OTOSAN	6.000	4.440	780.600	1118.4	625	104	64	4	8.000	1.400	1.400
32	PİMAŞ	1.000	1.000	114.430	71.8	34	50	22	8	2.800	1.800	1.800
33	PLASTİFAY	54	54	105.294	134.9	202	50	125	150	6.400	6.500	6.800
34	POLYLEN	450	450	340.529	1367.3	945	60	300	200	12.500	8.000	8.000
35	RABAK	6.000	2.800	431.285	519.7	815	75	60	50	3.000	1.400	1.400
36	SARKUYSAN	5.000	2.100	459.900	832.7	1006	160	195	100	3.750	2.000	1.650
37	SIEMENS	1.400	1.400	1.432.900	1432.9	1870	95	200	160	18.500	5.500	5.750
38	SİFAŞ	320	320	309.020	1377.7	1227	60	400	250	12.500	8.000	8.500
39	SUNTA	240	240	z. (35.6)	b.d.	b.d.	z.	z.	z.	900	900	900
40	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	9.000	9.000	1.038.628	800.6	850	80	104	54	12.500	1.350	1.350
41	TRANSÜRK HOLDİNG	600	600	275.532	275.6	b.d.	37.5	b.d.	—	850	800	800
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	3.000	3.000	z. (155.4)	819	z.	z.	z.	z.	1.000	1.500	1.000
43	UNİROYAL	2.250	2.250	359.000	510.3	453	120	50	40	4.300	2.000	2.000

Açıklama: z. = Zarar; b. d. = Belli Değil; d. = Doğultmıyar.

hızlı gelişme
sarsılmaz güvence

DISBANK

20.

YILINDA

Atlımcı, akılcı, örnek bankacılık 20. yılında...

Uydu yoluyla bilgi aktarımından ve diğer ileri iletişim tekniklerinden yararlanarak hizmet sunan ve ülkemize çağı aşan bankacılık uygulamalarını getiren Disbank 20. yılında...

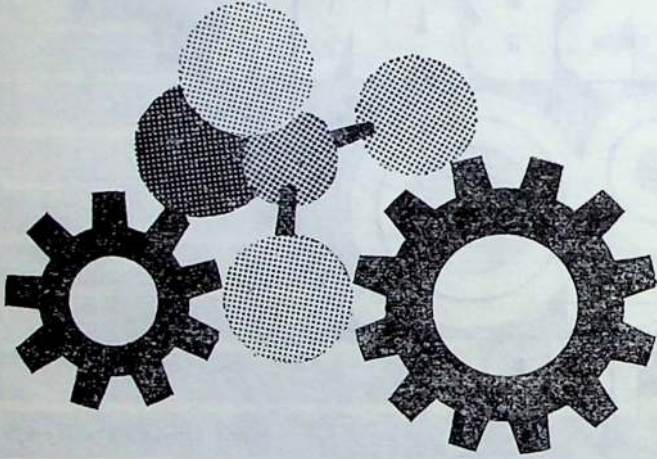
Hızlı gelişen, yüksek kârlılık düzeyine erişen Disbank 20. yılında...

Uzman kadronun, bilinçli yönetimin ve kendisine gösterilen haklı, sarsılmaz güvencenin simgesi Disbank 20. yılında...

Başarının mutluluğu 20. yilında...

DISBANK ÇAĞI AŞAN BANKA

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

Şeffaf Bankacılık ve Denetim

M. FATİH KAYTMAZ

«ŞEFFAF Bankacılık» deyişinin, ülkemizde son yıllar içerisinde sık sık konuşulan ilginç bir deyim haline geldiği, bir olgudur. Üzerinde uzun süre söz edilen, fakat daha sonra unutulmuş «şeffaf bankacılık» terimi nedir? Bununla ne ifade edilmek istenmektedir?

Kanımızca, en yalın ve kısa anlatımıyla «şeffaf bankacılık»; bankaların mali yıl sonunda düzenleyerek kamuoyuna sundukları bilanço ile kâr-zarar hesaplarının gerçeği, ama yalnızca gerçeği göstermesi kuralı üzerine kurulu bir sistemdir.

Bilindiği gibi, Ticaret Kanunu'nun 74. ve 75. maddeleri, bilanço hakkındaki genel hükümleri içermekte olup; bilanço, envanter kalemlerini aktif ve pasif tablolar halinde düzenleyen, kendi içinde dengeli bir belgedir. Bununla birlikte, anonim şirketlerin kârlı mı yoksa zararlı mı olduklarını, yalnızca bilançodan çıkarmaya çalışmanın çeşitli sakıncaları vardır. Firmanın mali durumunu sağlıklı bir şekilde saptayabilmek, kâr-zarar hesabının da yapılan analize katılması ile gerçekleştirilebilir. Bu nedenle, A.Ş.'lerin bilanço kâr veya zararı ile kâr-zarar hesabının artığının denk olması gereklidir. Zaten bu teknik neden dolayısıyla, Bankalar Kanunu'nun 54. maddesi, «...bankaların, bilanço ile

birlikte, kâr ve zarar cetvellerini de ilgili mercilere göndererek ilânını...» zorunlu kılmıştır. O halde, şeffaf bankacılığın göstergesi olması gereken banka bilançoları ile kâr-zarar hesaplarının, doğruluk ilkesine uygun şekilde düzenlenerek kamuoyuna duyurulması, uyulması gereken bir kural olmaktadır. Nitekim Bankalar Kanunu'nun 54. ve 56. maddeleri, bu amaca yönelik birtakım kurallar içermektedir. Şöyle ki; «... Bankalar hesaplarını ve yıllık bilançoları ile kâr-zarar cetvellerini Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanıp Maliye Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe girecek olan tek hesap planı, tip bilanço ve kâr-zarar cetveli ile bunların uygulama ve düzenlenme esaslarına ilişkin izahnameye uygun olarak tutmak ve düzenlemek zorundadırlar...» (BK. Md. 54/2) Yine bunun gibi, Bankalar Kanunu'nun 56. maddesi; bankaların Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları sonu itibarı ile üçer aylık hesap özetleri düzenlemelerini ve bunları Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile T.C. Merkez Bankası'na göndermele-rini şart koşmuştur.

Fakat, Bankalar Kanunu'nun bankalar üzerinde kontrole yönelik uygulamalarına rağmen, banka bilanço ile kâr-zarar tablolarının «şeffaf» nitelikte oldukları, ya da tam anla-

myla gerçekleri yansıttıkları kesinlikle söylenemez. Çünkü, ülkemiz ekonomisini yönlendirmekte önemli görevleri olan bankalarımız zarar da olsalar bile, kamuoyu karşısındaki prestijlerini yitirmemek, daha başka bir deyişle, mevduat fon miktarı ile akışını azaltmamak ve özellikle Bankalar Kanunu'nun 38. maddesinin sağladığı özkaynakla ilgili maddi olanaklardan sonuna dek yararlanabilmek amaçlarıyla; gerçek durumu yansıtmayan bilanço ve kâr-zarar tabloları düzenleyerek yayımlayabilmekte, böylelikle kamuyu yanıltabilmektedirler.

Bankaların, bilanço rakamları üzerinde oynayarak yaptıkları kamu-yu yanıltıcı işlemler şu şekilde özetlenebilir.

1 - Yasal İzlemedeki Kredi Hesabına Faiz Yürütülmesi

Bazı bankalar, yasal izlemeye aldıkları kredi müşterilerinin hesaplarına faiz yürüterek, kârlarını olduğundan daha yüksek göstermek istemektedirler. Halbuki, yasal izlemeye alınan firmaların kredi hesaplarına kesinlikle faiz yürütülmez. Dolayısıyla, bu tür hesaplara yürütülen faizden sağlanan gelir, fiktif nitelikte olmaktadır.

2 - Mevduatın Olduğundan Fazla Gösterilmesi

Bilindiği gibi, Bankalar Kanunu'nun 34. maddesi mevduatı «tasarruf mevduatı» ve «diğer mevduat» diye 2'ye ayırmakta; diğer mevduat kapsamında da resmi, ticari ve bankalar arası mevduat yer almaktadır. Yasanın getirdiği bu olanaktan yararlanan bankalar, kamu düzeyindeki prestijlerini yüksek tutmak amacıyla yıl sonlarında toplam mevduatlarını ol-

duğundan yüksek göstermek istemektedirler.

Şöyle ki; ticari bankalar genellikle, verdikleri kredilerinin % 30 - 50 arasındaki belirli bir oranını bloke etmekte ve bloke edilen bu miktarı bilanço döneminde ticari mevduat gibi göstererek toplam mevduat miktarını abartabilmektedirler. Yine bunun gibi, bankalar, kredi ilişkisi içinde buldukları firmaların kasalarındaki nakit ve çeklerin yıl sonunda ticari mevduat olarak bankaya yatmasını sağlamakta, böylelikle ticari mevduatı olduğundan yüksek gösterebilmektedir.

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle;

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Ocak 1985'ten itibaren 12 sayı için :

Yıllık abone : 3.000.— TL
Öğrenci abonesi : 1.500.— TL

Önemli Not : Abone bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmektedir.

Abone bedelleri posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıda belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541
Akbank Türbe Şubesi : 4512
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Zorunlu olan bu fiyat artışlarını, abonelerimiz ve okurlarımızın anlayışla karşılayacaklarını sanıyoruz.

ler. Nitekim, Türkiye Bankalar Birliği'nin Nisan 1984 aylık göstergesinin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, 31.12.1983 itibarı ile 819.749 milyon TL olan bankalar toplam ticari mevduat miktarı, 1 ay sonra (31.1.1984'de) 219.296 milyon TL'lik bir düşüşle 600.453 milyon TL olmuştur. Bu da göstermektedir ki, yıl sonu itibarıyla bankaların bilançolarının pasifine giren ticari mevduat miktarı abartılmış bir rakamdır.

Ayrıca ticari bankalar, bankalar arası mevduat olanağından yararlanıp, yıl sonlarında birbirlerine yüksek montanlı mevduatlar yaparak, toplam mevduat miktarlarını geçici olarak yükseltebilmektedirler. Yine Bankalar Birliği'nin Nisan 1984 aylık göstergesi de bu iddiayı kanıtlar niteliktedir. 31.12.1983'deki toplam bankalar mevduatı 257.906 milyon TL iken, bu rakam 31.1.1984'de (1 ay sonra) 100.519 milyon TL'lik eksilmeyle, 157.387 milyon TL'ye düşmüştür.

3 - Bilanço Kârının Yüksek Gösterilmesi

Bankalar, daha önceki paragraflarda da değinildiği gibi, kamuoyundaki güvenilirliklerini yitirmemek ve tasarruf mevduatını bünyelerine çekebilmek amaçlarıyla, zararda olsalar veya kârları düşük olsa bile, bilanço kalemlerinde yaptıkları birtakım değişiklikler ile kâr gösterebilmekte veya var olan kârlarını daha da yükseltebilmektedirler.

Şöyleki;

- Bankalar, izlemede ve/veya tahsili tehlikeye düşmüş olan alacaklarını, objektif olmayan subjektif kriterlerle değerlendirmekte, bu şekilde kâr ve zararı etkileyen bu önemli ölçütü istedikleri oranda azaltabilmektedir-

ler. Ayrıca, V.U.K.'nun 323. maddesi «...teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder ...» hükmünü içerdiğinden, bu olanaktan yararlanan bankalar, teminatı olan «izlemedeki alacakları» için pasifte karşılık ayırmamaktadırlar.

- Bankalar eğer varsa, iştiraklerini yüksek bedellerle değerlendirerek aktiflerini şişirebilmektedirler. Halbuki, V.U.K.'nun 279. maddesi; menkul kıymetlerin alış bedeli ile değerlendirilmesi hükmünü içermektedir. Dolayısıyla bu uygulama, kârı yükselten usulsüz bir işlem olmaktadır.

- Yine V.U.K.'nun 269. maddesi gayrimenkullerin maliyet bedeli ile değerlendirilmesini hükme bağladığı halde, bankalar gayrimenkullerini yüksek bedeller ile değerlendirmekte ve böylelikle aktiflerini şişirerek çeşitli gelirler hesabını yükseltebilmektedirler.

- Aynı döneme ait olan elde edilen gelirler ile yapılan harcamaların, o dönem hesaplarında gösterilmesi temel muhasebe ilkelerinden olduğu halde, bankalar genellikle bu kurala uymamakta, yapılan bazı harcamalarla ilgili giderler için karşılık ayırmamaktadırlar. Ayrıca, bazı giderleri kâr ve zarar hesabına geçirecekleri yerde, aktifleştirerek kârı yükseltme yoluna gidebilmektedirler.

Tüm bu özetlemelerden de anlaşılacağı gibi, bankalar, çeşitli muhasebe oyunları ile kârlılıklarını fiktif şekilde artırıp, zararlarını azaltabilmekte (Doğaldır ki, bunun tersi de geçerlidir.), dolayısıyla kamuoyu üzerinde istedikleri etkiyi yaratabilmektedirler. O halde, kamuoyunu çeşitli muhasebe yöntemleri ile yanıltılma olanağına her zaman için sahip olan bu mali kuruluşların «şeffaf bankacılık»

ilkelerine göre hareket etmeleri nasıl sağlanacaktır?

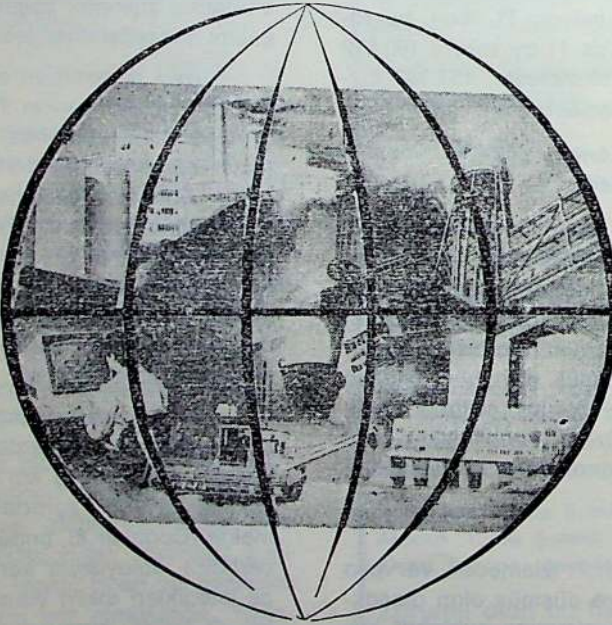
Kanımcı, bankalar üzerinde etkin bir denetim sisteminin kurulmaması, kamuoyunun özellikle ticari bankalar tarafından yanıltılması olayını doğurmaktadır.

Bu nedenle; bankaların kamuoyuna açıklayacakları bilanço ile kâr-zarar hesaplarının, ilke ve çerçevesi saptanmış ciddi bir denetimden geçtikten sonra gazeteler aracılığıyla ilan edilmesinin ve bilanço ile kâr-zarar tablosunun ilanı sırasında sorumluluğu yüklenmeleri açısından, denetim ya-

pan kuruluş ve elemanlarının -ki şu andaki uygulama prosedürüne göre bu kuruluşun Bankalar Yeminli Murakıplığı olması gerekir- isimlerinin de açıkça belirtilmesinin şart olduğu sonucuna varılmaktadır.

Banka bilançoları ile kâr-zarar hesaplarının doğruluğunun, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesi içinde ciddi bir şekilde denetlenerek kamuoyuna sunulması, üzerinde çeşitli spekülasyonlar yapılmasından öteye gitmeyen «şeffaf bankacılık» uygulamasının başlangıcı olacaktır.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

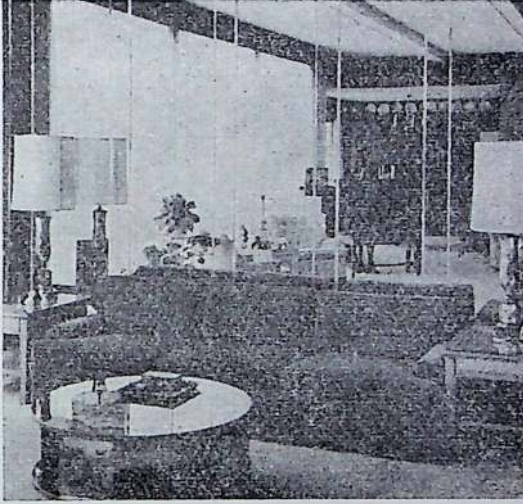

Türkbank, tasarrufun güvencesine ve yönlendirilmesine gösterdiği özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

 TÜRK İÇİTİCARET BANKASI
TÜRK BANK

Yaşamınızdan bir duvar kaldırın.

Her salon, her oda dört duvardı eskiden.
Şimdi Flotal kaldırıyor bir duvarı, yerine ışıltıyı, güzelliği,
mutluluğu koyuyor. Büyüyor salonlar, odalar, holler. Derinlik
kazanıyor göz alabildiğine. Birken iki oluyor vazo, birken iki
oluyor tablo, birken iki oluyor her eşya. Kristal ayna Flotal ile
yaşam yenileniyor, yaşam yenileniyor.

FLOTAL®
FLOTAL
"KRİSTAL AYNA"

Cam Pazarlama A.Ş.
Büyükdere Caddesi, Beysen Han Kat 4-B
Şişli, İstanbul Tel: 146 11 30

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri.
Orkidler.

Temizliğiniz, sağlığınız için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...

İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT
ipek kağıt sanayi ve ticaret a.ş.

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

BÜTÜN ülkemize hayırlı olmasını dilediğimiz 1985 yılının başında, Türkiye ekonomisi, geçen yıla nazaran birçok bakımdan iyi bir durum göstermektedir. Bununla beraber, ülkemizin en önemli iki sorununun çözümü imkânları hâlâ olumlu bir yola girememiş durumdadır.

Enflasyon ve işsizlik sorunları bütün şiddetiyle devam etmektedir. Başbakan Sayın Turgut Özal, 1984 Aralık ayı ortalarında yaptığı konuşmada da enflasyonun kontrol edilemediğini açıkça belirtmiş ve ekonomik çabaların, bir yandan kamu gelirlerini artırmaya, diğer yandan da enflasyonu azaltmaya yönelik olduğunu vurgulamıştır.

Yatırımların devam etmesi ve ihracatımızın daha yüksek bir düzeye ulaşması, Türk ekonomisinin 1985 başında gösterdiği olumlu gelişmelerdir. Döviz girdilerinin artması sonucu, hükümet çeşitli maddelerin ithaline imkân tanımış ve 17 sayılı Türk Parasını Koruma Kararı ile ilgili uygulamalar dolayısıyla döviz sorunu hemen hemen büyük ölçüde azalmıştır.

Türk ekonomisinin diğer bir sorunu kaynak sorunudur. Kaynak yaratmak bakımından, hükümet bazı gelir getiren kuruluşları halkın yararlanabileceği şekilde kâr ortaklığı veya özelleştirme yoluyla hisse satışı halinde halka açmaktadır.

1985 yılı başında Türk ekonomisinin durumu hakkında değişik çevrelerce çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. Böyle bir dönemde yukarıda kısaca belirttiklerimizle yetinmek istiyoruz.

1984 yılının son ayında, Türkiye ekonomisini yakından ilgilendiren birçok önemli kararlar alınmış bulunmaktadır. Bunlardan birisi, geçen sayıdaki yazımızda da değindiğimiz Katma Değer Vergisi (KDV)'dir. Öte yandan kaynak yaratmak amacıyla bazı vergilerde oranlar yükseltilmiş, yatırımların geliştirilmesi çabalarına paralel bir katkı olarak «Geliştirme ve Destekleme Fonu» ile «Kaynak Kullanım Destekleme Fonu» kurulmuştur.

Aşağıda, geçen yılın son ayında alınmış olan bazı kararlar ve uygulamalara yer verilmektedir.

Katma Değer Vergisi ve Tebliğleri

22 Ekim 1984 tarihinde yayınlanan 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, daha yürürlüğe girmeden, 15.12.1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3090 No.lu Kanun'la bazı değişikliklere uğramıştır.

Yapılan değişiklik sonucu, güvenlik kuruluşlarının satın aldıkları mal ve hizmetler ile net alanı 150 m² ye kadar olan konutların teslimiyle ilgili olarak yapı kooperatiflerine yapılan inşaat ve taahhüt işleri; KDV'nden muaf tutulmuştur.

Değişiklik kanunu ayrıca, KDV Kanunu'nun 29 uncu, 46 ncı ve 60 ıncı maddeleriyle ilgili yeni hükümler getirmiştir. Bunlar verginin diğer dönemlere devrine, ertelenmesine ve vergi nispetlerinin değiştirilmesine ilişkindir.

KDV ile ilgili halen 7 adet Genel Tebliğ yayınlanmış durumdadır. 30 Kasım 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 1 No.lu Genel Tebliğ'de kısaca şu hususlar açıklanmaktadır: Verginin konusu; teslim ve teslim sayılan haller; hizmet ve hizmet sayılan haller; mükellef ve verginin sorunları; vergiyi doğuran olay; istisnalar; matrah; indirim; verginin tarhı ve ödenmesi; çeşitli hükümler; ek vergi; telafi edici vergilendirme usulü ve kaldırılan hükümler.

8 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 6 Genel Tebliğ ile de, KDV ile ilgili çeşitli madde ve hususlara açıklık getirilmiştir.

Yazar Kasa Mecburiyeti ile İlgili Kanun

KDV'nin uygulanması, mal ve hizmetlerin el değiştirmesi ile ilgili bir kayıt sistemine dayandırılmaktadır. Böyle olunca da bu kayıtların kaydedilmesini mümkün kılan ödeme kaydedici cihazların kullanılmasının zorunlu olması gerekmektedir.

15 Aralık 1984'te yayınlanan 3100 sayılı Kanun ile bu zorunluluk getirilmiştir. Kanun, mükelleflerin; bir önceki yıl satışları veya gayrisafi iş hâsılatı miktarı ile ilgili olarak, 1.7.1985'ten 1.1.1989'a kadar giden bir süre içinde, bu cihazları kullanmalarını zorunlu kılmaktadır.

Finansman Kaynakları Sağlayan Kararlar

Hükümetin yatırımları geliştirme çabasıyla ilgili olarak aldığı tedbirler çerçevesinde iki karar, geçtiğimiz dönem içinde yayınlanmıştır. 7 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren «Geliştirme ve Destekleme Fonu» ile ilgili karara göre, T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan bu yeni Fon;

- Tarım ve hayvancılık - besicilik faaliyetlerinin geliştirilmesinde,
- Bedelsiz ve düşük fiyatla verilecek gıda yardımlarında,
- Turizm sektörünün desteklenmesi için verilecek kredi veya faiz sübvansiyonlarında,
- Belediyelerce toplu konut mahallerinin kamulaştırma ve diğer şekillerde temini için ve altyapı hizmetlerinin desteklenmesinde,
- Öğrenci yurtlarının yapımı, satın alınması ve kiralanmasında,
- Esnaf ve sanatkârların daha verimli ve ekonomik çalışmasını sağlayacak önemli projelerin Halk Bankası kanalı ile desteklenmesinde,

Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu kararı ile kullanılabilecektir.

Diğer karar, 15 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu» kullanılması ile ilgilidir. T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan bu Fon; Kalkınma Planı ve Yıllık Programlarda öngörülen hedeflere uy-

gun olarak, ihracatı ve yatırımlarda kaynak kullanımını desteklemek için, banka kaynaklarının bu alanlara yönlendirilmesini ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesini temin amacını gütmektedir.

Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi

Finansman kaynakları yaratılması ile ilgili olarak yapılan diğer bir uygulama da, 13 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi» ile ilgilidir.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun yayınladığı Seri III, No. 2 Tebliği ile, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 30 sayılı Karar'ın ek maddelerine göre; «Anonim şirketler, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin almak şartıyla, ihraç ve ödeme şartları ve haiz olacakları diğer nitelikleri aynı Kurulca belirlenecek kâr ve zarara katılma hakkı veren menkul değerler (Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri) çıkarabilirler.» Anılan tebliğ, bu belgelerin ihracına ilişkin esas ve yöntemleri düzenlemektedir.

Motorlu Taşıtlar Vergileri Artırıldı

6 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3088 sayılı Kanun'la Motorlu Taşıtlar Vergileri değiştirilerek yükseltilmiştir. Kanuna göre, «I Sayılı Tarife» çerçevesinde binek otolardan ağırlıkları ve yaşları göz önünde tutularak alınacak yıllık vergiler 2.000.— TL ile 80.000.— TL arasında değişmektedir. Getirilen hadler spor ve lüks otomobiller için % 100 zamlı uygulanacaktır. «II Sayılı Tarife» çerçevesinde minibüs, otobüs, kamyonet ve kamyonlardan; yaşlarına, taşıdıkları kişi ve taşıma kapasitelerine göre alınacak yıllık vergiler 10.000.— TL ile 60.000.— TL arasında değişmektedir. «III Sayılı Tarife» ise kotra, yat ve sair motorlu tekneleri kapsamaktadır. Anılan teknelerin motor gücü birimi (BG) olarak ödeyecekleri yıllık vergiler 100.— TL ile 1.000.— TL arasında değişmektedir.

Ayrıca yine aynı tarihte yayınlanan 3089 sayılı Kanun'la 318 sayılı Finansman Kanunu'nda değişiklik yapılarak Motorlu Taşıtlar Alım Vergileri de artırılmış bulunmaktadır. Kanuna göre, «I Sayılı Tarife» çerçevesinde binek otolar için yaşları ve ağırlıkları göz önünde tutularak ödenecek alım vergileri, 15.000.— TL ile 240.000.— TL arasında değişmektedir. Konulan hadler spor ve lüks arabalar için % 100 zamlı uygulanacaktır. «II Sayılı Tarife» çerçevesinde minibüs, otobüs, kamyonet ve kamyonlar için yaşları ve ağırlıkları göz önünde tutularak ödenecek alım vergileri, 30.000.— TL ile 230.000.— TL arasında değişmektedir. «III Sayılı Tarife» çerçevesinde motosiklet ve triportörler için yaşları ve ağırlıkları göz önünde tutularak ödenecek alım vergileri 3.000.— TL ile 18.000.— TL arasında değişmektedir. «IV Sayılı Tarife» ise kotra, yat ve sair motorlu tekneleri kapsamaktadır. Anılan teknelerde motor gücü birimi (BG) göz önünde tutularak alım vergisi 500.— TL ile 5.000.— TL arasında değişmektedir.

TRT Kurumu Gelirleri Kanunu Yayınlandı

15 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3063 sayılı Kanun'la TRT Kurumu'na devamlı ve yeterli gelir kaynağı sağlamak amacıyla radyo, televizyon,

video ve birleşik cihazlardan alınacak ücretler tespit edilmiştir. Buna göre, bu cihazları imal veya ithal edenlerden, fabrika çıkış fiyatı veya ithal maliyeti üzerinden bir defaya mahsus olmak üzere % 8 ile % 12 arasında ücret tahsil edilecektir. Ödenen ücret cihazın üzerine yapıştırılacak bir bandrolla belirlenecektir.

Ayrıca, halen kullanılmakta olan ruhsatlı cihazlardan bir defaya mahsus olmak üzere aşağıdaki ücretler alınacaktır :

1 — Renkli televizyonlardan	4.000.— TL
2 — Siyah-beyaz televizyonlardan	1.000.— TL
3 — Videolardan	5.000.— TL
4 — Birleşik cihazlardan :	
a) Video - televizyon - radyo	9.000.— TL
b) Video - televizyon	8.000.— TL
c) Radyo - televizyon	6.000.— TL
d) Müzik seti ve diğerleri	3.000.— TL

Bu ücretler, cihazlar ruhsatsız ise veya sahibi tarafından ruhsatlı olduğu belgelenemez ise % 50 zamlı alınacaktır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Açtırılması Esasları Saptandı

8 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası Genelgesi'ne göre 1.1.1985'ten itibaren açılacak kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları için faiz ve vadeler ile döviz tevdiat hesabı asgari mevduat limitleri tespit edilmiştir.

Kredi mektuplu döviz tevdiat hesaplarında :

- İsviçre Frangı ve Amerikan Doları dışında diğer ülkelerin paraları için; vadesiz hesaplara % 6, 1 yıl vadeli hesaplara % 8, 2 yıl vadeli hesaplara % 11;
- İsviçre Frangı için; vadesiz hesaplara % 3, 1 yıl vadeli hesaplara % 6, 2 yıl vadeli hesaplara % 8;
- Amerikan Doları için; vadesiz hesaplara % 8, 1 yıl vadeli hesaplara % 11, 2 yıl vadeli hesaplara % 12

oranında döviz olarak ve net faiz tahakkuk ettirilmektedir. Faizler herhangi bir vergi kesintisine tabi değildir.

Kredi mektuplu döviz tevdiat hesabı asgari mevduat limitleri şöyledir :

100 Kuveyt Dinarı	3.000 Fransız Frangı
300 Sterlin	3.000 Danimarka Kronu
500 ABD Doları	3.000 İsveç Kronu
500 Kanada Doları	3.000 Norveç Kronu
500 Avustralya Doları	6.000 Avusturya Şilini
1.000 Deutsche Mark	20.000 Belçika Frangı
1.000 Hollanda Florini	50.000 Japon Yeni
1.000 İsviçre Frangı	500.000 İtalyan Lireti
1.000 Suudi Arabistan Riyali	

1985 Yılı İhracat Rejimi Yayınlandı

15 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete'de 1985 yılı İhracat Rejimi Kararı ile İhracatı Teşvik Kararı yayınlanmıştır. İhracat Rejimi Kararı'na göre, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan İhracat Belgesi veya İhracat Belgesi ve Ruhsatnamesi alan gerçek ve tüzel kişiler ihracat yapabilirler ve bu kişilerin çalışmalarını kolaylaştırmak bütün ilgililerin görevidir. Yeni İhracat Rejimi, belirli usul ve esaslarla Türk Lirası karşılığı ihracat yapılmasına izin verilebileceği hükmünü getirmektedir. Bu durum, konvertibiliteye geçişte bir adım olarak nitelendirilebilir. Ancak, yeni İhracat Rejimi'nin büyük ihracat şirketlerini himaye edici olduğu ileri sürülmekte ve bu durum eleştirilere yol açmaktadır.

1.1.1985'ten itibaren yürürlüğe giren İhracatı Teşvik Esasları'ndan, DPT Teşvik ve Uygulama Dairesi tarafından verilecek olan 12 ay süreli İhracatı Teşvik Belgesi'ne dayanılarak yararlanılabilecektir. İhracat kredilerinin kaldırılmasına karşılık, ihracatçılara serbest döviz sağladıklarında destekleme primi ödenecek ve ihracatçı firmalara taahhütlerinin % 50'sine kadar global döviz tahsisi yapılabilecektir. Bu gibi ticaret şirketleri, imtiyazların devamı için her yıl ihracatlarını % 10 oranında artırmak zorundadırlar.

Bankalarla İlgili Yeni Haberler

- Merkezi Suudi Arabistan'da bulunan Saudia American Bank (SAMBA)'nın, başlangıç sermayesi 7,5 milyon dolar olmak üzere ülkemizde şube açması, Bankalar Kurulu'nca kabul edilmiştir.
- Buna karşılık, Birleşik Arap Emirlikleri kaynaklı Middle East Bank Ltd.'in, kuruluşundan itibaren 1 yıl geçmesine rağmen faaliyete geçmediğinden, kuruluşuna izin veren Bakanlar Kurulu Kararnamesi iptal edilmiştir.
- Japonya'yı ziyaret eden Türk bankacılar grubunun Başkanı olan T.C. Merkez Bankası Başkanı Yavuz Caneri, Japon Mitsui Bank'ın Türkiye'de ortak bir banka kuracağını açıklamıştır.

Akaryakıt Tüketim Vergisi'nin Getirdiği Durum

1 Aralık 1984 günü yürürlüğe giren Akaryakıt Tüketim Vergisi çerçevesinde, 29 Ekim 1984'te dolar değeri artışı dolayısıyla zam gören akaryakıt fiyatları ortalama % 6 civarında artmıştır. Yeni akaryakıt fiyatları, İstanbul'da perakende olarak (TL/Litre - TL/Tüp) şöyledir:

	29 Ekim Fiyatı	Vergili Satış Fiyatı
Süper Benzin	198,20	210.—
Normal Benzin	183,20	194.—
Gazyağı	123.—	130.—
Motorin	122,80	130.—
Fuel-oil (No. 6)	80,55	85.—
Piknik Tüpü	307.—	325.—
12 Kilogramlık Tüp		
(Anadolu Yakası)	1.785.—	1.892.—
(Rumeli Yakası)	1.795.—	1.903.—

Siz, hesaba "güven"i de katın...
...hesabınızı İş Bankası'nda
açın.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ

OKUYUCU ANKETİ DEĞERLEMESİ

O kuyucuların Dergi'den beklentilerini ve okuyucu profilini belirlemek amacıyla yapılan anket, ilginç bulgular ortaya koymuştur.

Dergi'nin içinde gönderilen anket formuna toplam 180 cevap gelmiştir. Anketin maliyetinin tek bir sayıda yaklaşık 70.000,— TL'yi bulması, bu işlemin birkaç sayıda tekrarlanmasını önlemiş, belki de katılım oranının düşük seviyede kalmasına ve ankete katılanların demografik bileşimlerine etkide bulunmuştur.

Ankete katılanların önemli bir kısmının öğrenci olduğu görülmektedir. Ancak bu sonucun Dergi'nin gerçek okuyucu kitlesi hakkında bilgi vermeye yeterli olmadığı açıktır. Dergi'nin sayısı 3500'ü aşan abonelerinin ve perakende satış noktalarının incelenmesi, bu görüşü doğrulamaktadır. Bu sonuç olsa olsa daha yaşlı kimselerin ve meslek sahiplerinin zaman bulamadıkları için ya da başka bir nedenle ankete katılamadıklarını ortaya koymaktadır.

Anket sonuçlarına göre, Dergi, genç bir okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Yaşı 35'in altında bulunan okurlar, toplamın % 64'ünü ve 25'in altında olanlar da % 36'sını oluşturmaktadır.

Ankete katılanlar arasında meslek grupları itibariyle yapılan grupla-

mada öğrenciler, toplamın % 32'si ile ilk sırada yer alırken, bankacı ve sigortacılar % 23 ile ikinci sırada, üst düzeyde yöneticiler ise % 11 ile üçüncü sırada yer almaktadırlar. Serbest meslek sahipleri % 8 ile küçük bir yer tutmaktadırlar.

Dergi'yi, okudukları yabancı dergilerle bir karşılaştırma yapabilmek için sorulan, okunan yabancı dergi sorusuna verilen cevapta The Economist başta yer almakta, bunu International Management ve Business Week izlemektedir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar dışında okunan dergiler arasında İktisat Dergisi, Vergi Dünyası, İktisat ve Maliye Dergisi ilk sıralarda yer almaktadır.

Dergi'nin sadık bir okuyucu kitlesi bulunmakta ve anketi cevaplayanların hemen hemen hepsi Dergi'yi her ay okumaktadır. Bunların % 64'ü Dergi'yi evde okurken, % 26'sı işyerinde, geri kalanı da diğer yerlerde okumaktadır. Okurların yine yaklaşık % 60'ı Dergi'ye abone olup, % 20'si bayiden almakta, diğer % 20'nin ise Dergi işyerine gelmektedir.

Dergi'nin en beğenilen bölümü Ekonomik Yorumlar olup bunu sırasıyla Bilimsel Yazılar ve Güncel Yazılar takip etmektedir.

Dergi'nin bugünkü durumundan

memnun olanlar toplamın % 22'si iken, geri kalanların yarısı yazı türünün çeşitlenmesini ve diğer yarısı da her ay belli bir konuda değişik yazıların yer almasını arzu etmektedir.

Dergi'nin sayfa sayısı okuyucuların % 65'i tarafından yeterli görülürken, % 31'i bunun artmasını arzu etmektedir. Ayrıca katılanların % 89 gibi çok büyük bir kısmı, Dergi'nin ölçülerinin ve yayın sıklığının değişmemesini istemektedir.

Bu arada ankete katılanların tercih ettikleri yazı türleri arasında, Türkiye ekonomisi ile ilgili yazılar başta yer alırken, bunu uluslararası

ekonomik olaylarla ilgili yazılar, bilimsel yazılar, işadamları ve yöneticiler için pratik bilgiler takip etmektedir.

Öneriler arasında; bir okuyucu köşesi açılması, ekonomik sözlük, bankacılık terimleri ve doktrinlerin açıklanması, açık oturumlarda farklı görüşlere yer verilmesi, katılanların devamlı aynı kişiler olmaması ve birbirlerinin görüşlerini teyit etmemeleri, buraya okuyuculardan da katılımın sağlanması gibi görüşler yer almaktadır. Ayrıca, Dergi'nin geçmiş olaylar yanında geleceğe yönelik konulara yer vermesi de istekler arasında yer almaktadır.

ANKETE KATILANLARIN ÖZELLİKLERİ

1 - Yaş Grupları İtibarıyla :

	Kişi	(%)
25'in altı	62	35
26 - 35	51	29
36 - 45	41	23
46 - 55	10	5
55'in üstü	16	8

2 - Meslek Grupları İtibarıyla :

	Kişi	(%)
Öğrenci	57	32
Bankacı - Sigortacı	41	23
Üst Düzeyde Yönetici	21	11
Serbest Meslek Sahibi	15	8
Öğretim Üyesi	12	7
Kamu Görevlisi	12	7
Diğer	22	12

3 - Okudukları Yabancı Dergiler İtibarıyla :

	Kişi	(%)
The Economist	40	22
International Management	25	14
Business Week	10	6
Diğer	37	21

4 - Okudukları Türkçe Dergiler İtibarıyla :

	Kişi	(%)
İktisat Dergisi	22	13
İktisat ve Maliye	12	7
Vergi Dünyası	12	7
Ekonomide Diyalog	12	7

DERGİ İLE İLGİLİ SORULAR

1 - Dergi'yi Ne Sıklıkta Okuyorsunuz?

	Kişi	(%)
Her Ay	172	96
İki - Üç Ayda Bir	7	4
Seyrek	1	0

2 - Dergi'yi Nerede Okuyorsunuz?

	Kişi	(%)
Evde	114	64
İşyerinde	46	26
Diğer	20	10

3 - Dergi'yi Nasıl Alıyorsunuz?

	Kişi	(%)
Aboneyim	109	60
Bayiden Alıyorum	35	20
İşyerine Geliyor	34	20

4 - Dergi'nin Sayfa Sayısı :

	Kişi	(%)
Olduğu gibi kalsın	118	65
Artsın	55	31
Azalsın	7	4

5 - Dergi'nin Ebatı :

	Kişi	(%)
Olduğu gibi kalsın	160	89
Büyüsün	19	11

6 - Dergi'nin Yayın Sıklığı :

	Kişi	(%)
Aynı kalsın	149	33
15 günde bir yayınlansın	28	16
İki ayda bir yayınlansın	1	0
Diğer	2	1

7 - Dergi'nin Bugünkü Durumunu Nasıl Buluyorsunuz?

	Kişi	(%)
Bir değişikliğe gerek yok, aynı kalsın	39	22
Yazı türü çeşitlensin	69	38
Her ay belli bir konuda değişik yazılar yer alsın	65	36
Hem yazı türü çeşitlensin, hem de her ay belli bir konuda değişik yazılar yer alsın	7	4

8 - Dergi'de Yer Almasını İstedığınız Yazı Türleri :

	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih
Türkiye ekonomisi ile ilgili yazılar	111	28	18
Uluslararası ekonomi ile ilgili yazılar	19	61	35
Bilimsel yazılar	17	31	26
İşadamları ve yöneticiler için pratik bilgiler	13	22	32
Araştırma, inceleme türü yazılar	11	26	41
İşadamları ve yöneticilerle söyleşiler	2	15	17

9 - Dergi'de En Beğendiğiniz Bölüm Hangisidir?

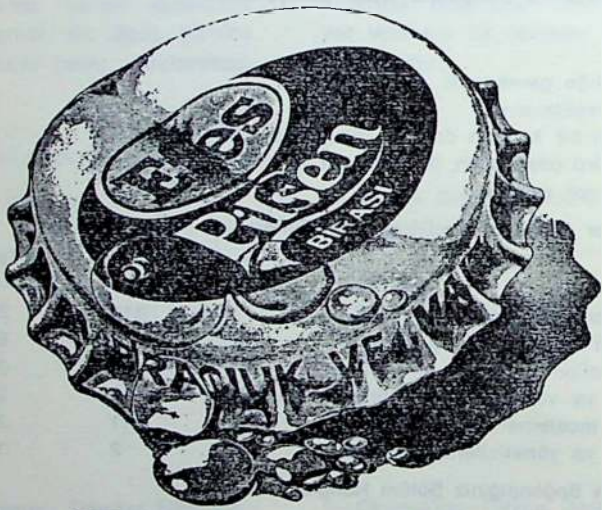
	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih
Ekonomik Yorumlar	113	34	11
Bilimsel Yazılar	20	43	30
Güncel Yazılar	14	39	57
Ayın Ekonomik Olayları	10	33	21
Sermaye Piyasası	5	15	15
Ekonomik Göstergeler	1	11	7
Çevriler	1	12	18

(İlk üç tercih dikkate alınmıştır.)

Sayın Okurlarımız,

1985 yılı abonemenizi yenilediniz mi? Bekliyoruz...

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

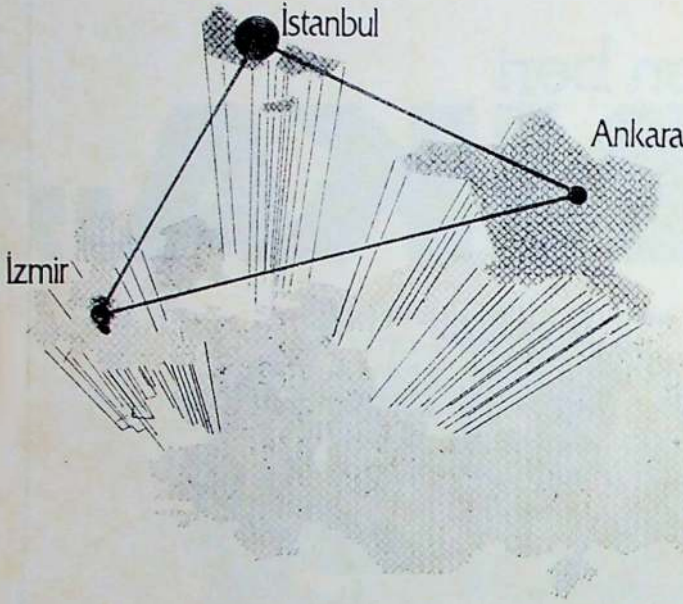
ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY

Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

40.Yılında Yapı Kredi'de "Tele-İşlem" Üçgeni

İstanbul-Ankara-İzmir "Tele-İşlem"de!

Dün... 9 Eylül 1944
Yapı Kredi kuruluyor. Çağdas, öncü
bir banka. Yenilikler başlıyor neman.
Konut veniyor. İkramiye dağıtıyor.
Semt şubeleni açıyor. Kültür hizmetlerini
başlatıyor. Seviniyor. Ömek alınıyor
Buyuyor.

Bugün... 9 Eylül 1984.
Yapı Kredi 40 yaşında. Ve gene öncü...
İşte Tele-İşlem... Elektronik Bankacılık.
Uzay Çağı olanaklarının, klâsik banka
yöntemlerinin yerini alışı... Yapı Kredi'nin
Türk Bankacılığında gerçekleştirdiği
olağanüstü değişim.
İstanbul-Ankara ve İzmir'deki Tele-İşlem'li
Yapı Kredi'lerin birbirleriyle bağlanması,
mesafelerin yok olması. Para çekme,
yatırma, çek ve havale işlemlerinin
Tele-İşlem ekranlarında saniyelerde
bitinilmesi. Beklemenin, zaman
kaybetmenin, provizyonun anılarda
kalması...

Yann... Yeni 9 Eylül'lerde...
Tele-İşlem bütün yurda yayılacak. Size en
uzak bir Yapı Kredi bile yanbaşınıza
gelecek. Bir anda... Yapı Kredi hızında.
Türk Elektronik Bankacılığının kuruluşu
Yapı Kredi, yeni 40 yıllarda gene öncü,
gene onde, gene büyük olacak...

Yapı Kredi Hızı Yaşanmalıdır.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"